

ЦЕНТР ВІЛЬНОЇ ПРЕСИ

Ініціативна група «Медіанушівці»

**ПРАКТИЧНА
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ
У НУШ.
5-7 класи**

Київ
2024

ЦЕНТР ВІЛЬНОЇ ПРЕСИ

Ініціативна група «Медіанушівці»

**ПРАКТИЧНА
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ
У НУШ.**

5–7 класи

УДК 37.013.8:070(076)

П 69

Практична медіаграмотність у НУШ. 5–7 класи. Навчальний посібник / за ред. Волошенюк О., Дегтярьової Г., Шаламова Р. Київ: ЦВП. 2024. — 181 с.

ISBN 978-617-7370-72-6

Навчально-методичний посібник «Практична медіаграмотність у НУШ. 5–7 класи» містить серію вправ, де медіаграмотність інтегрована в мовно-літературну, громадянську та історичну, природничу та мистецьку й інші освітні галузі. Контент формує навички критичного оцінювання медіаповідомлень, безпекової поведінки в цифровому просторі. Посібник може бути використаний під час навчального процесу в закладах загальної середньої освіти, позашкільної освіти та педагогічних закладів вищої освіти.

*Видання створене за сприяння Гете-Інституту в Україні
разом із НотаЄнота в рамках проекту «Meet the Teacher»
та за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини.*

© ЦВП, 2024

© Баранова В., Васильєв К., Вінівіт'єва В.,
Волошина А., Воляннюк Л., Горленко Г.,
Дегтярьова Г., Желіба О.,
Зоря Ю., Кукленко О.,
Мислива-Бунько І., Мокрогуз О.,
Приймак В., Посохова А.,
Просіна О., Таран І.,
Філончук З., Хомякова Ю., 2024

ISBN 978-617-7370-72-6

ЗМІСТ

Розділ 1. Мовно-літературна освітня галузь

Посохова Аліна	Руйнівники стереотипів	7
Мислива-Бунько Іванна	Трансформація медіаповідомлень.....	14
Посохова Аліна	Я – блогер	18
Баранова Вікторія	Безпечні соцмережі: публічна та приватна інформація	32
Кукленко Олена	Інструкція як медіатекст	39
Кукленко Олена	Щоденник подвійних нотаток	45
Кукленко Олена	Мистецтво декодування та інтерпретації візуальних образів	55
Волошина Анастасія	Розкриємо маніпуляції в мережі! «Explore and Analyze: Discovering the World through Media Literacy»	64
Хомякова Юлія	Розвіємо чари думскролінгу або як вирватися з полону нескінченних поганих новин. «Breaking the Doomscroll Spell».....	67

Розділ 2. Природнича освітня галузь

Філончук Зоя	Як я був / була	75
Вінівіт'єва Вероніка	«Тремтіння Землі»: у пошуках правди.....	79
Філончук Зоя	Історія однієї картини	84

Розділ 3. Громадянська та історична освітня галузь

Желіба Олександр	Інтерв'ю з очевидцем.....	91
Воляннюк Лілія	«Жовта стрічка» — рух опору ХХІ століття, для учнів 5 класу	98
Приймак Володимир	Розпізнай фейк: критичне мислення в історії	102
Мокрогуз Олександр	Інформація і медіа. Інформація як основа ухвалення рішень. Важливість свободи слова. Медіа в давнину і сьогодні	112
Таран Ірина	Детективна агенція: Слідами прав людини	122
Горленко Ганна	Фінансовий чек як свідчення допомоги ЗСУ	131

Розділ 4. Мистецька освітня галузь

Зоря Юлія	«Музична оборона» — історичний шлях пісні-молитви «Ой у лузі червона калина похилилася»	138
Просіна Ольга	Мистецтво через медіаграмотність	144
Васильєв Костянтин	Інтерактивний квест «Спортивні споруди Харкова»	152

Додатки на допомогу вчителю

Додаток 1. Створюємо медіаосвітню вправу для НУШ: покрокова інструкція	162
Додаток 2. Мистецтво	172

Переднє слово

Нова українська школа — ключова реформа освіти і науки. Однією з компетентностей вона визначає інформаційно-цифрову. Це передбачає впевнене і водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, опрацювання, обміну інформацією в навчанні, на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Особливою тезою визначена інформаційна й медіаграмотність. Пріоритетними напрямками розвитку в Україні системи медіаосвіти в цьому контексті стають, зокрема, створення системи шкільної медіаосвіти, розроблення стандартів медіаінформаційної грамотності педагогів, фахове підготування медіапедагогів.

Ініціативна група «Медіанушівці» підготувала серію вправ від учителів-лідерів, де медіаграмотність інтегрована в мовно-літературну, громадянську та історичну, природничу, мистецьку й інші освітні галузі.

Наприклад, використання на заняттях з української мови, літератури та зарубіжної літератури вміщених у посібнику медіаосвітніх вправ дасть змогу вчителям і вчителькам формувати у своїх учнів / учениць критичне мислення, а здобувачам освіти — навчитися аналізувати інформацію, виявляти упередження та стереотипи, удосконалювати мовленнєві навички, а також поважати різноманітні погляди і культурні особливості. Учні та учениці зможуть створювати і аналізувати контент, критично оцінювати художні тексти та медіатексти, розрізняти факти і вигадку, інтерпретувати словесні й візуальні образи, а також застосовувати цифрові інструменти для перевірки інформації. Ці вправи сприятимуть розвитку творчого мислення, етичного ставлення до цифрових технологій і глибшому розумінню літературних творів і медіаконтенту.

На заняттях з англійської мови учні / учениці навчатимуться критично аналізувати англомовні медіатексти, наприклад, щодо подорожей і культурного розмаїття, розширять словниковий запас і вміння розпізнавати маніпуляції в медіа. Вони також здобудуть навички усвідомленого споживання інформації, зрозуміють, як впливає на емоційний стан людини надмірне занурення в негативні новини, і навчатимуться зберігати баланс між медіаспоживанням і реальним життям.

Інтегрування медіаграмотності на заняттях із природничих предметів у школі має важливе значення, бо це сприяє формуванню критичного мислення, розвитку навичок аналізу інформації та підвищенню стійкості до маніпуляцій у сучасному інформаційному просторі. А також дає змогу учнівству ефективно взаємодіяти з різними типами медіаформатів, які використовуються на заняттях з природничих предметів. Переваги, що ми їх відзначаємо в інтегруванні медіаграмотності, насамперед розвиток критичного мислення та усвідомлена перевірка фактів. Учні й учениці вчать аналізувати наукову інформацію з різних джерел, перевіряти її вірогідність і відрізняти факти від думок або маніпуляцій. Це допомагає боротися з поширенням псевдонаукових тверджень, які часто трапляються в медіа. По-друге, це ще й оцінювання джерел інформації: на заняттях можна навчати учнівство оцінювати авторитетність джерел, наприклад, наукових статей, публікацій в інтернеті, відео чи соціальних мереж. Знання про те, як шукати, систематизувати та використовувати інформацію, допомагає учням

ефективно працювати із сучасними науковими джерелами, що закладає основи для успішного навчання та професійної діяльності в майбутньому. Також навчання медіаграмотності дає змогу виявляти фейкові новини, псевдонаукові дослідження та маніпуляції, що особливо актуально в епоху дезінформації. Зрештою, вивчення наукових тем через призму медіаграмотності робить заняття актуальнішими та цікавішими для учнівства.

У громадянській та історичній освітній галузі важлива повага до прав і свобод, зокрема свободи слова, конфіденційності в інтернеті, усвідомлення переваг і ризиків застосування інформаційних і комунікаційних технологій і пристроїв для себе, суспільства, навколишнього середовища. Учень базової середньої школи має шукати інформацію та використовувати різні види джерел, формулювати та наводити обґрунтовані аргументи, критично сприймати інформацію історичного та суспільно-політичного характеру, розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконування та маніпуляції. На заняттях з історії ми вивчаємо багато різної інформації, які потрібно запам'ятати. Проте не вся інформація з джерел може бути вірогідною. Потрібно аналізувати та критично оцінювати її.

Медіаграмотість на заняттях з мистецтва націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

І безперечно, наші заняття стануть привабливішими та жвавішими.

Ініціативна група «Медіанушівці» висловлює подяку Гете-Інституту в Україні за можливість реалізації проєкту.

Розділ 1

Мовно-літературна освітня галузь

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

5 клас

1. Назва вправи: «Руйнівники стереотипів»

Авторка: Посохова Аліна Олегівна, вчителька української мови та літератури, КЗ «Лиманський ліцей» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області

Предмет: Українська мова

Модельна програма, до якої створено вправу

Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795)

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення
- ▶ Стереотипи

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Дискусія
- ▶ Індивідуальна робота
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мозковий штурм
- ▶ Фронтальна робота

Тема заняття, до якого розроблено вправу: Антоніми (повторення і поглиблення). Роль антонімів у мовленні

Тривалість вправи: до 30 хвилин.

Мета вправи: *формувати* здатність аналізувати інформацію, *виявляти* упередження та стереотипи; *стимулювати* учнів до творчого мислення та формулювання нестандартних суджень; *вдосконалювати* навички здобувачів освіти будувати речення, використовуючи антоніми; *виховувати* толерантне ставлення до різних поглядів і культурних особливостей.

Короткий опис вправи, анотація: Хоча світ стрімко змінюється, старі упередження все ще продовжують впливати на те, як ми його бачимо. Стереотипи формують наші думки, вчинки й навіть заважають нам об'єктивно сприймати інформацію. Тому важливо вчитися їх розпізнавати та критично оцінювати, щоб мислити самостійно й ухвалювати зважені рішення.

Необхідне обладнання / матеріали

Для онлайн-виконання:

- ▶ Комп'ютер або планшет з підключенням до інтернету.
- ▶ Програмне забезпечення для онлайн-зустрічей (Zoom, Google Meet, Skype тощо).
- ▶ Флешкартки з антонімічними зображеннями.
- ▶ Віртуальна дошка або платформа для спільного доступу до контенту (Miro, Padlet, Google Slides тощо).

Для офлайн-виконання:

- ▶ Роздатковий матеріал із зображенням антонімічних пар і місцем для записів.
- ▶ Авторучки.

Очікувані результати

Учні зможуть:

- ▶ ідентифікувати приховані стереотипи в антонімічних парах;
- ▶ скласти оригінальні речення, які руйнують ці стереотипи;
- ▶ розвинути критичне мислення та здатність аналізувати інформацію;
- ▶ продемонструвати розуміння того, що стереотипи можуть бути обмежувальними та несправедливими;
- ▶ зробити висновки на основі почутої інформації;
- ▶ застосовувати здобуті знання в житті.

Компетентності, які будуть формуватися / розвиватися

Предметні:

- ▶ знання: поняття «антоніми», роль антонімів у мовленні;
- ▶ уміння: аналізувати візуальні образи, висловлювати власні думки та почуття, аргументувати свою думку, створювати власні асоціативні образи;
- ▶ навички: аналізу, роботи з візуальними образами, дискусії та аргументації, самостійного дослідження.

Медіаосвітні:

- ▶ аналіз медіа: розуміння впливу візуальних образів на сприйняття інформації, вміння розпізнавати стереотипи в медіатекстах, критично оцінювати візуальні образи та інформацію, що в них міститься;
- ▶ створення медіа: вміння генерувати власні асоціативні образи, використовувати образотворчі засоби для створення власних текстів;
- ▶ оцінювання медіа: розуміння впливу медіа на наше життя, критично оцінювати інформацію, що міститься в медіатекстах, розпізнавати стереотипні судження.

Детальний опис вправи

Перед виконанням вправи з учнями потрібно повторити відомості про антоніми та стереотипи, враховуючи вікові особливості.

Звернути увагу дітей на те, що стереотип — це спрощений, узагальнений образ людини, групи людей, події або явища, який часто не відповідає дійсності. Це своєрідний шаблон, який ми використовуємо для швидкого розуміння навколишнього світу.

Онлайн-виконання (групова робота). Якщо є можливість організувати різні сесійні зали під час відеоконференції, об'єднуємо клас у робочі групи, залежно від кількості учнів.

Кожна група отримує свою антонімічну пару.

Завдання спільне для всіх: Придумайте по 2–3 стереотипи, пов'язані з поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи.

Для ефективного виконання завдання та систематизації й узагальнення відповідей краще використовувати спільну онлайн-дошку, щоб усі учасники могли бачити внески одне одного, обговорювати їх та доповнювати. Це дозволить:

1. Візуалізувати ідеї. Кожна група зможе записати свої стереотипи та речення, що їх руйнують, у вигляді списків, таблиць або навіть малюнків. Це допоможе краще структурувати інформацію та зробити її наочнішою.
2. Співпрацювати в реальному часі. Учасники зможуть одночасно додавати свої ідеї, коментувати пропозиції інших і вносити зміни. Це стимулює дискусію та розвиток критичного мислення.
3. Зберігати результати роботи. Всі ідеї та висновки будуть записані на онлайн-дошці та доступні для подальшого використання. Це дасть змогу повернутися до них пізніше, проаналізувати й узагальнити результати.
4. Полегшити процес оцінювання. Вчитель зможе легко переглянути роботу кожної групи й оцінити рівень засвоєння матеріалу.

Приклад використання дошки Padlet: <https://padlet.com/alposokhova/padlet-669n92he93cj3gp8>.

Онлайн-виконання (фронтальна робота). Якщо організувати роботу груп не вдається, можна виконати цю вправу фронтально за допомогою флешкарток.

За такої форми діяльності **завдання** дещо відрізнятиметься: Доберіть антонім до зображення. Придумайте по 2–3 стереотипи, пов'язані з поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи.

Записи можна робити як у зошитах, так і на онлайн-дошках.

Приклад використання застосунку Wordwall: <https://wordwall.net/uk/resource/81494959>.

Онлайн-виконання (індивідуальна робота). Скориставшись моделлю «Перевернутий клас», можна організувати індивідуальну роботу й дати це завдання додому, а під час онлайн-заняття обговорити результати.

Під час **очного навчання** цю вправу ефективніше проводити у групах. Відповіді діти можуть написати на спеціально видрукованому аркуші під зображеннями, у відведеному для цього місці.

Роздатковий матеріал: <http://surl.li/ihibvk>.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи: Після проведення вправи «Руйнівники стереотипів» можна використати кілька напрямків рефлексії.

1. Загальна рефлексія:

- ▶ Що нового я дізнався / дізналася сьогодні? Це просте запитання допоможе учням усвідомити, які знання вони здобули під час заняття.
- ▶ Що було для мене найцікавіше? Чому? Це запитання допоможе виявити, які аспекти вправи найбільше сподобалися учням і чому.
- ▶ Що було для мене найскладніше? Чому? Це допоможе визначити теми, які потребують додаткового пояснення або закріплення.
- ▶ Як я можу використати здобуті знання в житті? Це запитання спонукає учнів до застосування здобутих знань на практиці.
- ▶ Рефлексія щодо стереотипів:
 - ◆ Про які стереотипи я дізнався / дізналася сьогодні? Це допоможе учням усвідомити, що таке стереотипи і як вони проявляються.
 - ◆ Чому стереотипи шкідливі? Це запитання спонукає учнів замислитися над негативними наслідками стереотипного мислення.
 - ◆ Як я можу боротися зі стереотипами? Це запитання допоможе учням сформулювати власну позицію щодо боротьби зі стереотипами.
- ▶ Рефлексія щодо роботи в групі:
 - ◆ Як я почувався / почувалася під час роботи в групі? Це допоможе оцінити комфортність роботи в команді та виявити можливі проблеми.
 - ◆ Який був мій внесок у роботу групи? Це допоможе учням усвідомити свою роль у команді.
 - ◆ Чого я навчився / навчалася, працюючи в групі? Це запитання допоможе розвинути навички співпраці.

Оцінювання: Залежно від обраної форми роботи можна провести самооцінювання, взаємооцінювання та індивідуальне оцінювання.

Орієнтовна схема: Правильно визначені стереотипи до кожного антоніма — по 4 бали, аргументоване речення / вислів, який руйнує стереотипи — 4 бали. Усього — 12 балів. Залежно від завдання / форми проведення критерії оцінювання можуть бути змінені.

Поради щодо виконання вправи: Подану вправу можна ускладнити такими варіантами:

- ▶ Пропонувати учням придумувати не лише речення, а й короткі історії, які б демонстрували несправедливість стереотипів.
- ▶ Запропонувати учням обґрунтувати свої відповіді, пояснивши, чому вони вважають, що це речення руйнує стереотип.
- ▶ Організувати дискусію, під час якої учні обмінюватимуться своїми ідеями та аргументами.

Під час виконання вправи вчителю потрібно створити атмосферу довіри та прийняття, щоб діти не боялися висловлювати свої думки, навіть якщо вони не збігаються з поглядами інших.

Під час обговорення результатів не критикувати й не висміювати хід думок учнів.

Підкреслити, що в кожного з нас може бути своє сприйняття стереотипів.

Використані джерела

1. Джерело зображень на картках і роздатковому матеріалі — платформа графічного дизайну «Канва».

Додатки

Скриншот роботи на дошці Padlet

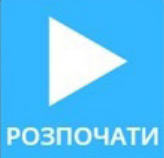
Padlet
Аліна Поліщак • учениця
Руйнівники стереотипів
Гридувайте по 2-3 стереотипи, пов'язаних із поданою візуальною парою. Складіть речення, які б руйнували ці стереотипи.

Група 1	Група 2	Група 3
місто село	чоловік жінка	молодість старість
Місто Місто для молоді і звитинки, у місті всі поспішають і не звертають уваги один на одного, це місто для багатих, у місті небезпечно	Чоловік Сильний та сміливо стриманий, він не плаче, заробляє гроші, цікавиться спортом і машинами, лідер	Молодість Недосвідченість, шаленість, вони повинні поступатися місцем у транспорті, радям, безтурботні, здорові
Село У селі всі знають один одного, в селі нудно, немає перспектив, у селі живуть ноєвички люди	Жінка Слабка та шкідлива, владі домінують господарство, цікавиться модою і стосуваннями, послідовниця чоловіка	Старість Мудрі, повільні люди, їм треба поступатися місцем у транспорті, самотні, ноєвички, хворі
Не всі мешканці міста - кар'єристи, а в селі є люди, які прагнуть до інновацій	Чоловіки мають право на всі емоції, так само як і жінки	Хоча молоді люди часто експериментують з новими ідеями, вони також, як і старше покоління, дбають про збереження сімейних традицій та культурної спадщини

Група 4	Група 5	Група 6	Група 7
багатий бідний	чорне біле	зима літо	вчитель учень
Багатий Іпохристичний та жадібний, щасливий, все складає із рук, корупціонер	Чорне Символ зла, негативу, смерті, расова сегрегація, складний період у житті, цей колір візуально змозжує й вигляду силует	Зима Холодно й похмуро, час для відпочинку, час для світ, узимку люди частіше хворіють, взимку люди їдуть у гори	Вчитель Суворий і виключений, все знає, завжди правий, старший
Бідний Людський, злочинний, владі антисоціальний спосіб життя, ноєвички, схильний до правопорушень	Біле Символ чистоти, добра, новизни, расова сегрегація, легкий період у житті, візуально збільшує об'єми, робить фігуру масивнішою та важчою	Літо Спокоємно й сонячно, час для відпустки, час для активного відпочинку, влітку люди менше хворіють, влітку люди їдуть на море	Учень Львівий та байбачий, не хоче вчитися, не показав вчителя, нічого не знає, молодий
Багатство не визначає доброту, чесність чи співчуття - це якості, які притаманні всім людям: і багатим, і бідним	Чорний колір може символізувати як траур, так і елегантист, а білий - як чистоту, так і порожнечу	Для когось зима - це час спокою та затишку, а для когось - літо	Стосунки між вчителем і учнем - це двосторонній процес, де обидві сторони можуть вчитися одна в одній

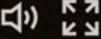
Флеш-картки

Руйнівники стереотипів

багатий

Підберіть антонім до зображення. Придумайте по 2-3 стереотипи, пов'язаних із поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи

багатий

бідний

Роздатковий матеріал

1 група

Завдання: Придумайте по 2-3 стереотипи, пов'язаних із поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи.

місто

село

чоловік

жінка

молодість

старість

4 група

Завдання: Придумайте по 2-3 стереотипи, пов'язаних із поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи.

багатий

бідний

5 група

Завдання: Придумайте по 2-3 стереотипи, пов'язаних із поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи.

чорне

біле

6 група

Завдання: Придумайте по 2-3 стереотипи, пов'язаних із поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи.

зима

літо

7 група

Завдання: Придумайте по 2-3 стереотипи, пов'язаних із поданою антонімічною парою. Складіть речення, яке б руйнувало ці стереотипи.

учитель

учень

2. Назва вправи: «Трансформація медіаповідомлень»

Авторка: Мислива-Бунько Іванна Ярославівна, кандидат філологічних наук, учитель української мови та літератури, Княгининівський ліцей Волинської обласної ради

Предмет: Українська мова

Модельна програма, до якої створено вправу

Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи», «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.);

Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи», «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Голуб Н. Б., Горшкіна О. М.).

Клас: 5, 6, 7

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення
- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа)
- ▶ Новинна грамотність
- ▶ Пошук і збір інформації

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Декодування
- ▶ Критичне мислення

Мета вправи: сформувати вміння виокремлювати головну і другорядну інформацію з різних форм медіатекстів, перетворювати зміст отриманої інформації з тексту в графіку і графіку в текст.

Анотація: Під час цієї вправи учні обговорять спільне і відмінне текстової та візуальної інформації. Вчитимуться перетворювати зміст отриманої інформації з однієї форми медіаповідомлення в іншу. Оформлять власний медіапродукт у вигляді допису / новини або інфографіки.

Необхідне обладнання / матеріали: видруковані дидактичні матеріали (текст, інфографіка), презентація, чисті аркуші паперу А4, кольорові олівці, фломастери (для офлайн-заняття); презентація, дидактичні матеріали на дошці Padlet або Canva (для онлайн-заняття).

Очікувані результати

Українська мова Учень / учениця	Інфомедійна грамотність Учень / учениця
▶ формулює тему та основну думку тексту [6 МОВ 2.2.2–3]; ▶ визначає основні порушені в тексті проблеми, пов'язуючи їх із життєвим досвідом [6 МОВ 2.2.1]; ▶ перетворює тексти (художні тексти, медіатексти тощо) словесно (переказ, конспект тощо), графічно (схема, таблиця тощо) [6 МОВ 2.6.1]	▶ розрізняє різні види інформації; ▶ сприймає, аналізує, інтерпретує інформацію різних форм медіатекстів; ▶ узагальнює інформацію медіатекстів; ▶ створює власний медіапродукт

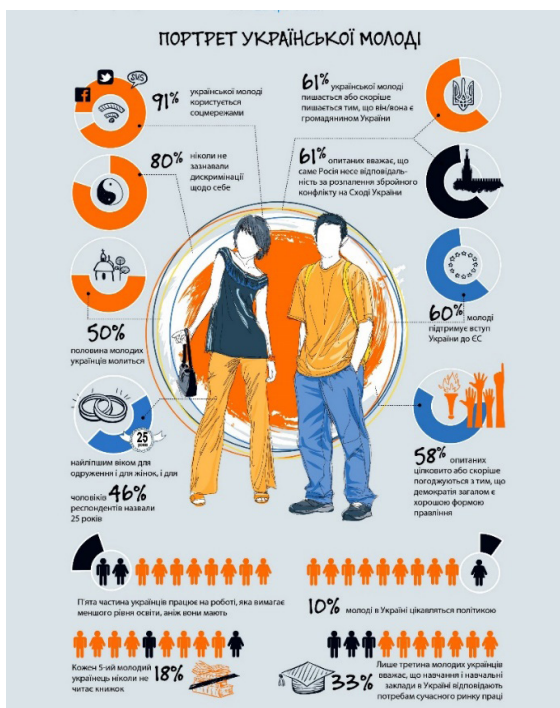
Відповідно до Додатка 2 «Критерії оцінювання за освітніми галузями результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти» Наказу МОН України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» можемо оцінити такі групи результатів: ГР 2 «Працює з текстом», ГР 3 «Письмово взаємодіє».

Детальний опис вправи

Бесіда з учнями:

- ▶ Пригадайте, що таке текст. Назвіть його ознаки.
- ▶ Що таке основна думка тексту?
- ▶ Чи тільки з тексту ми можемо черпати інформацію?

Підсумуйте сказане учнями і наголосіть, що є це інфографіка. Продемонструйте дітям різні варіанти інфографіки. Нехай діти назвуть ключові слова на цих ілюстраціях, що автори хочуть нам розповісти.

Озвучте учням визначення:

інфографіка (англ. Information graphics; infographics) — це графічне візуальне подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації.

Нехай діти ще раз розглянуть інфографіку і сформулюють її основні ознаки. Тоді запитайте в них:

- ▶ Де ви могли бачити інфографіку?
- ▶ Чому журналісти до своїх текстових матеріалів додають інфографіку?
- ▶ У чому відмінність тексту й інфографіки?

Підсумуйте учнівські відповіді: інфографіка може покращити сприйняття інформації, графічні матеріали використовують для того, щоб підвищити можливості зорової системи людини бачити моделі і тенденції. Процес створення інфографіки дає змогу перетворити складний текст чи купу цифр на яскраву графіку з акцентами на ключовому змісті, що допомагає зробити будь-яку інформацію доступнішою.

Далі об'єднайте учнів у дві групи. Одна з них отримує текст, інша — інфографіку. Відповідно, поясніть дітям, що їм на основі отриманих матеріалів потрібно створити свій медіапродукт: текст перетворити на інфографіку, а інфографіку — на текст. Час виконання — 15 хвилин. (Постарайтеся, щоб групи працювали віддалено одна від одної, не бачивши первинних повідомлень).

Вимушена еміграція: до яких країн довелося виїхати українцям через війну

Аналітичний центр CEDOS провів дослідження, скільки людей виїхало з України в перший місяць повномасштабної війни. Згідно з проаналізованими даними, близько 3,6 млн осіб емігрувало за кордон.

З країни більшість людей виїхали у проміжку з 27 лютого до 9 березня. З України щодня виїжджало понад 150 тис. осіб. Із 17 березня кількість тих, хто виїжджає, зменшується, що свідчить про спадання першої хвилі біженців.

За даними пропускних пунктів на кордонах, через Польщу вже виїхало 2 144 244 особи, через Румунію — 555 021, Молдову — 371 104, Угорщину — 324 397, Росію — 271 254 (проте це дані уряду Росії, які можуть бути неточними та охоплюють людей, яких вивезли на територію примусово); через Словаччину — 256 838, через Білорусь — 4 938 (за даними органів влади Білорусі, які можуть бути неточними і охоплювати людей, яких вивезли примусово).

(Звісно, ви можете учнів попросити, щоб вони використали певні мовні одиниці, ті, наприклад, що ви вивчаєте).

Після закінчення часу просимо команди презентувати виконані медіапродукти. Опісля учні обмінюються первинними медіаповідомленнями. Відбувається обговорення медіатекстів:

- ▶ Що було складного під час виконання завдань?
- ▶ Чи все ви врахували в інфографіці, щоб читач / глядач зрозумів основну думку цього медіаповідомлення?

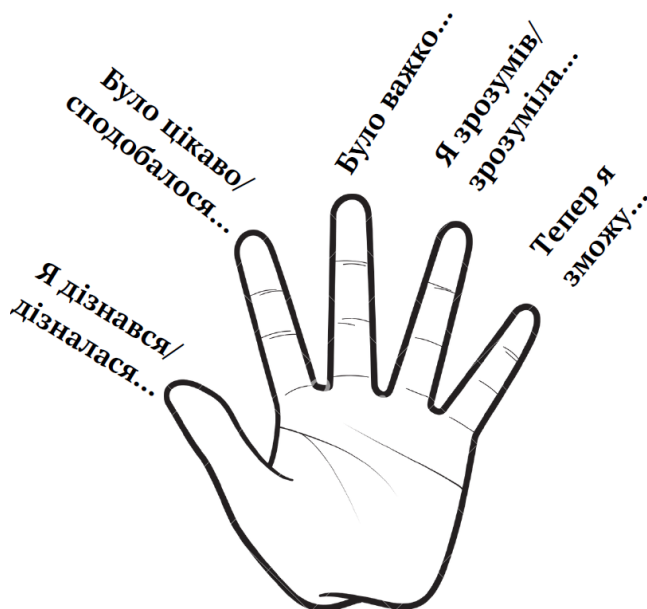

- ▶ Що було найважче під час творення тексту на основі інфографіки?
- ▶ Який вид інформації вам подобається найбільше? Обґрунтуйте.
- ▶ Назвіть плюси і мінуси тексту й інфографіки.
- ▶ Чи може інфографіка повністю замінити текстову інформацію?
- ▶ Яка форма інформації доречніша в медіа? Аргументуйте.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи

Підсумуйте разом з учнями: інфографіка — це графічний спосіб візуалізації інформації з метою полегшення її сприйняття та розуміння. Діаграми, графіки, карти, ілюстрації допомагають зробити інформацію доступнішою та привабливішою. Проте інфографіка не може бути основною формою передавання інформації. Для ефективного інформування суспільства доречно в медіа поєднувати і текст, і візуалізацію. Тому сучасній людині важливо навчитися сприймати, розуміти й аналізувати різні види інформації та трансформувати одну форму медіаповідомлення в іншу.

Проведіть з учнями рефлексію за технікою «П'ять пальців».

Використані джерела

1. Вимушена міграція: до яких міст і країн довелося виїхати українцям через війну. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220331-vymushena-migracziya-do-yakyh-mist-i-krayin-dovelosya-vyyihaty-ukrayinczyam-cherez-vijnu/>.
2. Інтернет-ресурси для створення інфографіки до уроку. URL: <https://naurok.com.ua/post/internet-resursi-dlya-stvorennya-infografiki-do-uroku>.
3. Інфографіка. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інфографіка>.
4. 5 типів інфографіки та випадки, коли їх варто використовувати. URL: <https://careers.epam.ua/blog/five-types-of-infographics-and-their-use-cases>.

УКРАЇНЬКА ЛІТЕРАТУРА

5 клас

3. Назва вправи: «Я — блогер»

Авторка: Посохова Аліна Олегівна, вчителька української мови та літератури, КЗ «Лиманський ліцей» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області

Предмет: Українська література

Модельна програма, до якої створено вправу

Модельна навчальна програма «Українська література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795)

Теми медіаграмотності:

- ▶ Етика в медіа
- ▶ Інфобезпека
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Маніпуляція
- ▶ Медіаринок
- ▶ Медіасоціалізація
- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа)
- ▶ Новинна грамотність
- ▶ Пошук і збір інформації
- ▶ Реклама
- ▶ Стереотипи
- ▶ Цифрове здоров'я

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Дискусія
- ▶ Ігрова діяльність
- ▶ Індивідуальна робота
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мозковий штурм
- ▶ Проєктна робота

Тема заняття: захист проєктів «Казковий блогер: подорож у сучасність» за вивченою темою «Велике диво казки».

Тривалість вправи: до 40 хвилин.

Мета вправи: *закріпити* знання здобувачів освіти про казку як жанр та *сприяти* глибшому розумінню її сучасного значення; *розвинути* критичне мислення: *навчити* дітей *аналізувати* інформацію, *розрізняти* факти від вигадки, *оцінювати* правдивість джерел; *формувати* медіаграмотність: *ознайомити* учнів з основами блогерства, *навчити* їх створювати власний контент та *аналізувати* контент інших; *заохотити* здобувачів освіти до творчого переусвідомлення казок і створення оригінальних образів; виховувати інформаційну культуру учнів, формуючи в них повагу до авторських прав, відповідальність за поширення інформації та розуміння етичних аспектів використання цифрових технологій.

Анотація: Сучасний світ насичений інформацією, а одне з найпотужніших її джерел — блогерство. Блогери, особливо ті, що зорієнтовані на молоду аудиторію, мають значний вплив на формування світогляду, цінностей і поведінки дітей. Їхні думки, рекомендації та стиль життя часто стають еталоном для молодих людей, формуючи їхні уподобання, смаки та навіть спосіб життя. Саме тому так важливо навчити дітей критично мислити та аналізувати інформацію.

Вправа «Я — блогер» стане ефективним інструментом для досягнення цієї мети. Вона дасть змогу дітям не лише зануритися у світ цифрових технологій, а й розвинути навички створення контенту та його критичного оцінювання. Завдяки цій вправі, ми зможемо підготувати юне покоління до життя в сучасному інформаційному суспільстві, де вміння орієнтуватися в потоці даних ключове.

Необхідне обладнання / матеріали:

- ▶ Комп'ютер або ноутбук (для демонстрації презентацій та відеороликів, створених учнями; для проведення онлайн-заняття).
- ▶ Проєктор (для відображення презентацій на великому екрані, якщо заняття проходить офлайн).
- ▶ Звукова система (для забезпечення якісного звуку під час презентацій).
- ▶ Інтернет-з'єднання (для доступу до онлайн-платформ, де розміщені проєкти учнів).
- ▶ Платформа для створення презентацій: Google Slides, Microsoft PowerPoint, Canva.
- ▶ Платформи для розміщення блогів: Blogger, WordPress, соціальні мережі (для старших учнів).
- ▶ Відеогостинг: ютуб.

Очікувані результати

Учні зможуть:

- ▶ краще розуміти механізми впливу медіа на суспільство;
- ▶ навчатися критично оцінювати інформацію, що надходить із різних джерел;
- ▶ розвинути навички самостійної роботи та творчого мислення;
- ▶ сформулюють власне ставлення до проблем сучасного суспільства.

Компетентності, які будуть формуватися / розвиватися

Предметні:

- ▶ Глибоке розуміння жанру казки: учні аналізують традиційні та сучасні інтерпретації казок, виявляють їхні спільні риси та відмінності.

- ▶ Розвиток творчого мислення: створення оригінальних сюжетів, персонажів та образів на основі відомих казок.
- ▶ Уміння аналізувати літературні твори: виявлення основних ідей, образів, символів у казках та їх інтерпретація в сучасному контексті.
- ▶ Розвиток мовленнєвої культури: використання різноманітних мовних засобів для створення яскравих та виразних текстів.

Медіаосвітні:

- ▶ Критичне мислення: учні навчаються аналізувати інформацію, відрізняти факти від вигадки, оцінювати правдивість джерел.
- ▶ Медіаграмотність: ознайомлення з основами блогерства, розуміння механізмів створення та поширення контенту в мережі «Інтернет».
- ▶ Цифрова грамотність: навички роботи з різними цифровими інструментами для створення та редагування контенту (тексти, зображення, відео).
- ▶ Інформаційна культура: розуміння етичних аспектів використання цифрових технологій, повага до авторських прав, відповідальність за поширення інформації.
- ▶ Комунікативні компетентності: уміння ефективно спілкуватися за допомогою різних цифрових каналів, презентувати свої ідеї.

Ключові компетентності:

- ▶ Творчість та інноваційність: здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення.
- ▶ Комунікація: уміння ефективно спілкуватися як усно, так і письмово, працювати в команді.
- ▶ Ініціативність та самостійність: здатність брати на себе відповідальність, працювати самостійно і в команді.
- ▶ Критичне мислення: здатність аналізувати інформацію, ухвалювати обґрунтовані рішення.
- ▶ Навчання впродовж життя: готовність до постійного навчання і саморозвитку.

Детальний опис вправи

Як працює вправа?

Учні обирають собі улюбленого казкового персонажа та уявляють його сучасним блогером. Вони створюють для цього персонажа блог / сторінку в соцмережі, де розповідають про його життя в нашому світі, про його погляди, інтереси. Під час презентації своїх робіт учні обговорюють:

- ▶ Зміст блогу: чи відповідає контент обраному персонажеві? Чи логічно він розвивається?
- ▶ Мову: чи відповідає мова персонажа його вікові та характерові? Чи немає в тексті помилок?
- ▶ Дизайн блогу / сторінки: чи естетично оформлений блог / сторінка? Чи всі елементи дизайну відповідають тематиці?
- ▶ Правдивість інформації: чи є в блозі / на сторінці фактичні помилки? Чи не містить він маніпулятивної інформації?

- ▶ Вплив на аудиторію: який вплив може мати цей блог / сторінка на дітей? Чи є в ньому елементи, які можуть зашкодити дитині?

Для ефективної реалізації вправи рекомендовано використовувати метод проєктів.

Мета такого проєкту:

- ▶ Закріпити знання учнів про казку як жанр.
- ▶ Розвинути творче мислення та уяву.
- ▶ Сформувати медіаграмотність: навчити критично оцінювати інформацію в мережі «Інтернет».
- ▶ Розвинути комунікативні навички: навчити презентувати свої ідеї, аргументувати свою думку.
- ▶ Виховати інформаційну культуру: навчити поважати авторські права, використовувати інформацію етично.

1. Підготовчий етап

- ▶ **Вибір казок:** Спільно з учнями вчитель визначає перелік казок, які будуть вивчатися. Це можуть бути як народні казки, так і авторські, за програмою або з позакласного читання.
- ▶ **Знайомство з поняттям «блог»:** Розібратись, що таке блог, які бувають блоги, які існують платформи для ведення блогів.
- ▶ **Обговорення критеріїв оцінювання:** Спільно з учнями вчителю потрібно розробити критерії, за якими будуть оцінюватися блоги.
- ▶ **Розподіл ролей:** Розподілити ролі між учнями: автори блогів, дизайнери, редактори. Залежно від вікової категорії та завдання проєкту, учнів можна об'єднати в робочі групи / пари або запропонувати виконати індивідуальні роботи.

2. Основний етап

- ▶ **Вибір персонажа:** Кожен учень обирає собі казкового персонажа, якого він хотів би «переселити» в сучасність.
- ▶ **Створення образу блогера:** Учні розробляють образ свого персонажа: його зовнішність, характер, інтереси, стиль спілкування.
- ▶ **Вибір платформи для блогу:** Учні обирають платформу, на якій вони будуть вести свій блог (наприклад, Blogger, WordPress, соціальні мережі), або створюють шаблон своєї.
- ▶ **Створення контенту:** Учні створюють різноманітний контент для свого блогу: текстові записи, фотографії, відео, інфографіку.
- ▶ **Оформлення блогу:** Учні оформляють свої блоги, добирають дизайн, шрифти, кольори, які відповідають обраному персонажеві.

3. Захист проєктів

Під час захисту проєктів учні презентують свої блоги перед класом, розповідають про свого персонажа, його погляди, інтереси, відповідають на запитання однокласників і вчителя. Вчитель може ставити такі запитання:

- ▶ Чому ти / ви обрав(ли) саме цього персонажа?
- ▶ Які зміни відбулися з твоїм / вашим персонажем у сучасному світі?
- ▶ Які цінності твого / вашого персонажа актуальні й сьогодні?

- ▶ Як ти / ви думаєш(те), чому саме цей блог може бути цікавий для твоїх / ваших однолітків?

Також під час захисту проєктів учитель звертає увагу на методи впливу, можливу маніпуляцію та шахрайські схеми, які можуть використовувати блогери.

Наприклад, аналізуючи сторінку сучасної Баби Яги, можна спостерігати маніпуляції на тему допомоги в ухваленні правильних рішень, впливу на долю людини тощо. Пані пропонує плат-

@ЯГА_ворожка

Підписки: _____

Підписники: _____

Матриця долі

Ворожіння

Розклади на Таро

Ти думаєш, що Баба Яга - це стара, бридка бабище? А ось і ні! Молода, красива та розумна! Тому, якщо ти шукаєш вихід із ситуації, я допоможу його знайти! Пропоную послуги ворожіння на Таро й розклад матриці долі. Розкрию твої приховані таланти, попереджу про можливі труднощі та допоможу прийняти правильні рішення. Не відкладай своє майбутнє на потім! Пиши в Директ!

Ваша улюблена рубрика "Карта тижня".
Оберіть одну карту та напишіть її номер у коментарях під цим дописом. І вже сьогодні я надішлю вам передбачення в особисті повідомлення!

#таро #передбачення#гадалка#Бабаяга

ні послуги, тому вкотре наголошуємо дітям про безпеку виконання платіжних операцій в ін-

@поБІГайчик

Підписки: _____

Підписники: _____

Харчування

Тренування

Марафон

Я - Зайчик-поБІГайчик, ваш персональний фітнес-тренер! За короткий термін допоможу вам досягти ваших фітнес-цілей, незалежно від того, новачок ви чи досвідчений спортсмен. Пропоную індивідуальні тренувальні програми, розроблені спеціально для вас, з урахуванням ваших потреб, цілей та фізичного стану. Також допоможу вам з харчуванням, щоб ви отримували достатньо енергії та поживних речовин для підтримки активного способу життя!

Ділюся з вами класною новиною! Протягом місяця я зі своєю командою працювали над створенням нового фітнес-марафону для вас! Це просто вогник! Такого ще не було! Хочеш отримати знижку на перше тренування? Став + у коментарях

#фітнес #спорт#тренування#здоровийспосібжиття

тернеті та можливі шахрайські схеми.

За схожим принципом можна проаналізувати сторінку Зайця.

@ПанПрезидент

Підписки: _____
 Підписники: _____

Вільні мешканці великого лісу!
За результатами виборів, проведених у казці "Цар Лев", я здобув беззаперечну перемогу! Дякую за довіру! Обіцяю виправдати ваші сподівання!
Я відповідатиму за порядок і спокій у нашому лісі, а також дбатиму про добробут усіх його мешканців!

Сьогодні виступив у Верховній Раді Лісу, щоб розглянути важливе питання, яке стосується кожного з нас. Йдеться про Закон охорони навколишнього середовища.
Я, як ваш Президент, вважаю, що він є необхідним для збереження нашого лісу та забезпечення його процвітання.
Сподіваюсь на підтримку членів Ради!

Візитні зустрічі

Бережіть ліс!

Краса рідного лісу

Обов'язково подібний аналіз потрібно провести над кожною роботою.

@ЛисКа

Підписки: _____
 Підписники: _____

Привіт, друзі! Я - Лисичка, ваша модна муза! ✨
Захоплююся світом моди та обожнюю експериментувати зі стилем. На моєму каналі ви знайдете безліч ідей для створення неповторних образів, а також дізнаєтеся про останні тренди.
Пропоную разом творити магію стилю!

А ви вже готові до осіннього перевтілення? Цього сезону всі говорять про один колір - "богемний бордовий"! Він такий насичений і глибокий, що просто неможливо відірвати від нього погляд. Я вже складала кілька крутих образів з цим кольором і не можу дочекатися, щоб поділитися ними з вами! А ви який колір обираєте для своєї осінньої палітри? Пишіть в коментарях!
[#мода#осінь2024](#) [#тренди](#) [#бордо#лисичка](#)

Макіяж

Тренди

США

Англія

Офіс

Осінь'24

Аууу!
Відомий співак, зірка українського казкового лісу, підкорювач і викрадач жіночих сердець!

Автор і виконавець хітів:
“Вовчиця”,
“Зграя”,
“Спів на місяць”,
“Моя королева”

Тури

Виступи

Хіти

Пишу новий хіт для своїх вовчиць! Це буде в саміньке серденько... Ауууу

#осінь2024 #хіт #звукзапис#вовчинник

Радий вітати вас на моїй сторінці! Мене звать ВедМЕДИК Карпатський. І я щасливий власник пасіки. Кожен мій день оточений дзижчанням бджілок і солодким ароматом меду. Хочу ділитися з вами своїми знаннями про бджіл і пригощати вас смачним медом.

Сьогодні на пасіці особливий день – ми зібрали перший мед цього сезону! Який же він ароматний і смачний! А ви вже спробували свіжий мед? Поділіться своїми враженнями в коментарях!

#мед #бджоли #пасіка #ведмідь

КазКнига @КозаДереза

Театр

Кіно

Ме-е-е! Привіт! З вами я – Коза-дереза!
 Так, саме та, яка всіх налякала! Але тепер я не тільки казкова героїня, а й справжня акторка!
 Приходьте на мої вистави, щоб побачити, на що здатна ваша рогата красуня!

Підписки: _____ Підписники: _____

Шановні глядачі! Дякую за вашу теплоту та підтримку! Без вас моя гра не мала б такого значення. Сподіваюся, я змогла вас розсмішити і зворушити. Вистава "Коза і капуста" - це не просто вистава, це ціле життя!
[#театр](#) [#акторка](#) [#козаДереза](#)

КазКнига @Колобок

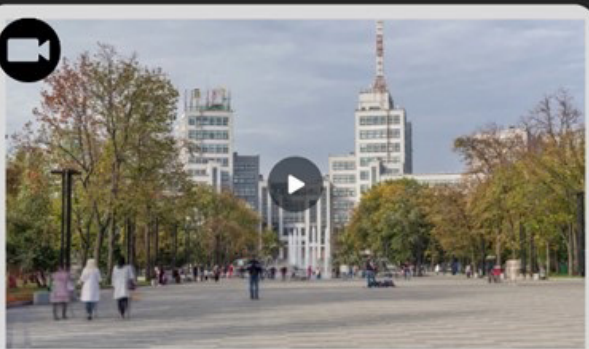

Егей, мандрівники!
 Колобок - рум'яний бок на зв'язку! Якщо ти любиш подорожувати, мій блог саме для тебе!
 Підписуйся! Будемо відкривати нові куточки разом!
 Головне - не дати себе з'їсти! :)

Країни, в яких побував Країни, в яких хочу побувати

Підписки: _____ Підписники: _____

Друзі! Сьогодні я нарешті докотився до незламного міста! Впізнаєте? Пишіть варіанти в коментарях! Хто перший здогадається, тому привезу набір тремпелів! Аха-ха :)
[#осінь2024](#) [#мандрівка](#) [#Колобок](#) [#місто_герой](#)

КазКнига @БілкаЗірка

Сніданки

Основні страви

Десерти

Привіт! Мене звали Білка-зірка, і я - фуд-блогер! Обожаю готувати, експериментувати з різними інгредієнтами та ділитися своїми кулінарними шедеврами. У мене ви знайдете рецепти страв різної кухні, від простих і швидких до складних і вишуканих. А також я ділюся своїми секретами приготування, порадами щодо вибору продуктів та ідеями для святкового столу. Підпишіться, і ви знайдете для себе багато цікавого та корисного!

Підписки. Підписники.

заморозьте банани

наріжте їх та перебийте в блендері

додайте мед за смаком і насолоджуйтесь!

Привіт, друзі! Сьогодні я хочу поділитися з вами рецептом смачного, легкого в приготуванні, а головне - корисного морозива з одного інгредієнта!
Дякую @СвєтовіКлопотенку за ідею!
[#морозиво#банан#легко#смачно](#)

КазКнига @МудраМаруся

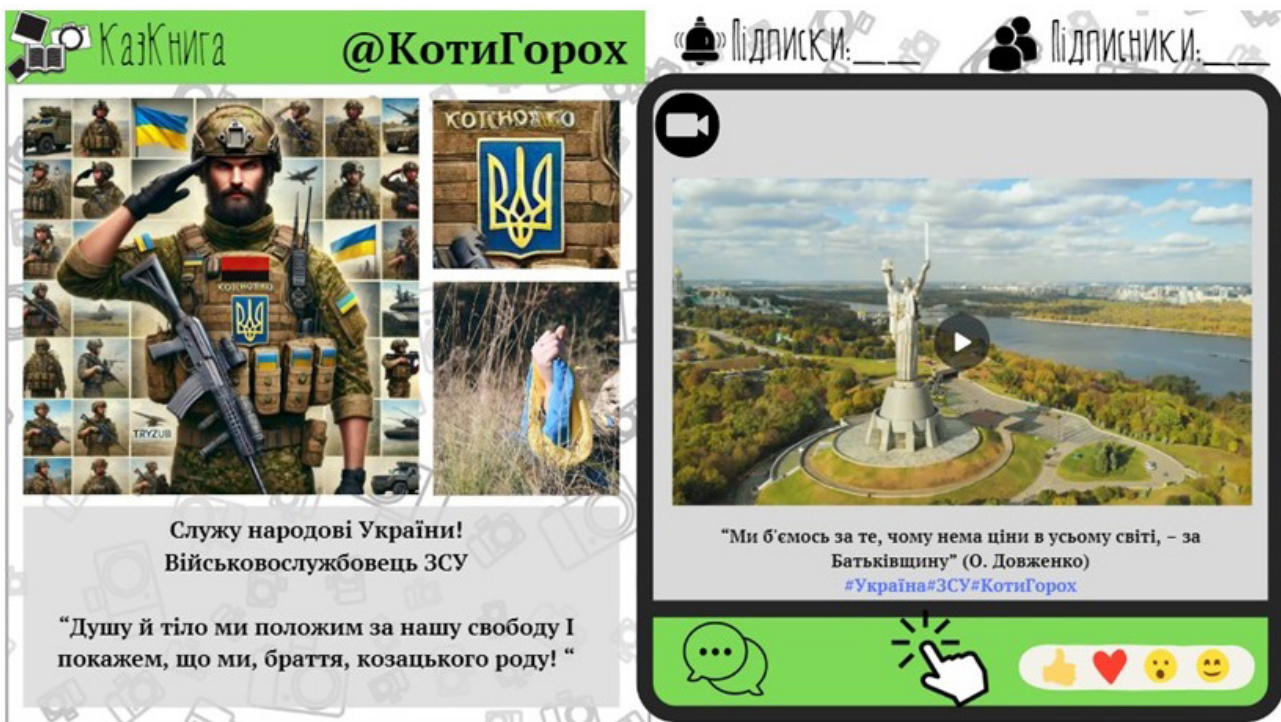

Привіт усім! Мене звали Маруся. Я юрист і суддя за покликанням. Для мене право - це не просто набір законів, а можливість допомогти людям відстояти свої права та знайти справедливість. Якщо ви опинилися у складній ситуації і потребуєте юридичної допомоги, не вагайтеся звертатися. Разом ми знайдемо вихід!

Підписки. Підписники.

Останнім часом працюю над дуже нестандартною справою. Це справжній детектив у юридичному світі! Швидко розкрити всі таємниці не вдасться, але можу запевнити вас, що результат буде цікавим. Слідкуйте за оновленнями!
[#юрист#загадка#право](#)

Для ідентифікації формату дописів учні використовували відповідні позначки: фотоапарат — для фото, відеокамеру — для відео. Під час роботи над цією частиною проєкту учні проявляють творчість та креатив. Самі знімають та монтують відео, роблять фото, добирають контент із готових шаблонів на платформі «Канва».

Поля «Підписки» та «Підписники» порожні, проте після захисту робіт кожен учень / кожна учениця можуть обрати тих персонажів-блогерів, на кого хотіли би підписатися, так визначаються фаворити.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи

Після захисту проєктів важливо провести рефлексію. Учні можуть поділитися своїми враженнями від роботи над проєктом, розповісти про труднощі, з якими вони зіткнулися, і про те, що нового вони дізналися.

Орієнтовні питання для учнів середньої школи:

- ▶ Які виклики ти подолав / подолала під час створення блогу?
- ▶ Як ти вважаєш, твій блог відповідає сучасним трендам блогерства?
- ▶ Яку аудиторію ти хотів / хотіла залучити своїм блогом? Чи вдалося тобі це?
- ▶ Як ти оцінюєш свій рівень медіаграмотності після виконання цього проєкту?
- ▶ Чи змінилося твоє ставлення до казок після роботи над проєктом? Як саме?

Орієнтовні питання для старшокласників:

- ▶ Які етичні питання виникли в тебе під час створення блогу? Як ти їх розв'язав/розв'язала?
- ▶ Як ти оцінюєш маркетингову стратегію свого блогу?
- ▶ Які перспективи розвитку ти бачиш для свого блогу в майбутньому?
- ▶ Як ти вважаєш, чи може блогерство стати твоєю майбутньою професією?

- ▶ Які навички, необхідні для успішного ведення блогу, ти розвинув / розвинула в ході цього проєкту?

Орієнтовні питання для групової рефлексії:

- ▶ Які труднощі виникли у вас під час роботи в групі? Як ви їх подолали?
- ▶ Що було найцікавіше в спільній роботі?
- ▶ Як ви розподіляли завдання між собою?
- ▶ Чи задоволені ви результатом своєї роботи? Чому?

Форми рефлексії:

- ▶ Письмова: Учні записують свої думки в зошиті, на окремих аркушах або на онлайн-дошках.
- ▶ Усна: Учні обмінюються думками в парах або групах, а потім презентують результати класу.
- ▶ Візуальна: Учні створюють колаж, малюнок або іншу візуальну роботу, яка відображає їхні враження від проєкту.
- ▶ Онлайн-інструменти: Використання інтерактивних платформ для збору та аналізу зворотного зв'язку.

Під час проведення рефлексії можна також проаналізувати кожен образ на предмет наявності стереотипів; скласти список стереотипів, які, на думку дітей, наявні в тому чи іншому образі; обговорити, як ці стереотипи впливають на сприйняття персонажа; запропонувати альтернативні способи подання цього персонажа, без використання стереотипів.

Стереотипи

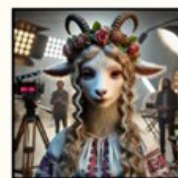
Заєць - швидко бігає, їсть овочі

Білка - збирає їжу на зиму

Колобок - не сидить на місці, котиться, тікає, мандрує

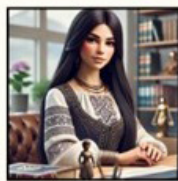
Коза-дереза - дурила діда та лякала звірів, проявляючи всю свою акторську майстерність

4

5

6

Стереотипи

Маруся - мудра, справедлива, приймає важливі рішення

Котигорошко - захисник, сильний, сміливий

Баба Яга - вміє ворожити, робити всілякі замовляння, містична

4

5

6

Оцінювання:

Оцінювання проєкту передбачає комплексний підхід, який враховує як кінцевий результат, так і процес роботи над ним. Для цього пропонується використовувати рубрики, що охоплюють такі критерії, як творчість (оригінальність ідеї, креативність у розкритті образу персонажа), глибина опрацювання матеріалу (логічність викладу матеріалу, відповідність контенту до обраного персонажа), оформлення (естетичність дизайну, використання різноманітних мультимедійних елементів), мова (грамотність, дотримання стилістичних норм), презентація (вміння чітко та зрозуміло донести свою ідею, відповідати на запитання) та командна робота.

Оцінка за проєкт виставляється як середнє арифметичне двох складників:

1. **Оцінки вчителя:** учитель оцінює проєкт за вищезазначеними критеріями, враховуючи якість виконаної роботи, дотримання вимог та рівень творчого підходу.
2. **Самооцінка або оцінка групи:** учні самостійно оцінюють свою роботу або роботу групи, фокусуючись на процесі роботи, труднощах, які виникли, та тому, чого навчено.

Такий підхід дає змогу отримати об'єктивнішу оцінку, бо враховує як думку вчителя, так і самооцінку учнів. Крім того, він стимулює учнів до самоаналізу та рефлексії.

5. Оцінювання		
КРИТЕРІЇ (1-2 б.)	Учитель	Учень
Творчість (оригінальність ідей, креативність у розкритті образу персонажа)		
Глибина опрацювання матеріалу (логічність викладу матеріалу, відповідність контенту обраному персонажу)		
Оформлення (естетичність дизайну, використання різноманітних мультимедійних елементів)		
Мова (грамотність, дотримання стилістичних норм)		
Презентація (вміння чітко і ясно донести свою ідею, відповідати на запитання)		
Командна робота		
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА		

Отже, виконання вправи «Я — блогер» методом проєкту стане для здобувачів освіти не лише цікавим досвідом, а й важливим етапом у їхньому розвитку. Завдяки їй учні не лише розвинуть творчі здібності та навички роботи з цифровими інструментами, а й поглиблять розуміння медіа та інформації, навчаться ефективно комунікувати та працювати в команді. Така робота сприятиме підвищенню мотивації до навчання та формуванню відповідального ставлення до інтернету та споживання медіа.

Поради щодо виконання вправи:

1. Цю вправу можна використовувати для учнів 5–11 класів, орієнтуючись на теми занять. Наприклад, під час вивчення твору Валентина Чемериса «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання» (у 7 кл.) можна створити блоги / сторінки в соцмережах Вітьки Горобця, Федька Котигорошка, Галі Козачок, Петра Білого та різних другорядних персонажів. Або ж під час вивчення певної теми або розділу можна запропонувати дітям створити блог / сторінку в соцмережі окремого письменника чи поета.
2. Для учнів 5–7 класів доцільно організувати групову роботу над проєктом. А вже з 8 класу можна запропонувати дітям парну або індивідуальну форму роботи.
3. Враховуючи вікову категорію здобувачів освіти 5 класу, варто запропонувати дітям заповнити спільно створений шаблон соціальної мережі. Можна придумати назву мережі саме для цього проєкту — «КазКнига» (аналог фейсбуку). Також визначитися з тим, якими будуть основні елементи сторінки: нікнейм, сучасне фото персонажа, допис-представлення / вітання, фото, що демонструватимуть діяльність / захоплення персонажа, фото / відео допису, текст допису.

4. Для створення зображення героїв казок у сучасному вимірі рекомендовано використовувати ШІ, проте діти можуть малювати власні зображення, розкриваючи весь свій творчий потенціал.
5. Можливі теми для блогів:
 - ▶ **Щоденник казкового персонажа:** Персонаж веде щоденник, у якому розповідає про свої пригоди в сучасному світі.
 - ▶ **Казковий блогер:** Персонаж веде блог на популярну тему (мода, техніка, кулінарія) і розповідає про це.
 - ▶ **Інтерв'ю з казковим персонажем:** Учень бере інтерв'ю у свого персонажа про його життя, погляди, мрії.
 - ▶ **Казкова рецензія:** Персонаж пише рецензії на сучасні фільми, книги, ігри.
 - ▶ **Казковий фото-, відеоблог:** Персонаж знімає фото-, відеоролики на різні теми.
6. Варіанти розвитку проєкту:
 - ▶ Створення спільного блогу класу.
 - ▶ Організація конкурсу блогів.
 - ▶ Створення презентації / відеоролика про проєкт.
 - ▶ Виставка проєктів тощо.
7. Рефлексія має бути не лише оцінкою, але й стимулом для подальшого розвитку. Заохочуйте учнів до висловлення своїх думок і почуттів, навіть якщо вони негативні. Це допоможе створити атмосферу довіри та взаєморозуміння в класі.
8. План і хід проєкту лише зразок і може бути адаптований до конкретних умов вашого класу.

Використані джерела

1. Джерело зображень та відео — платформа графічного дизайну «Канва», фото казкових персонажів були згенеровані за допомогою ШІ.

Додатки

Посохова А. Приклад виконання вправи «Я — блогер». Робота над проєктом «Казковий блогер: подорож у сучасність»: <http://surl.li/diestu> .

6 клас

4. Назва вправи: «Безпечні соцмережі: публічна та приватна інформація»

Авторка: Баранова Вікторія Миколаївна, учителька української мови та літератури, КЗ «Городнянський ліцей №2» Городнянської міської ради Чернігівської області

Предмет: Українська література

Модельна програма, до якої створено вправу

Модельна навчальна програма «Українська література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б.)

Теми медіаграмотності:

- ▶ Інфобезпека
- ▶ Критичне мислення

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Індивідуальна робота
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мозковий штурм
- ▶ Фронтальна робота

Мета вправи: Майже кожна людина сьогодні має сторінку у фейсбуці, інстаграмі, трендсі, тіктоці тощо, однак ми не завжди задумуємося, яка інформація безпечна для поширення, а яка стане приманкою для злодіїв, шахраїв чи людей зі спотвореними фантазіями та намірами. Хоч деякі соцмережі й мають вікові обмеження, але це все має умовний вигляд, бо ніхто не перевіряє вірогідність указаної інформації. Мета вправи полягає в тому, щоб на прикладі сторінки дуже відомої письменниці Лесі Українки обговорити, яка інформація може безпечно поширюватися в мережі, а які дані мають залишатися конфіденційними та чому.

Короткий опис вправи, анотація: Вправа дає змогу учням шостого класу обговорити та узагальнити правила безпечної комунікації в соцмережах, з'ясувати, до яких наслідків може призвести публікація конфіденційної інформації. Учні усвідомлюють, що несуть відповідальність не тільки за себе, а й за близьких, адже розповсюдження інформації може призвести до негативних наслідків для всієї родини. Також учні паралельно розвивають пам'ять та критичне мислення, аналізуючи запропоновану інформацію з боку її вірогідності, вчаться працювати колективно, зокрема аргументувати свою думку та зважати на погляд оточення.

Необхідне обладнання/матеріали: роздатковий матеріал «Блок інформації на сторінці» (видрукований або виведений на смартдошку), наліпки для рефлексії «Безпечна комунікація в соцмережах: правила», видруковані «лайк» та «дизлайк».

Очікувані результати: учні повторюють або ж з'ясовують для себе правила безпечного комунікування в соцмережах; поглиблюють знання про публічну та конфіденційну інформацію; поглиблюють навички пошуку невірогідної інформації; продовжують формувати навички роботи в групах, навички вести дискусію та робити висновки.

Детальний опис вправи:

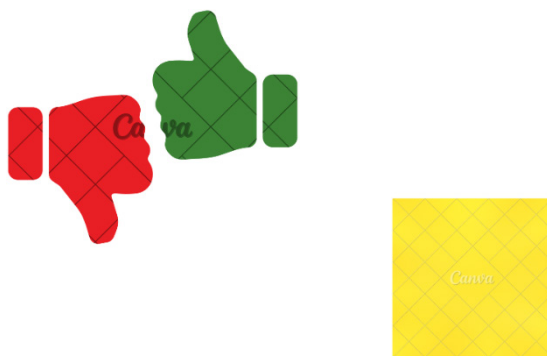
Відповідно до вимог Державного стандарту учні повинні набути інформаційно-комунікаційної компетентності, що передбачає також і грамотне комунікування в інтернет-просторі. Попри обізнаність з розмаїттям застосунків, мало хто замислюється про свою безпеку у віртуальному просторі. Використання інтерактивних технологій дає змогу вчителю тепер поєднувати традиційний виклад біографії з формуванням практичних навичок, зокрема й медіаграмотності.

Запропоновану вправу доречно використовувати на занятті з вивчення біографії, розвитку мовлення або ж на підсумковому занятті, що перевіряє навички усної взаємодії.

Вступне слово вчителя

Сьогодні ми не можемо уявити свого життя без соціальних мереж. Однак чи всі знають правила оформлення своєї соціальної сторінки? Яку інформацію можна пропонувати на загальний огляд, а яка винятково секретна — лише для приватного користування. Часом ми надто сильно захоплюємося прагненням показати наше життя так детально, що можемо привести злодія прямісінько в дім, заохотити шахрая «поласувати» коштами на банківських картках. І, найпевніше, це будуть картки ваших батьків. Тому ви, діти, відповідальні не тільки за свою безпеку, а й безпеку своєї родини. Уміти комунікувати в інтернеті тепер, не побоюся сказати, життєво необхідно. Ми б могли зараз проаналізувати й ваші сторінки, але ж у нас заняття з літератури. А якщо створити сторінку для письменника? Безпечно, інформативну й таку, щоб точно стала популярною. Спробуймо зараз разом оформити «правильну» інтернет-сторінку письменниці Лесі Українки.

У кожного з вас є **зелена вподобайка** і **червона антивподобайка**. А також жовта картка зі значенням «Обережний». Якщо ваша відповідь буде категорична, однозначна, то використовуйте тільки вподобайку або антивподобайку. А от якщо інформацію можна публікувати частково, з дотриманням певних правил, то додавайте до зеленого лайку ще й жовту картку — як на світлофорі.

Ми з вами вже мали змогу попрацювати з біографією Лесі Українки — відомої письменниці. Вона була прогресивною діячкою, захисницею прав жінок, освіченою інтелігентною, талановитою письменницею. Якби вона жила в сучасному світі, то обов'язково б мала сторінку в соціальних мережах, де боролася б за рівні права, популяризувала письменництво та займалася просвітницькою діяльністю. Для цього однозначно треба бути й блогером.

Як ви думаєте, чому?

Орієнтовні відповіді: Мабуть, тому, що через соцмережі можна спілкуватися з прихильниками, популяризувати свої твори, співпрацювати з видавництвами, розповідати про зустрічі. Тобто сторінка в мережі — це як реклама.

Чи треба відомій людині все розповідати своїм прихильникам? Це безпечно?

Орієнтовні відповіді: Звісно, ми хочемо більше знати про того, хто нам подобається. Але ж зірка — це теж людина, яка має свої секрети, своє життя, у яке не можна зазирати. До того ж повідомляти всю інформацію небезпечно. Твоїм життям можуть цікавитися з поганими намірами.

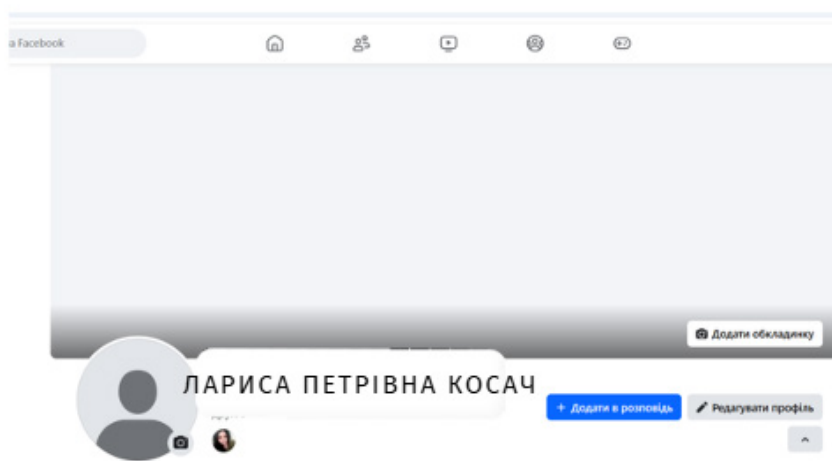
Отже, спробуймо для себе з'ясувати, яка інформація про вас безпечна, а яку краще не поширювати. Допоможе нам у цьому вивчена біографія Лесі та творча фантазія.

Я пропонуватиму вам певний блок інформації про письменницю, а ваше завдання полягає в тому, щоб оцінити лайком чи дизлайком її. Лайк — можна публікувати. Дизлайк — не можна поширювати. Якщо додаєте жовту картку, то інформація має бути добре профільтована перед тим, як ви її опублікуєте. Звісно ж, ваша відповідь має бути аргументованою.

(Учитель може обирати на власний розсуд того, хто пояснюватиме обраний варіант, можна використати рандомайзер, викликати в алфавітному порядку, ланцюжком; учні можуть самостійно обрати «спікера» або ж говорити кожен по черзі, якщо дітей невелика кількість. Відповіді можна доповнювати, учитель має змогу ставити запитання, які наштотуватимуть учнів на роздуми, моделювати ситуації. Це залежить від рівня активності, залученості класу та загального компетентнісного рівня всіх дітей.)

Блок 1. Прізвище, ім'я та по батькові

Лариса Петрівна Косач (Леся Українка).

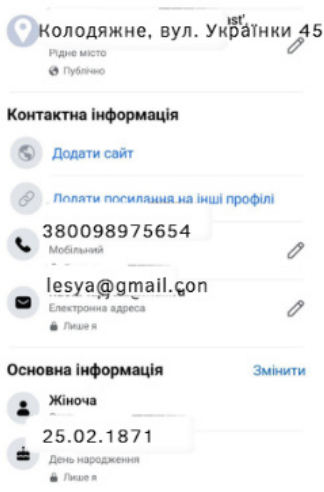
Лайк. Ця інформація не несе загрози. Навпаки, використання всіляких псевдонімів наштотує ваших потенційних читачів на думку, що перед ними фейковий акаунт. Або ж людина просто несерйозна. Псевдонім можна подати в дужках, щоб потенційні читачі одразу вас упізнавали згодом. Тільки навряд хтось серйозний захоче мати справу з тим, хто ховається за смішними підписами. Особливо якщо ваша сторінка — це ваша реклама, а не просто засіб спілкування з друзями.

Блок 2. Основна світлина на фоні свого дому, де ще й видно номер будинку та назву вулиці

Дизлайк. Світлина не має видавати інформації, де ви живете. Адже потенційні злодії можуть накинути оком на ваш ошатний будиночок та захотіти заволодіти вашим майном. Навіть якщо вам здається, що напис зовсім маленький, тепер є такі технології, що точно допоможуть розгледіти букви та цифри. Нехай такі фото залишаться для особистого користування. А ще скільки небажаних гостей до вас може прийти, якщо знатимуть адресу. Їхня кількість буде збільшуватися разом з вашою популярністю.

Блок 3. Номер телефона, адреса

Дизлайк. Ці дані — конфіденційна інформація. Звісно, номер телефона може бути в багатьох людей, однак це будуть здебільшого відомі вам люди. А так ви легко натрапите на телефонного шахрая або на якогось «веселуна», що вирішить розважитися анонімними дзвінками. Що відоміша людина, то більше з нею охочих поспілкуватися. Тому можна мати кілька номерів — особистий та публічний.

А чи можна прив'язувати банківські картки до публічного номера?

Ні, адже так шахраям буде легко вкрати ваші гроші.

Те саме стосується й електронної пошти. Варто мати приватну електронну адресу та роботу.

Дату народження та стать публікуємо?

Можна, адже навряд така інформація становитиме загрозу. Хіба що доведеться відбиватися від спаму з вітаннями. Якщо не дуже хочете отримувати віртуальні листівки, то краще приховати дані.

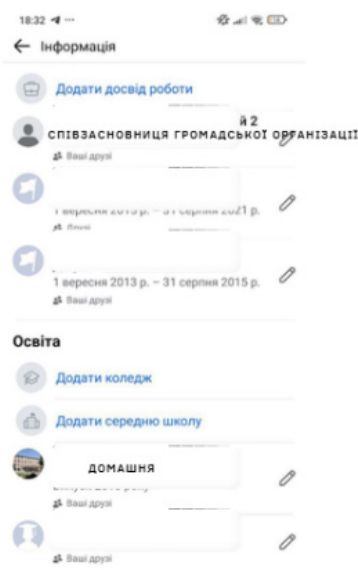
Блок 4. Фото на тлі природи, фото тварин, фото з подорожей (учитель може запропонувати як стандартні фото, так і світлини, згенеровані за допомогою штучного інтелекту)

Обережний лайк. Такі фото не несуть загрози, але потрібно все одно дотримуватися певних правил. Зокрема:

- ▶ видалити геодані;
- ▶ фото з подорожей публікувати тоді, коли ви приїхали вже додому (це ж стосується і поміток);
- ▶ не публікувати фото, які можуть «розповісти» вашу адресу, місця, де ви найчастіше буваєте;
- ▶ ваші фото не повинні бути компроматом. Уявіть, як можна потішити гейтерів якимись скандалами після гучних публікацій.

Блок 5. Місця навчання чи роботи

Обережний лайк. Загалом ця інформація не небезпечна, однак краще утриматися від подробиць. Наприклад, адреса, години, коли ви перебуваєте в тому чи іншому місці тощо. Це необхідно для того, щоб уникнути небажаних зустрічей зі своїми шанувальниками.

Блок 6. Уподобані сторінки

Лайк. Інформація не небезпечна. Але потрібно пам'ятати, що уподобання багато чого можуть розповісти про власника сторінки, тому потрібно поміркувати, яким чи якою вас уявлять читачі на основі ваших уподобань. Часом шанувальники забувають, що їхній кумир — звичайна людина, та починають неадекватно реагувати на уподобання відомої людини.

Чим ще доповнимо сторінку?

- ▶ Світлини з робочими моментами, щоб одразу можна було розгледіти професіонала;
- ▶ анонси подій, книжок. Можна додати трохи інтриги, наприклад, зробити допис із цитатами з нової книжки (не забуваймо вказати автора, щоб точно ніхто не порушив інтелектуальних прав);
- ▶ соціальні проекти, адже блогінг — це можливість допомагати тим, хто цього потребує, впливати на думку багатьох людей, робити позитивні зміни у світі.

Ось ми з вами й оформили сторінку Лесі Українки. А тепер погляньте уважно на інформацію про письменницю.

Яка правдива? Яка вигадана нами? (Наприклад, ім'я справжнє, а от номер телефону вигаданий. Одразу впадає в око, що світлина згенерована штучним інтелектом тощо).

То чи вся інформація в соціальних мережах вірогідна?

Звісно, ні. На сторінках соціальних мереж ми бачимо те, що хоче показати нам автор, — усвідомлено чи ні. Не всій інформації можна довіряти, як і не всю інформацію можна публікувати. Тож будьмо свідомими користувачами соцмереж, щоб вони приносили тільки користь: можливість знайти нових друзів, поспілкуватися з тими, хто на відстані, поділитися власними досягненнями. Для когось соціальні мережі — це робота. Мабуть, практично всі письменники, якби перенеслися в наш час, були б блогерами. Але не забуваймо, що публічність може становити загрозу, а також це невтомна й постійна праця — жити напоказ, тримати баланс між особистим і тим, що ви показуєте людям.

Слово вчителя: Перегляньте свої профілі в різних соцмережах, видаліть ту інформацію, яка становить загрозу вашій безпеці, безпеці вашої родини. Перед тим як щось опублікувати, обміркуйте всі можливі ризики, щоб не потрапити в тенета зловмисників.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи:

У нашому житті часто трапляються справжні дива, то чому б не уявити на хвильку, що винайшли машину часу, і тепер усі охочі можуть мандрувати з минулого в сучасне. І от одного разу до нас дійсно завітає пані Леся. Мабуть, вона захоче скористатися послугами контент-мейкера. **Знаєте, хто це?**

Орієнтовні відповіді: людина, яка веде соціальні мережі, наповнює сайти, добираючи актуальну інформацію.

До речі, це тепер високооплачувана робота. Саме тому пропоную нам разом сформулювати поради для Лесі Українки «Грамотний блогінг» як справжні знавці тонкощів інтернет-комунікації.

(Можна зробити за допомогою наліпок на фізичній дошці, дописів на віртуальній дошці, повідомлень у груповий чат тощо.)

Формулюємо разом правила безпечних інтернет-сторінок:

- ▶ Не публікувати того, що може бути використане проти тебе, наприклад провокативні фото або недоречні репости. Фото можна завантажити й розповсюдити, а провокативні репости дадуть немало підстав для чуток.
- ▶ Не репостити неперевірену інформацію, спам, адже це псує репутацію, підриває віру людей.
- ▶ Не публікувати адрес, телефонів, адже цією інформацією можуть скористатися шахраї. Потрібно мати кілька електронних скриньок, телефонних номерів, щоб один із них залишався лише для близьких, для реєстрації, наприклад, у банку тощо.
- ▶ Не публікувати фото, де видно ваші особисті дані. Наприклад, вам дуже хочеться похизуватися світлиною на документах, однак це максимально небезпечно для вас і ваших близьких. Хтось обов'язково скористається цими даними зі злочинними намірами. Не варто показувати, які гарні кульки оздоблюють вашу банківську картку чи які гарні цифри з номером будинку тапер красуються на вашому фасаді.
- ▶ Фото подорожей тільки після повернення, бо поки вас з родиною немає вдома, нікому захистити ваш будинок сповна.
- ▶ Вимикати геодані, щоб жоден фанат не зміг відстежити, де ви, бо, крім нав'язливого спілкування, це може становити загрозу для життя.

І пам'ятайте: усе, що потрапило в інтернет, там уже залишиться назавжди, ставши публічним. Ми ніколи не можемо знати напевне, хто зробив скриншот нашої сторінки, хто зберіг чи поділився фото, хто підписався на нас і з якою метою. Обережність — запорука безпечного життя як віртуального, так і звичайного.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
2. Леся Українка. URL: <https://salo.li/acfb43f> (дата звернення: 15.11.2024).
3. [Модельна навчальна програма «Українська література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б.\)](#).
4. Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи) : Навч.-метод. посіб. / О. П. Мокрогуз (розділи 1, 2, 3, підрозділ 4.2), О. В. Волошенко (розділ 1, підрозділи 4.1, 4.3), Г. А. Дегтярьова (підрозділ 4.1), І. П. Старагіна (розділ 4.1), Р. В. Шаламов (підрозділ 4.2.); за заг. ред. В. Ф. Іванова., О. В. Волошенко., Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. 63 с.

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА, ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС ЛІТЕРАТУР (УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ) 5 клас

5. Назва вправи: «Інструкція як медіатекст»

Авторка: Кукленко Олена Сергіївна, учителька зарубіжної літератури, української мови та літератури, інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної), КЗ «Мереф'янський ліцей «Перспектива»» Мереф'янської міської ради Харківської області

Предмет: «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)»

Модельна програма, до якої створено вправу:

Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (автори: Яценко Т. О., Тригуб І. А.), «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 10 жовтня 2023 року № 1226)

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення

Методи:

- ▶ Мозковий штурм,
- ▶ Створення медіатекстів,
- ▶ Фронтальна / індивідуальна робота / робота в парах (залежно від форми навчання (офлайн чи онлайн) та мети, яку учитель / учителька ставить перед учнями / ученицями).

Мета вправи: Навчити учнів / учениць логічно викладати свої думки під час перетворення художнього та екранного текстів на інструкцію, колективно розробляти критерії оцінювання творчих робіт, порівнювати з текстом, створеними чатом GPT, об'єктивно оцінювати роботу однокласників відповідно до колективно розроблених критеріїв, доходити певних висновків, розвивати почуття гумору, критичне мислення в контексті медіаграмотності.

Анотація: Вправа «Інструкція як медіатекст» проводиться під час вивчення арабської народної казки «Казка про Аладдіна і чарівну лампу», знайомить учнів з інструкцією як одним із різновидів медіатексту, пропонує учням на основі художнього та екранного текстів створити в гумористичному стилі інструкцію з експлуатації чарівної лампи Аладдіна, порівняти їх з текстом, створеним чатом GPT, колективно розробити критерії оцінювання для подальшого об'єктивного визначення найкращих інструкцій.

Необхідне обладнання / матеріали

Для проведення офлайн-заняття: мультимедійне оснащення (мультимедійний проєктор, інтерактивна дошка), презентація для супроводу заняття, відеофрагмент в українському перекладі з анімаційного фільму «Аладдін» від 36 хв 07 с до 40 хв 58 с («Аладдін», 1992, США, режисери: Рон Клементс, Джон Маскер), рекомендації щодо створення інструкції, таблиця оцінювання кожної інструкції відповідно до розроблених критеріїв або кольорові стикери.

Для проведення онлайн-заняття: відеофрагмент в українському перекладі з анімаційного фільму «Аладдін» від 36 хв 07 с до 40 хв 58 с («Аладдін», 1992, США, режисери: Рон Клементс, Джон Маскер), рекомендації щодо створення інструкції, таблиця оцінювання кожної інструкції відповідно до розроблених критеріїв.

Очікувані результати

Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)

Учень / учениця

Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [УМД 1.2]:

- ▶ фіксує основний зміст почутого повідомлення (зокрема, невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) відповідно до поставленого завдання [6 УМД 1.2.2].

Аналізує та інтерпретує усну інформацію [УМД 1.4]:

- ▶ пояснює взаємозв'язок між змістом і формою типового тексту (зокрема, невеликого художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) [6 УМД 1.4.3].

Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [УМД 1.7]:

- ▶ взаємодіє із співрозмовниками, супроводжуючи власне мовлення доречними вербальними та невербальними засобами для досягнення комунікативної мети [6 УМД 1.7.1].

Аналізує та інтерпретує текст / медіатекст [УМД 2.2]:

- ▶ порівнює на рівні окремих важливих елементів (теми, ідеї, проблеми, образи, сюжети тощо) нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) [6 УМД 2.2.4];
- ▶ інтегрує інформацію, подану в різні способи (словесно, графічно тощо) в межах одного або кількох нескладних у мовному плані невеликих текстів (зокрема, художніх текстів, медіатекстів або уривків із них) [6 УМД 2.2.5].

Оцінює текст / медіатекст [УМД 2.4]:

- ▶ пояснює значення інформації, здобутої з прочитаного нескладного в мовному плані тексту (зокрема, художнього тексту, медіатексту або уривка з нього), у контексті власного досвіду для виконання завдань [6 УМД 2.4.1].

Перетворює текстову інформацію [УМД 2.6]:

- ▶ передає нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема, художні тексти, медіатексти або уривки з них) словесно (переказ, конспект тощо), графічно (схема, таблиця тощо) [6 УМД 2.6.1];
- ▶ створює за мотивами прочитаних казок письмові творчі роботи різних жанрів, власний медійний продукт (інструкцію тощо).

Інфомедійна грамотність

Учень / учениця

- ▶ розуміє, що інструкція — різновид медіатекстів;

- ▶ правильно інтерпретує словесну та візуальну інформацію під час укладення інструкції;
- ▶ робить висновки.

Детальний опис вправи

1. Евристична бесіда

1. Чи часто вам доводиться працювати з текстами-інструкціями, що містять правила та рекомендації для вас щодо виконання поставлених завдань?
2. А ще, коли людині потрібна інструкція? (Коли купили новий пристрій — щоб його не зіпсувати.)
3. Чи завжди ви читаєте інструкцію, коли отримуєте в подарунок який-небудь пристрій, наприклад мобільний телефон чи гру?
4. Чи завжди зрозуміло написані інструкції?
5. Що робити, якщо не все зрозуміло в інструкції? (Ще раз уважно перечитати інструкцію, якщо це відеоінструкція — ще раз переглянути, звернутися по допомогу до дорослих або тих, хто знається на цьому питанні ...)
6. А що робити, коли інструкції немає?

Учитель / учителька: Дійсно, кожен із нас може опинитися в ситуації, коли ми не знаємо, як працює річ, яку ми придбали, знайшли чи отримали в подарунок.

2. Перегляд відеофрагменту

Пропоную подивитися уривок з мультфільму «Аладдін» (перегляд уривку в українському перекладі від 36 хв 07 с до 40 хв 58 с («Аладдін», 1992, США, режисери: Рон Клементс, Джон Маскер, URL: <https://uaserials.net/fcartoon/6049-aladdin.html>).

3. Створення проблемної ситуації

1. Як ви думаєте, чи можна вважати лампу пристроєм і чому?
2. Що сталося з лампою, коли Аладдін злегка її потер?
3. Як Аладдін відреагував на появу джина? Опишіть його реакцію, вираз обличчя.
4. А як відреагували б ви, якби опинилися на його місці?
5. Уявіть, що в Аладдінна була інструкція, як користуватися лампою, чи тоді поява джина була б для нього несподіванкою?
6. Допоможемо Аладдінові? Що для цього потрібно зробити?

Учитель / учителька: Правильно, необхідно написати інструкцію, як користуватися чарівною лампою.

4. Мозковий штурм

Учитель / учителька: Поміркуйте, яку інформацію могла б містити така інструкція. Свої думки озвучте / запишіть у чат, але відповіді не відправляйте. Щойно я дам команду, одразу надсилайте їх у чат.

P.S. Якщо заняття проходить офлайн, це завдання доречно запропонувати виконати в парі (разом із сусідом / сусідкою за партою, а потім 2–3 парам озвучити свої ідеї. Якщо онлайн, то доречно скористатися способом «Чат-водоспад», коли учні записують свої думки в чат і не відправляють написане, поки учитель / учителька не дасть команду (повідомлення будуть з'являтися одне за одним, як водоспад), це дає змогу дитині думати самостійно, не піддивлятися; далі учитель / учителька озвучує відправлені повідомлення і пропонує 2–3 учням / ученицям прокоментувати свої ідеї.

Учитель / учителька узагальнює відповіді:

Отже, інструкція має бути чітко, точно і просто написана; автор інструкції повинен розуміти процедури в усіх дрібницях; має спробувати поставити себе на місце читача, людини, яка намагатиметься скористатися вашими інструкціями. Бажано детально візуалізувати процедуру та зафіксувати це на папері.

5. Ознайомлення з рекомендаціями щодо створення інструкції.

Як писати інструкцію з експлуатації будь-якого пристрою

1. Заголовок

Почни інструкцію з назви предмета, для якого вона написана, наприклад: «Інструкція з використання тостера» або «Як користуватися ліхтариком».

2. Списки кроків по порядку

Опиши кожен крок, як користуватися предметом, у зрозумілій послідовності. Наприклад, почни з увімкнення пристрою, потім поясни, як його налаштувати або як виконати основну дію.

3. Короткі речення

Пиши простими реченнями, які легко зрозуміти. Уникай складних слів і пояснюй кожен крок так, наче розповідаєш другові, як це зробити. Використовуй дієслова у формі наказу: візьми, потри, поставте тощо.

4. Безпечне використання

Уважно вкажи на те, чого не можна робити, — щоб уникнути небезпеки. Наприклад, «Не торкайся гарячої поверхні» або «Не вставляй пристрій у воду».

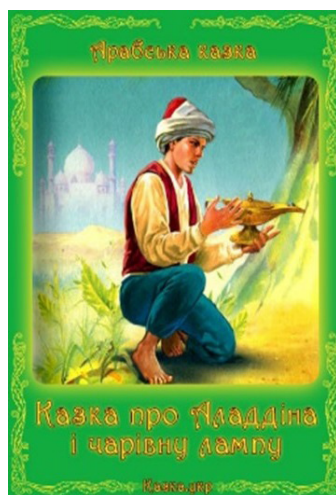
5. Додаткові поради або хитрощі

Можеш додати короткі поради для кращого використання. Наприклад, «Після користування дайте пристрою охолонути» або «Після заряджання ліхтарик буде працювати довше».

6. Перевірка інструкції

Прочитай написане ще раз або попроси когось, щоб перевірів, чи все зрозуміло. Це допоможе знайти місця, які можна спростити або покращити.

Коментар для вчителя: можна порадити учням / ученицям використати ілюстрації М. Пильцина до «Казки про Аладдіна і чарівну лампу» або кадри з мультфільму «Аладдін» (1992, США) під час оформлення інструкції.

Художник М. Пильцин

Кадр з мультфільму «Аладдін» (1992, США)

6. Завдання:

- ▶ **Укладіть** для казкових героїв у гумористичному стилі **інструкцію з використання чарівної лампи** з 5–6 пунктів, щоб з іншими не сталося того, що відбулося з Аладдіном. Не забудьте про поради з експлуатації чарівної лампи. Якщо у вас буде бажання, можете візуалізувати інструкцію або створити її у вигляді інфографіки. Поки ви будете писати свої інструкції, я попрошу допомоги в штучного інтелекту, ChatGPT, а потім порівняємо інструкції, складені вами і чатом GPT. Ми з вами проголосуємо за кращу інструкцію. Цікаво, хто отримає приз?
- ▶ **Презентуйте** свою або створену в парі інструкцію перед однокласниками / однокласницями.
- ▶ **Долучіться** до обговорення представлених інструкцій.
- ▶ У разі потреби **відредагуйте і доповніть** власний варіант інструкції.

7. Розроблення учнями / ученицями критеріїв для оцінювання на основі рекомендацій інструкцій.

8. Написання інструкції.

9. Презентація учнями / ученицями своїх інструкцій, оцінювання кожної інструкції відповідно до розроблених критеріїв та обговорення.

Це може бути таблиця або різнокольорові стикери з прізвищами та виставленими балами.

Оцінювання інструкцій з використання чарівної лампи

№ з/п	Прізвище, ім'я учня / учениці	Критерії (1 або 0 балів за кожний критерій)							Загальна кількість балів
		Заголовок	Зрозумілість послідовності дій	Короткі речення	Безпечне використання	Додаткові поради або хитрощі	Наявність гумору	Оригінальність	
1									
...									
	Чат GPT								

10. Презентація учителем / учителькою інструкції, створеної чатом GPT.

Інструкція з експлуатації чарівної лампи Аладдіна

- 1. Відшукайте лампу.** — Лампу бажано знайти в затишному місці, де жоден злодій (чи сусідський джин) її не помітить. Якщо знайти не вдається, зверніться до найближчого мудреця чи підозрілого дивака з ринкової площі.
- 2. Поліруйте з почуттям міри.** — Легке натирання — і джин вилетить миттєво. **Увага:** надмірне тертя може викликати негайний штормовий порив або головний біль у джина. Ніхто не хоче мати справу з джином у поганому настрої!
- 3. Загадуйте бажання чітко.** — Будьте конкретні, джини не люблять розмитих формулювань. Якщо попросите «щастя», то, можливо, отримаєте котика, цукерку або концерт лютні під вікном — що джин вважатиме за потрібне.

4. **Не зловживайте бажаннями.** — Бажання обмежені, як термін дії картоплі фрі. Запасіться мудрістю та використовуйте їх розумно, а не для замовлення нових черевиків чи безконечної піци.
5. **Не залишайте лампу без нагляду.** — Пам'ятайте: лампа — це VIP-квиток у світ чарів, тому не залишайте її на видному місці, особливо в руках дітей, які можуть замовити нескінченну кількість цукерок.
6. **Подякуйте джинові.** — Це не обов'язково, але ввічливість ще нікому не завадила! Джини також цінують добре слово і, можливо, підуть на бонус у вигляді мініконцерту або додаткового бажання.

Увага! Лампу не можна прати в посудомийній машині, використовувати як нічник або кавоварку.

11. *Підрахування балів. Визначення переможця. Вручення приза / призів.*

12. *Підбиття підсумків.*

Учитель / учителька: Чого навчила вас робота над написанням інструкції?

Висновки. Інструкція — медіатекст, у якому має бути розказано чи показано, як безпечно користуватися якимось пристроєм. Її потрібно уважно читати чи дивитись і дотримуватись, коли ми починаємо працювати. А чат GPT може підказати цікаві ідеї, але ніколи не перевершить творчий потенціал людини.

Як д/з можна запропонувати учням / ученицям зняти **відеоінструкцію з експлуатації чарівної лампи Аладдіна**.

Використані джерела

1. Анімаційний фільм «Аладдін» («Аладдін», 1992, США, режисери: Рон Клементс, Джон Маскер). — URL: <https://uaserials.net/fcartoon/6049-aladdin.html>.
2. 7.7: Написання інструкцій. — URL: <http://surl.li/cyhdev>.
3. Презентація Г. Дегтярьової «Компетентнісно-орієнтовані завдання для реалізації медіаосвітнього потенціалу інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 5–6 класах».
4. Старагіна І. П. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі. За ред. О. Волошенюк, В. Іванова. Київ : ЦВП, АУП. 2020.

6. Назва вправи: «Щоденник подвійних нотаток»

Авторка: Кукленко Олена Сергіївна, учителька зарубіжної літератури, української мови та літератури, інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної), КЗ «Мереф'янський ліцей «Перспектива»» Мереф'янської міської ради Харківської області

Предмет: Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної), німецька мова (як перша)

Модельна програма, до якої створено вправу:

Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (автори: Яценко Т. О., Тригуб І. А.), «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 10 жовтня 2023 року № 1226)

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення,
- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа),
- ▶ Медіаторчість.

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів,
- ▶ Фронтальна / індивідуальна / групова робота (залежно від форми навчання (офлайн чи онлайн) та мети, яку учитель / учителька ставить перед учнями / ученицями).

Мета вправи: Навчити критично оцінювати художні тексти / медіатексти; декодувати та інтерпретувати медіатексти, зіставляти словесні та візуальні образи; порівнювати літературний твір з екранізацією мовою оригіналу та в перекладі, враховуючи особливості кожного виду мистецтва; пояснювати розбіжності між художнім твором та його екранізаціями, ілюстраціями до нього; розвивати критичне мислення задля ефективної роботи з художнім твором та екранним медіатекстом (аналіз, порівняння та інтерпретація); ставити собі запитання під час читання / перегляду відео; узагальнювати отриману інформацію і робити висновки; розвивати вміння тісно пов'язувати матеріал тексту / відео з власним досвідом.

Анотація: Вправа «Щоденник подвійних нотаток» проводиться на інтегрованому занятті з літератур та німецької мови (німецька мова як перша) за темою «Брати Якоб (1785–1863) і Вільгельм (1786–1959) Ґрімми. «Пані Метелиця»» та сприяє розвиткові критичного мислення учнів / учениць у контексті медіаграмотності, медіаспоживання; допомагає спрямувати дослідницьку діяльність учнів самостійно прочитати текст, переглянути та проаналізувати фрагмент із фільму, порівнювати ці тексти, уявляти прочитане / описувати побачене, доходити певних висновків.

Необхідне обладнання / матеріали:

Для проведення офлайн-заняття: мультимедійне оснащення (інтерактивна дошка, мультимедійний проєктор), презентація для супроводу заняття, текст казки братів Ґріммів «Пані Метелиця» українською та німецькою мовами, таблиця «Щоденник подвійних нотаток», фрагменти з художніх фільмів у перекладі українською мовою та мовою оригіналу (німецькою) за казкою братів Ґріммів «Пані Метелиця» («Frau Holle»):

- ▶ «Пані Метелиця» (2008, Німеччина, ANTAEUS Film und Fernsehproduktionsgesellschaft, Rundfunk Berlin-Brandenburg (RBB), режисер: Бодо Фюрнайзен, український переклад (<https://www.youtube.com/watch?v=QRcz4Ej6mJU>)).
- ▶ «Frau Holle» (2008, Німеччина, ANTAEUS Film und Fernsehproduktionsgesellschaft, Rundfunk Berlin-Brandenburg (RBB), режисер: Бодо Фюрнайзен, німецькою (<https://www.youtube.com/watch?v=zfyYDgc31E>)).
- ▶ «Frau Holle» (1971, BRD, Ganzer Film DEFA-Filmausschnitt (https://www.youtube.com/watch?v=b985W_9S7wY)).
- ▶ «Frau Holle» (1963, Ganzer Film Deutsch — Märchenfilme/Märchenfilm (<https://www.youtube.com/watch?v=sluJwfbfNY8>)).
- ▶ «Frau Holle» (1961, Das Märchen von Goldmarie und Pechmarie — Märchenklassiker, ganzer Film auf Deutsch (<https://www.youtube.com/watch?v=hYLTIXR51xE>)).

Для проведення онлайн-заняття: презентація для супроводу заняття та підготовлені фрагменти з перелічених вище фільмів.

Очікувані результати

Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної), німецька мова

Учень / учениця

Висловлює і обстоює власні погляди, ідеї, переконання [УМД 1.6]:

- ▶ читає невеликі тексти (зокрема, медіатексти), у яких значення розкривається через ілюстративний матеріал [6 УМД 2.1.1–1];
- ▶ співвідносить зміст сприйнятого тексту (зокрема, медіатексту) із загальним історичним і культурним контекстом [6 УМД 2.1.3–1].

Аналізує та інтерпретує текст / медіатекст [УМД 2.2]:

- ▶ поєднує інформацію, подану в різні способи (словесно, графічно тощо) ув межах одного або кількох текстів (зокрема, медіатекстів) знайомої тематики [6 УМД 2.2.5–1];
- ▶ пропонує буквально тлумачення прочитаного [6 УМД 2.2.6–3];
- ▶ формулює висновки на основі аналізу невеликих текстів (зокрема, медіатекстів) на знайому тематику [6 УМД 2.2.7–1].

Оцінює текст / медіатекст [УМД 2.4]:

- ▶ пояснює значення інформації, здобутої з прочитаного нескладного в мовному плані тексту (зокрема, художнього тексту, медіатексту або уривка з нього), у контексті власного досвіду для виконання завдань [6 УМД 2.4.1];
- ▶ обґрунтовує простими фразами значення інформації, здобутої з тексту (зокрема, медіатексту), для виконання завдань [6 УМД 2.4.1–1].

Перетворює текстову інформацію [УМД 2.6]:

- ▶ передає нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема, художні тексти, медіатексти або уривки з них) словесно (переказ, конспект тощо), графічно (схема, таблиця тощо) [6 УМД 2.6.1].

Читає творчо [УМД 2.7]:

- ▶ створює елементи власного медіатексту на основі прочитаного нескладного в мовному плані невеликого тексту (зокрема, художнього тексту, медіатексту чи уривка з нього) [6 УМД 2.7.2].

Інфомедійна грамотність

Учень / учениця

- ▶ критично оцінює, декодує та правильно інтерпретує словесну та візуальну інформацію, порівнює її;
- ▶ розрізняє факти, вигадки;
- ▶ доводить свою точку зору, спираючись, на медіатекст / художній текст;
- ▶ робить умовиводи;
- ▶ створює власний медіатекст.

Детальний опис вправи

Коментар для вчителя: Для виконання вправи «Щоденник подвійних нотаток» доречно дати учням / ученицям випереджальне домашнє завдання, яке передбачає прочитання казки братів Ґріммів «Пані Метелиця» та перегляд разом із родиною екранних медіатекстів: фільмів «Пані Метелиця» (2008, український переклад) та мовою оригіналу (німецькою): «Frau Holle» (2008, 1971, 1963, 1961).

1. *Настанова на сприйняття* (активізація уваги учнів / учениць шляхом налаштування їх на перегляд відеофрагментів). Учитель / учителька пропонує учням / ученицям спробувати себе в ролі кінознавців і кінознавиць та дослідити фрагменти з фільмів «Пані Метелиця» (2008, український переклад) та мовою оригіналу (німецькою): «Frau Holle» (2008, 1971, 1963, 1961) з погляду, чи вдалося режисерам візуалізувати чудовий текст народної німецької казки, записаної братами Ґріммами, на прикладі одного епізоду з неї, а саме: 1-го уривку, де падчерка пряде пряжу біля криниці, ріже ниткою пальці, намагається відіпрати від крові починок, губить його в колодязі, а потім з відчаєм стрибає за ним в криницю, або 2-го уривку, де падчерка зустрічається з пані Метелицею. Після завершення дослідження, пояснити власну думку, наводячи аргументи.

2. Перегляд уривків з фільму «Пані Метелиця» німецькою:

- ▶ «Frau Holle» (2008, <https://www.youtube.com/watch?v=zfyjyDgc31E>) — від 11 хв 45 с до 14 хв 17 с / від 20 хв 50 с до 23 хв 45 с.
- ▶ «Frau Holle» (1971, https://www.youtube.com/watch?v=b985W_9S7wY) — від 2 хв 44 с до 5 хв 05 с / від 7 хв 23 с до 9 хв 04 с.
- ▶ «Frau Holle» (1963, <https://www.youtube.com/watch?v=sluJwfbfNY8>) — від 9 хв 42 с до 12 хв 53 с / від 18 хв 01 с до 21 хв 23 с.
- ▶ «Frau Holle» (1961, <https://www.youtube.com/watch?v=hYLTIXR51xE>) — від 25 хв 13 с до 27 хв 30 с / від 30 хв 24 с до 31 хв 55 с.

3. Первинне обговорення побаченого.

- ▶ Які емоції у вас викликало побачене?
- ▶ Який уривок вам сподобався найбільше і чому?
- ▶ Який уривок, на перший погляд, найточніше передає текст казки?
- ▶ У чому полягає авторська концепція режисерів?
- ▶ Що спільного в екранізаціях казки «Пані Метелиця» і які відмінності?
- ▶ Чому саме цей епізод я запропонувала вам для перегляду?

4. Проведення порівняльного дослідження екранних текстів і тексту казки у форматі щоденника подвійних нотаток, у якому мають провести аналіз художнього тексту та його

Щоденник подвійних нотаток

Питання / завдання	Казка Братів Грімів «Пані Метелиця»	Фільм «Frau Holle» (2008) (Від 11 хв 45 с до 14 хв 17 с / Від 20 хв 50 с до 23 хв 45 с)	Фільм «Frau Holle» (1971) (Від 2 хв 44 с до 5 хв 05 с / Від 7 хв 23 с до 9 хв 04 с)	Фільм «Frau Holle» (1963) (Від 9 хв 42 с до 12 хв 53 с / Від 18 хв 01 с до 21 хв 23 с.)	Фільм «Frau Holle» (1961) (Від 25 хв 13 с до 27 хв 30 с / Від 30 хв 24 с до 31 хв 55 с)
	Цитати (німецькою):	Словесний опис побаченого (українською):	Словесний опис побаченого (українською):	Словесний опис побаченого (українською):	Словесний опис побаченого (українською):
Які герої беруть участь у цьому епізоді? (1) пасербиця пряде і впускає починок у криницю)					

Питання / завдання	Казка Братів Грімів «Пані Метелиця»	Фільм «Frau Holle» (2008) (від 11 хв 45 с / до 14 хв 17 с / від 20 хв 50 с / до 23 хв 45 с)	Фільм «Frau Holle» (1971) (від 2 хв 44 с / до 5 хв 05 с / від 7 хв 23 с / до 9 хв 04 с)	Фільм «Frau Holle» (1963) (від 9 хв 42 с / до 12 хв 53 с / від 18 хв 01 с / до 21 хв 23 с.)	Фільм «Frau Holle» (1961) (від 25 хв 13 с / до 27 хв 30 с / від 30 хв 24 с / до 31 хв 55 с)
Ілюстрації до цього епізоду (дібрати з Інтернету або намалювати власноруч) та відповідна цитата з казки німецькою мовою	Das arme Mädchen mußte sich täglich auf die große Straße bei einem Brunnen setzen und so viel spinnen, dass ihm die Finger zu bluten angingen. Und aus großem Mitleid und Angst sprang sie in den Brunnen und wurde ohnmächtig.				
Які герої беруть участь в цьому епізоді? (2) зустріч пасербиці та пані Метелиці, вибивання перини)					

Питання / завдання	Ілюстрації до цього епізоду (дібрати з Інтернету або намалювати власноруч) та відповідна цитата з казки німецькою мовою	Казка братів Грімів «Пані Мегелиця»	Und schließlich kam sie zur Hütte. Sie schlug die Bettdecke und die Kissen so fest nieder, dass die Federn wie Schneeflocken in alle Richtungen flogen.	Фільм «Frau Holle» (2008) (від 11 хв 45 с до 14 хв 17 с / від 20 хв 50 с до 23 хв 45 с)		Фільм «Frau Holle» (1971) (від 2 хв 44 с до 5 хв 05 с / від 7 хв 23 с до 9 хв 04 с)		Фільм «Frau Holle» (1963) (від 9 хв 42 с до 12 хв 53 с / від 18 хв 01 с до 21 хв 23 с.)		Фільм «Frau Holle» (1961) (від 25 хв 13 с до 27 хв 30 с / від 30 хв 24 с до 31 хв 55 с)	

Питання / завдання	Казка Братів Грімів «Пані Метелиця»	Фільм «Frau Holle» (2008) (від 11 хв 45 с до 14 хв 17 с / від 20 хв 50 с до 23 хв 45 с)	Фільм «Frau Holle» (1971) (від 2 хв 44 с до 5 хв 05 с / від 7 хв 23 с до 9 хв 04 с)	Фільм «Frau Holle» (1963) (від 9 хв 42 с до 12 хв 53 с / від 18 хв 01 с до 21 хв 23 с.)	Фільм «Frau Holle» (1961) (від 25 хв 13 с до 27 хв 30 с / від 30 хв 24 с до 31 хв 55 с)
Опишіть, як виглядає пасербиця (українською та німецькою)	гарна / hübsch, ...				
Скільки років пасербиці? Що про це говорять?					
Риси вдачі пасербиці, які проявилися в епізоді 1	роботяща / arbeitsam, старанна / fleißig, ...				
Опишіть, як виглядає пані Метелиця, її риси вдачі (українською та німецькою)	старенька / alte, стирчать великі зуби / große Zähne ragen heraus, добра / gut, ...				
Чи відповідає зовнішній вигляд пані Метелиці в екранізації її описові в казці	Sie warf sich ins Wasser und wurde sofort ohnmächtig.				
Опишіть, як пасербиця потрапляє в криницю (дібрати ілюстрацію з інтернету або намалювати власноруч) та відповідна цитата з казки німецькою мовою					

Питання / завдання	Казка Братів Грімів «Пані Мегеліця»	Фільм «Frau Holle» (2008) (від 11 хв 45 с до 14 хв 17 с / від 20 хв 50 с до 23 хв 45 с)	Фільм «Frau Holle» (1971) (від 2 хв 44 с до 5 хв 05 с / від 7 хв 23 с до 9 хв 04 с)	Фільм «Frau Holle» (1963) (від 9 хв 42 с до 12 хв 53 с / від 18 хв 01 с до 21 хв 23 с.)	Фільм «Frau Holle» (1961) (від 25 хв 13 с до 27 хв 30 с / від 30 хв 24 с до 31 хв 55 с)
Чому по-різному в екранізаціях показано, як пасербиця потрапляє в криницю?					
Що в цьому уривку факт, а що — вигадка?					
Риси вдачі пасербиці, які проявились в епізоді 2	роботяща / arbeitsam, сердечна / herzlich, старанна / fleißig, ...				
Які художні засоби використали брати Грімми?					
Що ми бачимо в екранізації і чого немає в тексті казки?					
Що є в тексті казки і чого ми не побачили в екранізації?					
Опис одягу					
Чи є ще герої, яких зобразили брати Грімми / показав режисер?					
Як були передані режисерами словесні образи (за допомогою яких способів, засобів кіно)?					
Чи змінили б ви плани під час змання?					
Якби ви були режисером, то як відзняли б цей епізод? Чи змінили б щось у ньому? Чому?					

екранізацій з подальшим самостійним оціненням медіаінформації. Роботу можна організувати індивідуально або в 6 групах (якщо учні працюють онлайн, їх можна розвести по сесійних залах та підготувати шаблон «Щоденника подвійних нотаток» як онлайн-документ чи розмістити його на онлайн-дошці). Якщо учні працюють у групах, то можна запропонувати порівняти тільки 2 тексти: уривок з казки та відеофрагмент однієї з екранізацій. Ураховуючи рівні навченості учнів класу, можна додати ще дві групи: групу художників-ілюстраторів та групу костюмерів / декораторів, які будуть досліджувати ілюстрації до цього уривка казки різних художників та костюми / декорації в екранізаціях, також вони можуть запропонувати свої версії ілюстрацій / костюмів / декорацій тощо. Крім того, можна в «Щоденник подвійних нотаток» запропонувати додати ілюстрації, які необхідно підписати цитатою з казки німецькою мовою.

P.S. Можна вибрати лише один епізод для перегляду. Перелік питань / завдань у «Щоденнику...» орієнтовний, його можна скоротити.

5. Після заповнення щоденника доречно вдруге переглянути фрагменти тексту казки / художнього фільму) і зробити ще які-небудь нотатки (читання / перегляд з паралельним нотуванням у щоденник може тривати до 20 хв).

6. Презентація учнями / ученицями результатів досліджень та їх обговорення. Коли одна група виступає, решта учнів робить нотатки, записує коментарі, питання, що виникають.

Обговорення можна завершити питаннями:

1. Що ви хотіли б з почутого прокоментувати?
2. Коли ви слухали своїх однокласників / однокласниць, які питання у вас виникли?
3. То про що ще можна запитати за змістом цього тексту?
4. Із чим вам хотілося б погодитися?
5. Із чим вам хотілося б не погодитися і чому?
6. Що ми поки не зачепили в нашому обговоренні?

7. Рефлексія «Незакінчене речення»

- ▶ «Я б запитав / запитала авторів казки про ...»
- ▶ «Я б запитав / запитала режисера фільму про ...»
- ▶ «Я б хотів / хотіла (не хотів / не хотіла) опинитися на місці ...»
- ▶ «Вправа «Щоденник подвійних нотаток» дала змогу мені ...»
- ▶ «Для мене під час заповнення «Щоденника подвійних нотаток» складно було ...»
- ▶ «Для мене під час заповнення «Щоденника подвійних нотаток» цікавим було ...»

Висновки. Ми всі різні. Кожна людина по-своєму сприймає та інтерпретує художній чи екранний твір. Екранізація — відтворення художньої образності літературного слова засобами кіномистецтва, проте тут неминучі втрати авторського погляду чи додаються домисли, оригінальне бачення режисера. Кожна людина повинна вміти читати і бачити не тільки те, що лежить на поверхні, а заглиблюватися в суть того, що відбувається і на екрані, і в художньому творі, і в житті...

Д/з: Уявити себе художником-оформлювачем, якому власник кінотеатру замовив виготовлення оригінальної кіноафіші до фільму «Frau Holle»; створити кіноафішу до одного з переглянутих фільмів, намалювавши її власноруч, або з використанням способу колажу, або за допомогою комп'ютерної графіки. Не забути вказати час і дату прем'єри (наприклад, це дата проведення заняття). Усі написи зробити німецькою мовою. Свою афішу презентувати в класі

німецькою, пояснивши, чому такий дизайн афіші (що / хто або який епізод винесено на афішу, чому; чому дібрано такі кольори, плани, шрифт тощо).

Використані джерела:

1. Кукленко Олена. Особливості інтеграції медіаосвіти при навчанні зарубіжної літератури / Збірник статей Четвертої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2016. С. 161–165. URL: https://www.aup.com.ua/ml/Zbirnuk_konf_2016.pdf.
2. Пані Метелиця (Брати Грімми) / Дерево казок. URL: <https://derevo-kazok.org/pani-metelicja-brati-grimm.html>.

6 клас

7. Назва вправи: «Мистецтво декодування та інтерпретації візуальних образів»

Авторка: Кукленко Олена Сергіївна, учителька зарубіжної літератури, української мови та літератури, інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної), КЗ «Мереф'янський ліцей «Перспектива»» Мереф'янської міської ради Харківської області

Предмет: Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)

Модельна програма, до якої створено вправу:

Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (автори: Яценко Т. О., Тригуб І. А.), «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 10 жовтня 2023 року № 1226)

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення,
- ▶ Маніпуляція,
- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа),
- ▶ Перевірка візуальної інформації (фактчекінг),
- ▶ Стереотипи.

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів (декодування світлин),
- ▶ Фронтальна / індивідуальна / групова робота (залежно від форми навчання (офлайн чи онлайн)),
- ▶ Перевірка фото на оригінальність.

Мета вправи: вмотивувати до вивчення японської поезії 17 ст.; навчити учнів / учениць критично оцінювати візуальну інформацію та перевіряти свої припущення; декодувати та правильно інтерпретувати візуальну інформацію, зіставляти візуальні та словесні образи; розвивати вміння тлумачити побачене, розрізняти факти, погляди та думки; перевіряти свої припущення (робити фактчекінг) за допомогою цифрових інструментів для перехресної перевірки та підтвердження перевірки місць фактичного виникнення подій у певних місцях; долати стереотипи; розвивати критичне мислення задля ефективної роботи з візуальним контентом (аналіз, декодування та інтерпретація).

Короткий опис вправи, анотація: Вправа «Мистецтво декодування та інтерпретації візуальних образів» сприяє розвитку критичного мислення учнів / учениць у контексті медіаграмотності, дає змогу їм швидко опрацьовувати візуально отриману інформацію, а також правильно її інтерпретувати. Ця вправа навчить учнів / учениць зіставляти візуальні та словесні

образи, описувати зображення, використовуючи факти та інтерпретуючи їх, перевіряти власні припущення.

Необхідне обладнання / матеріали

Для проведення офлайн-заняття: мультимедійне оснащення (інтерактивна дошка), презентація для супроводу заняття, учнівські гаджети, роздавальний матеріал (світлини із зображеннями), геолокаційні інструменти перевірки зображень (наприклад, TinEye, Flickr тощо).

Для проведення онлайн-заняття: презентація для супроводу заняття, що містить світлини із зображеннями; онлайн-презентація для роботи в групах, у якій на кожному слайді розміщено 1 світлину та є заготовинка таблички), геолокаційні інструменти перевірки зображень (наприклад, TinEye, Flickr тощо).

P.S. Світлини можна дібрати на власний розсуд і зменшити їхню кількість.

Очікувані результати

Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)

Учень / учениця

Висловлює і обстоює власні погляди, ідеї, переконання [УМД 1.6]:

- ▶ читає невеликі тексти (зокрема, медіатексти), у яких значення розкривається через ілюстративний матеріал [6 УМД 2.1.1–1];
- ▶ співвідносить зміст сприйнятого тексту (зокрема, медіатексту) із загальним історичним і культурним контекстом [6 УМД 2.1.3–1].

Аналізує та інтерпретує текст / медіатекст [УМД 2.2]:

- ▶ поєднує інформацію, подану в різні способи (словесно, графічно тощо) в межах одного або кількох текстів (зокрема, медіатекстів) знайомої тематики [6 УМД 2.2.5–1];
- ▶ пропонує буквально тлумачення прочитаного [6 УМД 2.2.6–3];
- ▶ формулює висновки на основі аналізу невеликих текстів (зокрема, медіатекстів) на знайому тематику [6 УМД 2.2.7–1].

Оцінює текст / медіатекст [УМД 2.4]:

- ▶ обґрунтовує простими фразами значення інформації, здобутої з тексту (зокрема, медіатексту), для виконання завдань [6 УМД 2.4.1–1].

Створює письмові висловлення [УМД 3.1]:

- ▶ створює та в простий спосіб самостійно презентує невеликі типові письмові тексти (зокрема, художні тексти) на відому тематику визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету та адресата, спираючись на власний життєвий досвід [6 УМД 3.1.2–1].

Інфомедійна грамотність

Учень/учениця

- ▶ критично оцінює, декодує та правильно інтерпретує візуальну інформацію;
- ▶ перевіряє свої припущення (проводить фактчекінг) щодо місця, де зроблено світлини, за допомогою геолокаційних цифрових інструментів перевірки зображень;
- ▶ усвідомлює вплив стереотипів на сприйняття візуального контенту;
- ▶ розрізняє факти, погляди та думки;
- ▶ доводить свою думку, спираючись, на результати фактчекінгу;

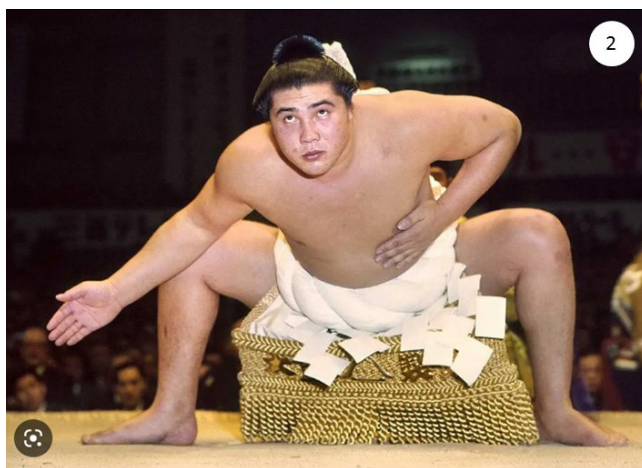
- ▶ робить висновки.

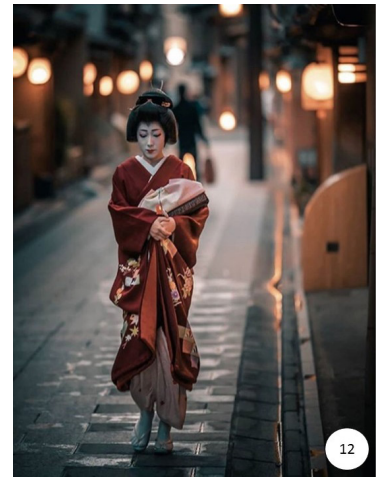
Детальний опис вправи

Коментар для вчителя. Вправу «Мистецтво інтерпретації візуальних образів» доречно використати на початку проведення першого заняття з розділу «Поетичне бачення світу», за темою «Мацуо Басьо (1644–1694). Хайку».

Створення проблемної ситуації

На початку заняття учитель пропонує учням / ученицям уважно подивитися на фото (кількість світлин можна зменшити, урахувавши рівні навченості учнів / учениць), розглянути зображення на них і дати відповідь на питання: «Якої країни стосуються ці світлини?». Свою думку довести. Пояснити, що вплинуло на вашу думку? (стереотипи)

Завдання 1:

1. Оберіть тільки ті світлини, що зроблено безпосередньо в Японії. Свій вибір обґрунтуйте, назвавши деталі на світлинах, які допомогли вам дійти цього висновку.

2. Як можна перевірити, де зроблено світлину?

P.S. Запропонуйте учням / ученицям використати інноваційні цифрові інструменти для перехресної перевірки та підтвердження перевірки фактичного виникнення подій у певних місцях, такі як TinEye, Flickr (у нашому випадку це інструменти для з'ясування місця, де зроблено світлини).

3. Чи пов'язаний сумоїст, зображений на світлині 2, з Україною, і якщо так, то яким чином? Перевірте свої припущення за допомогою своїх гаджетів. (Це сумоїст Іван Боришко, відомий як Тайхо Кокі — японський спортсмен українського походження, професійний сумоїст, 48-й йокодзуна. Справжнє японське ім'я — Ная Кокі. Прозваний «великим йокодзуною 20 століття». До січня 2015 року був єдиним сумоїстом, що виграв Імператорський кубок 32 рази.)

Підказка для вчителя / вчительки:

Світлини зроблено в Японії: 1 — пагода на тлі гір, 5 — парк Сніжних Мавп Дзигокудані, 7 — прапор Японії на тлі гори Фудзі, 9 — самурай, 10 — Токіо, 14 — священне місто Коясан (Koyasan), 12 — сучасна гейша.

Світлини зроблено в Україні: 4 — квітуча сакура в Мукачеві, 8 — японський ресторан «Муракамі» на Оболоні в Києві, 11 — сад у японському стилі в Україні, 13 — ресторан авторської японської кухні в Києві «Йоши Фудзівара», який очолює шеф-кухар і співвласник японець Йошихіро Фудзівара.

Не можна визначити, де зроблені світлини: 3 — суші, 6 — чайна церемонія (її можуть проводити як у Японії, так в нашій країні, за цією світлиною важко вказати країну).

Завдання 2:

1. Розділіть аркуш на 2 стовпчики: 1-й — «Візуалізація (що бачу)», 2-й — «Інтерпретація (як сприймаю)».

P.S. Якщо ви працюєте **офлайн** запропонуйте кожному учневі / учениці по 1 світлині для роботи. Якщо ви працюєте в дистанційному форматі **онлайн**, то можна розвести учнів по сесійних залах і запропонувати для аналізу по 2 — 3 світлини (учитель заздалегідь готує онлайн-презентацію, у якій на кожному слайді розміщено 1 світлину та є заготовинка таблички, у яку учні / учениці будуть вписувати свої речення або це завдання онлайн можна виконати індивідуально, тоді кожен учень / кожна учениця пише своє прізвище та ім'я в слайді, який випав йому / їй для роботи).

«Візуалізація (що бачу / факт)»	«Інтерпретація (як сприймаю / судження)»

1. Запишіть упродовж 5 хв у 1-й стовпчик, що ви бачите (2–3 речення).

Наприклад:

«Візуалізація (що бачу / факт)»	«Інтерпретація (як сприймаю / судження)»
<i>Це справжні суші.</i>	
<i>Їх зроблено в Японії.</i>	
<i>Один рол тримають паличками.</i>	

2. Учні зачитують по черзі свої варіанти побаченого. Однокласники аналізують і коментують відповіді.

3. Учитель просить учнів / учениць коротко інтерпретувати побачене у 2 стовпчику. На це їм надається до 10 хвилин. Наприклад:

«Візуалізація (що бачу / факт)»	«Інтерпретація (як сприймаю / судження)»
<i>Це справжні суші.</i>	<i>Так, це суші, але це може бути їх імітація.</i>
<i>Їх зроблено в Японії.</i>	<i>Проте їх могли зробити в будь-якому куточку світу, адже ми бачили японські ресторани в Україні.</i>
<i>Один рол тримають паличками.</i>	

4. Учні зачитують свої варіанти інтерпретації фото.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи:

Висновок. Спосіб «Незавершене речення»

- ▶ Ці світлини дали змогу мені ... (відбути віртуальну мандрівку в країну Далекого Сходу — Японію).
- ▶ Зі світлин я дізнався / дізналася, що ... (і в Україні багато місць, пов'язаних із культурою та традиціями Японії).
- ▶ Світлини містять інформацію, яка може ... (ввести нас в оману).
- ▶ На сприйняття візуального контенту впливають ... (стереотипи).
- ▶ Розглядаючи світлини, треба бути уважним до ... (деталей, які можуть надати нам підказки, де відбуваються події).

Учні / учениці мають дійти висновку, що на світлинах інформація може бути подана так, що ми можемо її сприймати та інтерпретувати неоднозначно.

Учитель / учителька пропонує учням пояснити, чому вона запропонувала їм відшукати світлини, зроблені саме в Японії.

Після того як діти дадуть відповіді, зазначає, що тема заняття буде пов'язана з Японією, а саме: з вивченням творчості японського поета Мацуо Басьо, у поезію якого вона пропонує поринути.

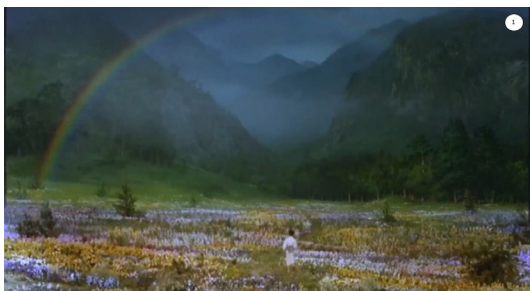
Читання й аналіз хайку Мацуо Басьо.

Завдання 3. «Хайку: вільні асоціації на кадри з фільмів Акіри Куросави»

Учитель / учителька: Пропоную вам відбути ще одну мандрівку в стародавню Японію за допомогою магії кіно. У цьому нам допоможуть кадри з фільмів найвідомішого японського режисера, який назавжди залишив свій слід в історії кіно, — Акіри Куросави.

Розгляньте кадри з фільмів Акіри Куросави на тему давньої Японії. Оберіть один із них та висловіть вільну асоціацію поезією до обраного кадру, створивши власний хайку, вірш-замальовку.

Пам'ятайте, що хайку вчить читачів шукати красу в простому, непомітному, повсякденному; у хайку відтворено не лише зорові, а й слухові образи; хайку — це своєрідна «шпаринка», через яку можна побачити неосяжний простір; спостерігаючи за життям природи, людина відчуває зв'язок з нею, осягає сенс власного життя; мистецтво писати хайку — це вміння сказати багато обмеженою кількістю слів (стихло, лаконічно).

P.S. Для того щоб надихнути учнів / учениць на творчість, учитель / учителька може запропонувати послухати власні хайку до кадрів з фільмів Акіри Куросави. У мене вийшли такі (можна запропонувати учням послухати хайку та вгадати, до якої світлини вони написані):

1. Гори в тумані,
Веселка над хмарами
Надію дає.

2. Поле пшениці
Вабить голодних птахів.
Швидко плине час.

3. Дрібушки,
Маска закрила лице.
Чи гарна їх гра?

4. Кінь на мосту став.
Ріка з небом злилися.
Рівноваги мить.

5. Вогняне небо,
Хвилі шматують човни.
Він іде на смерть.

6. Погляд — гострий ніж.
Два вороги в колі.
То поєдинок.

7. Бачу дим війни.
Бряцає зброя грізно,
Злітає попіл.

8. І після вогню
Знов завирує життя.
Ранок настане.

9. Гори за спинами.
Військо готове до бою.
Стяги тріпочуть.

10. Страх застиг в очах.
Стріли в мене летять.
Життя завмирає.

11. Попереду бій.
Бажає перемогти
Честь самурая.

12. Гідно піти із життя,
Як пір'їнка легка
Летить за вітром.

13. Буяють квіти,
Посеред них дитина
Починає шлях.

14. Порубаний сад...
Чудо цвітіння персика.
Жага до життя.

15. Надвечір'я.
Сховок за деревом.
Втаємниченість.

16. Мамині очі.
Хочу пірнути туди.
Темна безодня.

P.S. Якщо час на занятті обмежений, можна запропонувати це завдання як домашнє.

Використані джерела

1. Акіра Куросава: як режисер змінив світовий кінематограф та в чому магія його робіт. URL: <https://nachasi.com/cinema/2022/02/22/kurosawa-japan-month/>
2. Інструменти перевірки місць. URL: <https://hackyourmom.com/kibervijna/instrumenty-perevirky-perevirka-misz/>
3. Печериця Л.І. Мацуо Басьо (1644–1694). Хайку. Відображення японських уявлень про красу в поезії митця. URL: <https://vseosvita.ua/lesson/matsuo-baso-1644-1694-khaiku-vidobrazhennia-iaponskykh-uiavlen-pro-krasu-v-poezii-myttsia-144660.html/>
4. Тайхо Кокі. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тайхо_Кокі.

ІНШОМОВНА ОСВІТА (АНГЛІЙСЬКА МОВА)

5 клас

8. Назва вправи: «Розкриємо маніпуляції в мережі! “Explore and Analyze: Discovering the World through Media Literacy”»

Авторка: Волошина Анастасія Ігорівна, учителька хімії та англійської мови, Чечеліївська філія Новостародубського ліцею Петрівської селищної ради Олександрійського району Кіровоградської області

Предмет: англійська мова

Модельна програма, до якої створено вправу

«Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І.Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.)

Теми медіаграмотності:

- ▶ Етика в медіа
- ▶ Інфобезпека
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Маніпуляція
- ▶ Новинна грамотність
- ▶ Пошук і збір інформації
- ▶ Реклама
- ▶ Стереотипи

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Дискусія
- ▶ Критичне мислення

Мета вправи: сформувати у п'ятикласників навички медіаграмотності під час вивчення теми «See the World» на занятті з англійської мови. Розвинути вміння критично ставитися до англійськомовних медіатекстів, особливо тих, що стосуються подорожей, культур різних країн і рекламних матеріалів. Збагатити словниковий запас учнів з теми подорожей та культурного розмаїття, а також розвинути їхнє вміння відрізняти факти від думок і розпізнавати маніпуляції в медіа.

Короткий опис вправи, анотація: Вправа полягає в аналізі англійськомовних текстів, що стосуються подорожей, природних та історичних пам'яток, а також культурного розмаїття різних країн світу. Учні працюють з текстами, що містять маніпулятивні елементи або перебільшення,

щоб навчитися розпізнавати емоційно забарвлені слова, стереотипи та рекламні трюки. Завдяки цьому учні також збагачують свій словниковий запас з теми подорожей англійською мовою.

Необхідне обладнання / матеріали:

- ▶ Комп'ютери або планшети з доступом до інтернету.
- ▶ Роздаткові матеріали з англійськими описами туристичних місць, постерами або короткими відео про популярні туристичні напрямки.
- ▶ Фліпчарти та маркери для групової роботи.
- ▶ Ілюстровані картки з назвами та описами туристичних пам'яток або культурних подій.

Очікувані результати:

- ▶ Учні розширяють свій словниковий запас англійською мовою на тему подорожей і культурного розмаїття.
- ▶ Навчаться розпізнавати маніпулятивні способи в туристичних медіатекстах англійською мовою.
- ▶ Зрозуміють різницю між фактами та думками в текстах про подорожі.
- ▶ Розвинуть навички критичного мислення та медіаграмотності, які допоможуть їм відповідально сприймати інформацію про інші країни та культури.

Детальний опис вправи:

1. Вступна частина:

Почніть з обговорення теми подорожей та різних країн. Запитайте учнів: «What countries would you like to visit?», «What do you think about when you hear the word 'travel'?».

Введіть базову лексику для теми: tourist destination, famous places, cultures, adventure, advertisement, travel blog, facts, opinions.

Поясніть учням, що в медіа іноді використовуються перебільшення та стереотипи для того, щоб спонукати людей подорожувати. Наведіть простий приклад, як можна маніпулювати описом туристичного місця, щоб зробити його привабливішим.

2. Основна частина — групова робота з медіатекстами:

Завдання 1. Читання та аналіз текстів. Роздайте кожній групі короткий текст англійською мовою, наприклад туристичний опис або рекламний текст про відомі туристичні місця (приміром, Париж, Лондон, Нью-Йорк).

1. Париж

«Paris is the most romantic city in the world! Everyone dreams of visiting the Eiffel Tower and enjoying a magical evening by the Seine River. The food is absolutely delicious, and the people are always charming. Visiting Paris is a once-in-a-lifetime experience that will change you forever!»

2. Лондон

«London is a city of endless excitement and mystery. With iconic landmarks like Big Ben and the Tower of London, it is the perfect place for anyone looking for adventure. There's something for everyone, and every corner of London is packed with history and incredible sights. London truly is the best city in the world!»

3. Нью-Йорк

«New York City is known as 'the city that never sleeps' for a reason! From Times Square to Central Park, there is always something happening. People from around the world say it's the most exciting place to

be, full of energy and life. New York will make you feel like anything is possible and that dreams really do come true!»

Учні читають текст і визначають, чи є в ньому елементи перебільшення або стереотипи. Наприклад, «Paris is the most romantic city in the world!»,

Попросіть учнів підкреслити або виділити фрази, які можуть бути емоційно забарвленими або маніпулятивними (наприклад, amazing, unbelievable, world-famous).

Завдання 2. Визначення фактів і думок. Кожна група повинна розділити інформацію з тексту на факти та думки. Поясніть учням різницю між фактами (facts — інформація, яка може бути перевірена) та думками (opinions — те, що відображає емоції або погляди).

Наприклад, у тексті: «Paris has the Eiffel Tower» (факт), «Paris is the best city in the world» (думка).

Завдання 3. Критичне мислення — обговорення маніпуляцій. Попросіть учнів обговорити, як використання перебільшень може вплинути на бажання відвідати це місце, та відповісти на запитання англійською: «Why do you think they use these words?», «How does this text make you feel about this place?».

3. Кінцева частина — підсумок та рефлексія:

Кожна група презентує свої висновки. Учні можуть розповісти, які фрази виділили як емоційно забарвлені або маніпулятивні, та пояснити, як ці фрази впливають на враження про місце.

Проведіть загальну дискусію англійською мовою: «What did you learn today about travel texts?», «How can we know if a place is really like it is described?».

Підбийте підсумок, наголосивши, що в медіа не завжди представлена об'єктивна інформація про місця та країни, і важливо розрізняти факти від перебільшень.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи: Учні зрозуміли, як медіа можуть використовувати емоційно забарвлену лексику, перебільшення та стереотипи для створення певного образу туристичних місць або культур. Вони навчилися розпізнавати факти та думки в англомовних текстах, що підвищує їхні навички критичного мислення та допомагає формувати відповідальне ставлення до інформації. Вправа також сприяла розвитку словникового запасу на тему подорожей і навичок обговорення англійською мовою.

Використані джерела

1. Інформаційні ресурси про відомі туристичні місця — туристичні сайти, адаптовані для дітей (наприклад, матеріали про Лондон, Париж, Нью-Йорк).
2. Методичні матеріали з медіаграмотності для учнів молодших класів від Академії української преси та партнерів про маніпуляції в медіа.

7 клас

9. Назва вправи: «Розвіємо чари думскролінгу або як вирватися з полону нескінченних поганих новин. “Breaking the Doomscroll Spell”»

Авторка: Хомякова Юлія Сергіївна, учителька англійської мови, КЗ «Харківський академічний ліцей № 45 Харківської міської ради»

Предмети: англійська мова

Модельна програма, до якої створено вправу:

Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.).

Теми медіаграмотності:

- ▶ Інфобезпека
- ▶ Комікси
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа)
- ▶ Мова ненависті
- ▶ Новинна грамотність
- ▶ Цифрове здоров'я

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Ігрова діяльність
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мозковий штурм

Мета вправи: Сформувати в учнів усвідомлене ставлення до споживання інформації, допомогти зрозуміти вплив надмірного поглинання негативних новин (думскролінгу) на емоційний стан і психічне здоров'я людини. Вправа сприятиме розвитку навичок самоконтролю під час користування соціальними мережами та новинними платформами, навчить відрізняти конструктивну обізнаність від надмірного занурення в негативні новини та як зберегти баланс між споживанням новин і реальним життям, а також як позбутися психічного оніміння та апатії щодо реальності у процесі взаємодії з медіа.

Анотація: Вправа спрямована на формування в учнів усвідомленого ставлення до споживання інформації та розуміння впливу надмірного поглинання негативних новин (думскролінгу) на емоційний стан і психічне здоров'я людини. Методика вправи передбачає ознайомлення учнів із поняттям думскролінгу, аналіз коміксу, створеного за допомогою штучного інтелекту,

роботу в сесійних кімнатах Zoom за методом «Світове кафе» для обговорення теми, а також створення інфографіки на тему «Техніки емоційної саморегуляції», які учні спробують на самому занятті. Такі короткі практики легко провести на занятті, і вони можуть допомогти учням зняти напругу, покращити концентрацію та знизити рівень тривожності.

Необхідне обладнання/матеріали: комікс «У полоні думскролінгу» (згенерований IImagen.ai), шаблони для брейнстормінгу, ноутбук, доступ до інтернету для проведення зум-конференції, презентація «Breaking the Spell», онлайн-куб для проведення рефлексії, гра «[Types of doomscrolling](#)».

Очікувані результати: Наприкінці заняття учні зможуть визначати явище думскролінгу та як воно впливає на емоційний стан і загальне психічне здоров'я людини. Учні навчаться розробляти стратегії, як уникати думскролінгу, та опанують ефективні техніки емоційної саморегуляції (техніки дихання, релаксації та відновлювальних активностей).

Детальний опис вправи

Домашнє завданням для учнів (за технологією перевернутого навчання) — перегляд відповідного [відеофрагменту](#).

Pre-class activity that engages learners with the content before attending the online classroom: to watch the video.

Вступна дискусія (4 хвилини)

На онлайн-занятті вчитель просить учнів поділитися своїм розумінням терміна «думскролінг». Вчитель з'ясовує, як учні ставляться до цього явища та чи впливає воно на їхній настрій чи продуктивність. Відбувається обговорення нової лексики. Вчитель звертає увагу здобувачів освіти на терміни «думскролінг», «усвідомлене споживання» та «стрічка новин» і запитує учнів, чи знайомі їм ці терміни, заохочуючи ділитися будь-якими ідеями, які вони можуть запропонувати.

Коротко означте кожен термін:

- ▶ **думскролінг** — безперервне прокручування негативних або тривожних новин у соціальних мережах або на інших платформах;
- ▶ **усвідомлене споживання** — практика свідомої та продуманої взаємодії з медіа або інформацією;
- ▶ **стрічка новин** — постійно оновлюваний список новин, постів або історій у соціальних мережах чи на новинних сайтах.

Вчитель пояснює та відповідає на запитання щодо значень цих термінів. Запитайте учнів, чи переживали вони досвід думскролінгу. Використовуйте ці запитання для стимулювання дискусії:

- 1) Що, на вашу думку, змушує людей прокручувати так багато новин, навіть коли вони негативні?
- 2) Як думскролінг впливає на ваш настрій або продуктивність?
- 3) Чи помічали ви зміни у своїх відчуттях після того, як проводите час у своїй стрічці новин?

Дайте учням можливість вільно обговорювати. Заохочуйте їх ділитися як позитивним, так і негативним досвідом.

Введіть поняття «усвідомлене споживання» та обговоріть, як його можна застосовувати для зменшення негативного впливу думскролінгу.

Teacher shows the terms «doomscrolling», «mindful consumption», and «news feed» and asks students if they are familiar with these terms, encouraging them to share any ideas they might have.

Briefly define each term:

Doomscrolling: Continuously scrolling through negative or upsetting news on social media or other platforms.

Mindful Consumption: The practice of engaging with media or information thoughtfully and intentionally.

News Feed: A regularly updated list of news, posts, or stories on social media or news websites.

Teacher clarifies and answers any questions about the meanings. Ask students if they have experienced doomscrolling. Use these guiding questions to stimulate discussion:

- 1) What do you think drives people to scroll through so much news, even when it's negative?
- 2) How does doomscrolling affect your mood or productivity?
- 3) Have you noticed any changes in your feelings after spending time on your news feed?

Allow students to discuss openly. Encourage them to share both positive and negative experiences.

Introduce the concept of «mindful consumption» and discuss how it can be applied to reduce the negative impact of doomscrolling.

Читання тексту коміксу (3 хвилини)

Далі вчитель демонструє зображення [КОМІКСУ](#) та просить учнів проаналізувати медіатекст і визначити, як постійне споживання негативних новин впливає на емоційний стан хлопчика.

Перші кадри коміксу:

Переклад коміксу українською:

Хлопець: Ще хвилинку перед сном! Пишуть, що в Харкові шириться якийсь новий вірус!

Мама: Лягай спати!

Хлопець: Але, мам', якщо я не дочитаю, світ може зупинитися!

Мама: Ти те саме казав учора.

Хлопець: Але цього разу все по-справжньому серйозно, мамо!

Мама: Любий, інколи навіть кінець світу може зачекати до ранку. Спершу треба добре виспатись.

Ось п'ять запитань для аналізу медіатексту, щоб оцінити, як постійне споживання негативних новин впливає на емоційний стан хлопчика:

- 1) Як поведінка хлопчика перед сном вказує на рівень його занепокоєння чи тривоги щодо поточних подій?
- 2) Які слова чи фрази засвідчують, що хлопчик відчуває відповідальність за те, щоб стежити за новинами, навіть ціною власного сну?
- 3) Як хлопчик реагує, коли мати пропонує лягати спати, і що це розкриває про його прив'язаність до постійного оновлення новин?
- 4) Яким чином його фокус на негативних новинах впливає на здатність розслабитися чи відчувати себе в безпеці?
- 5) Як би міг змінитися емоційний стан хлопчика, якби він практикував «усвідомлене споживання» і обмежив читання новин перед сном?

Учитель пропонує питання для обговорення, щоб дослідити зв'язок між звичкою хлопчика «думскролити» (переглядати негативні новини) і впливом цього на його емоційний стан, зосереджуючи увагу на ознаках стресу чи занепокоєння через негативні події.

Script:

Boy: Just a quick check before bed! They say that a rare virus is spreading in Kharkiv.

Mum: Time for bed!

Boy: But mom, the world might end if I don't finish scrolling!

Mum: That exactly the same you said last time.

Boy: This time it's extra serious, Mom!

Mum: Darling, some world events can wait until after a good night's sleep.

Here are five questions to analyze the media text and assess how constant exposure to negative news affects the boy's emotional state:

T: How does the boy's behaviour before bed indicate his level of concern or anxiety about current events?

What words or phrases suggest that the boy feels a responsibility to keep up with news, even at the cost of his sleep?

How does the boy react when his mother suggests going to bed, and what does this reveal about his attachment to staying updated on the news?

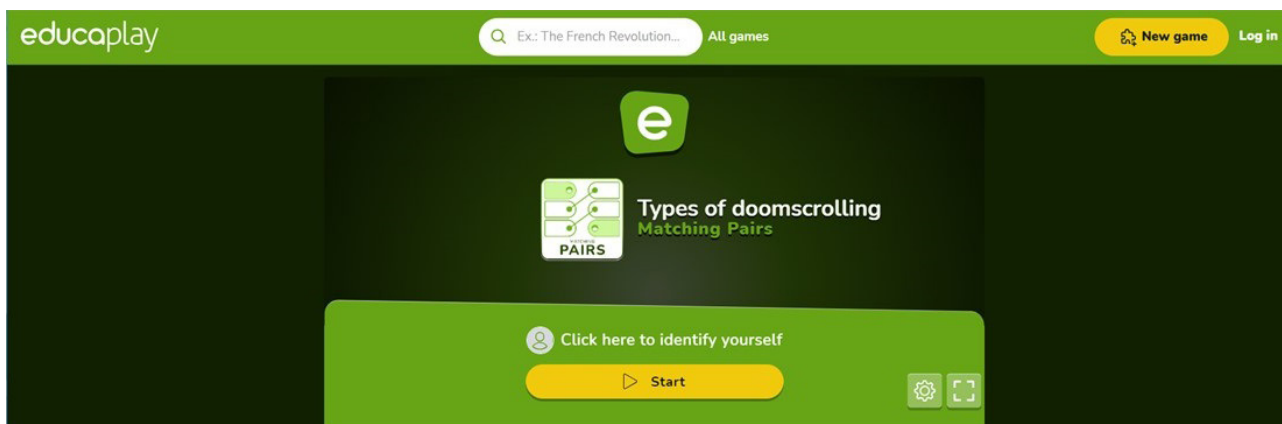
In what ways does the boy's focus on negative news stories seem to affect his ability to relax or feel safe?

How might the boy's emotional state differ if he practiced «mindful consumption» and limited his news intake before bed?

These questions help explore the connection between the boy's habit of «doomscrolling» and its impact on his emotional well-being, focusing on signs of stress or preoccupation with negative events.

Гра «Види думскролінгу» (2 хвилини)

Учитель створює [онлайн-гру](#) за допомогою застосунку Educaplay.

Учні, працюючи індивідуально, знаходять відповідники: основні види думскролінгу та людей, які мають відповідні звички.

Ключ до гри

Вид	Пряма мова людини
Пандемічний	«Не можу стриматись, щоб не оновлювати стрічки новин про ковід-19 у пошуках інформації про статистику захворювання та наявні вакцини».
Політичний	«Я прокручую новини, пов'язані з виборами, кризами та конфліктами урядовців».
Катастрофічний	«Постійну переглядаю новини про стихійні лиха: землетруси, урагани та повені».
Соціальний	«Постійно моніторю новини про дискримінацію, несправедливість або людські протести».
Економічний	«Я зосереджений на питаннях щодо падіння валютних курсів та ринків, хвилююсь про своє фінансове майбутнє».

T: Here's a simple matching activity to understand five aspects of doomscrolling, along with five «speech» samples of people who are experiencing addiction to them.

T: Match each term related to doomscrolling with its correct description.

Keys for the matching activity «Types of doomscrolling»:

Вид	Speech bubbles
Pandemic	«I prefer tracking updates on health crises, COVID-19, and other widespread health concerns».
Political	«I'm into following news about elections, monitoring information on the latest government actions, conflicts and scandals».
Natural disaster	«I repeatedly keep checking reports on earthquakes, hurricanes, and other environmental disasters».
Social	«I enjoy constantly checking updates on some issues like inequality, people on strike, etc.»
Economic	«I can't imagine my day without following news about financial instability, inflation, and unemployment».

Учитель переглядає результати гри, кількість учасників, які дали правильні відповіді. Підби- ває підсумки гри.

Групова робота «Світове кафе» Розвіюємо чари думскролінгу (10 хвилин)

Учитель об'єднує учнів у групи для співпраці в сесійних залах Zoom. У кожній групі учні уявляють себе консультантами, які визначають причини та наслідки думскролінгу, пропонують способи припинити небезпечну звичку. Через певний час (1 хвилину) учитель переводить одного учня з кожної групи до іншої групи, де він ділиться результатами обговорення. Так ідеї передаються між групами, збагачуючи дискусію і даючи змогу дійти нових висновків. Акцент робиться на спілкуванні між учасниками і на продукуванні нових думок та ідей. Це розмова про суть справи в неофіційній обстановці. Вчитель моніторить роботу в групах.

Кімната 1: Чому люди звикають до думскролінгу? Визначте причини та фактори.

Кімната 2: Який вплив має думскролінг на психічне здоров'я та повсякденне життя?

Кімната 3: Дайте поради та рекомендації, як допомогти людям, залежним від думскролінгу, зменшити його вплив.

T: Together, we'll brainstorm and discuss practical ways to help people who are addicted to doomscrolling. You'll be working in small groups (4–6 students per group). Each group will rotate through different «discussion rooms», each with a specific question related to doomscrolling and possible solutions.

Topics:

Room 1: Why do people get addicted to doomscrolling? Identify reasons and causes.

Room 2: What are the effects of doomscrolling on mental health and daily life?

Room 3: Give some tips and advice on how to help addicted people to reduce doomscrolling?

Вчитель синхронізує діяльність у колективі за допомогою мотивувального фідбеку. Презентація результатів (по 1 хвилині на групу). Підбиття підсумків роботи.

Створення інфографіки на тему «Як вирватися з полону нескінченних поганих новин» з акцентом на подоланні звички до думскролінгу (4 хвилини)

Мета: допомогти людям подолати звичку до думскролінгу, показавши ефективні техніки емоційної саморегуляції, які знижують стрес і тривожність від постійного споживання негативних новин.

Вчитель та учні створюють інфографіку на тему «Техніки емоційної саморегуляції» з акцентом на подолання звички до думскролінгу за допомогою платформи графічного дизайну Canva.

Ключові техніки, які варто висвітлити та спробувати виконати разом під час онлайн-заняття:

Дихальні практики: техніки повільного глибокого дихання для зниження тривожності.

Дихання «4–7–8». Вдихніть на 4 секунди, затримайте дихання на 7 секунд і видихніть протягом 8 секунд. Це заспокоює нервову систему, знижує рівень тривожності і допомагає «відпустити» напругу.

Фізична активність: короткі вправи або прогулянки, які допомагають перемкнути увагу і зменшити напругу.

«Вправа на розтягування або легке струшування». Учні можуть швидко «струсити» руки і ноги або виконати кілька простих вправ на розтягування (наприклад, нахили в сторони, підняття рук догори). Це допомагає зняти напругу з тіла.

Цифровий детокс: техніки, які обмежують використання гаджетів (час на телефоні, вимкнення повідомлень тощо).

Приклад: «Хвилина без екрана». Попросіть учнів на хвилину відкласти всі гаджети (якщо вони в них є під час заняття) і зосередитися на своїх відчуттях або подивитися навколо, відзначаючи 2–3 приємні речі.

Практика майднфулнес: медитація та уважне спостереження за своїми думками без осуду. Активності, що приводять до підвищення «гормону радості» (зарядка, ігри з кінетичним піском, бісероплетіння, майднфулнес або заняття з медитації тощо).

Приклад: «Сканування тіла». Діти сідають зручно, заплющують очі й повільно концентруються на різних частинах тіла — від голови до ніг, спостерігаючи за тим, які відчуття у них зараз є (тепло, прохолода, розслабленість).

Самоспочуття: позитивне ставлення до себе та навчання підтримувати себе у складні моменти.

Приклад: «Слова підтримки для себе». Запропонуйте дітям подумки сказати собі щось приємне або підтримче, наприклад: «Я можу впоратися», «Я стараюся і це важливо», «Я заслуговую на відпочинок».

Встановлення обмежень на споживання новин: практики, що допомагають вибирати, які новини читати і коли.

Приклад: «Фокусування на позитиві». Запропонуйте дітям подумати про одну річ, яку вони дізналися сьогодні і яка була цікава чи позитивна, замість того щоб зациклюватися на негативних новинах.

Ask students to brainstorm strategies for practicing mindful consumption. Your students and you can create a visual representation that outlines tips and strategies to help people stop consuming an overwhelming amount of negative information. Encourage students to think about how adopting mindful consumption might improve their mood and productivity.

Some examples include:

Breathing Exercises: Techniques for slow, deep breathing to reduce anxiety.

4–7–8 Breathing: Inhale for 4 seconds, hold the breath for 7 seconds, and exhale over 8 seconds. This soothes the nervous system, lowers anxiety levels, and helps «let go» of tension.

Physical Activity: Short exercises or walks that help shift focus and relieve tension.

Stretching or Light Shaking Exercise: Students can quickly «shake out» their hands and legs or do a few simple stretches (such as side bends or raising arms overhead). This helps to release body tension.

Digital Detox: Techniques that limit device usage (time spent on the phone, turning off notifications, etc.).

Example: «One Minute Without Screens.» Ask students to set aside all gadgets for a minute (if they have them during class) and focus on their feelings or look around, noting 2–3 pleasant things.

Mindfulness Practice: Meditation and non-judgmental observation of one's thoughts. Activities that raise «joy hormones» (exercise, kinetic sand play, beadwork, mindfulness, or meditation practice).

Example: «Body Scan.» Children sit comfortably, close their eyes, and slowly focus on different parts of the body — from head to toes — observing what sensations they feel (warmth, coolness, relaxation).

Self-Compassion: Positive self-regard and learning to support oneself during challenging times.

Example: «Words of Support for Myself.» Invite children to silently say something kind or encouraging to themselves, such as: «I can do it», «I'm doing my best, and that matters, etc.».

Setting Limits on News Consumption: Practices that help choose which news to read and when.

Example: «Focusing on the Positive.» Encourage children to think of one thing they learned today that was interesting or positive, instead of dwelling on negative news.

Summarize the main points of the discussion.

Emphasize that awareness of doomscrolling and intentional media use can positively impact mental health and productivity.

Домашнє завдання: Створення «Щоденника мисливця на хороші новини». Доручить учням провести спостереження за своїми медіазвичками протягом наступного тижня та змінами у своєму настрої або продуктивності, а також записати одну позитивну новину або подію, яку вони знайшли чи пережили. Це може бути що завгодно — новина з інтернету, добра подія в їхньому житті або просто щось приємне, що вони помітили навколо. Також можна обговорити, як складно було знайти щось позитивне, і чи вплинуло це на їхнє самопочуття.

Homework: Assign a reflective task where students monitor their media habits over the next week and note any changes in their mood or productivity creating a «Good News Hunter's Diary.» Assign students to observe their media habits over the next week and note any changes in their mood or productivity. They should also record one positive piece of news or event they found or experienced. This can be anything—a news story from the internet, a kind event in their life, or simply something pleasant they noticed around them. Students may also discuss how challenging it was to find something positive and whether it affected their well-being.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи: спосіб «Незакінчене речення»

Ось приклади незакінчених речень для використання під час рефлексії на тему «Розвіюємо чари думскролінгу, або Як вирватися з полону нескінченних поганих новин». Кожне речення відповідає одній із шести граней онлайн-куба:

- 1) Коли бачу багато негативних новин, я відчуваю...
- 2) Щоб подолати звичку до думскролінгу, я спробую...
- 3) Мене зацікавило те, що я дізнався / дізналася про вплив думскролінгу, тому що...
- 4) Якби я написав / написала листа собі, то нагадав(ла) би/б собі про...
- 5) Один із способів уникати негативних новин, який мені здається корисним, це...
- 6) Після обговорення цієї теми, я зрозумів / зрозуміла, що мені допомагає...

- 1) «When I see a lot of pieces of negative news, I feel...»
- 2) «To overcome my habit of doomscrolling, I will definitely try...»
- 3) «I found the impact of doomscrolling interesting because...»
- 4) «If I wrote a letter to myself, I would remind myself to...»
- 5) «One way to avoid negative news that I find helpful is...»
- 6) «After discussing this topic, I realized that what helps me is...»

Використані джерела

1. Рекомендації з інтеграції медіаосвіти у викладання предметів / інтегрованих курсів мовно-літературної галузі від американських медіапедагогів (уривок з книжки Шейбе С., Рогоу Ф. «Медіаграмотність: підручник для вчителя», виданої АУП за підтримки Програми У-Медіа, Internews-Network, с. 184–188).
2. Відеофрагмент «Doomscrolling Dilemma». URL: <https://www.youtube.com/shorts/iJsKsxGfnHw>.
3. Майндфулнес у школі: покращуємо ментальне здоров'я та навчальну успішність. URL: <https://osvitoria.media/experience/majndfulness-u-shkoli-pokrashhuyemo-mentalne-zdorov-ya-ta-navchalnu-uspishnist/>.

Розділ 2

Природнича освітня галузь

10. Назва вправи: «Як я був / була ...»

Авторка: Філончук Зоя Володимирівна, завідувачка навчально-методичної лабораторії географії та економіки, КЗНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

Предмети: інтегрований курс «Пізнаємо природу»

Модельна програма, до якої створено вправу: Модельна програма «Пізнаємо природу». 5–6 класи (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Коршевнюк Т. В.)

Клас: 5 клас

Теми медіаграмотності:

- ▶ Пошук і збір інформації

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Проектна робота

Мета вправи: навчити учнів розрізняти різні види грибів та їх особливості; розвивати уміння знаходити відмінності між їстівними та отруйними грибами на основі вірогідної інформації; створювати історії від імені основних «героїв» теми.

Анотація: 1. Запитайте у учнів, як часто вони збирали гриби; чи відомі їм правила збирання грибів; чи можуть вони відрізнити їстівні гриби від отруйних тощо.

Варіантом проведення цього фрагменту заняття може бути проведення попереднього анкетування серед учнів з цієї тематики та оприлюднення творчою групою учнів його результатів на початку уроку.

2. Використайте метод сторітелінгу: запропонуйте учням взяти участь у проєкті «Грибні історії». Кожна група має підготувати історію «Як я був / була (назва гриба)» (орієнтовні теми — Додаток 1).

3. Об'єднайте учнів у 4 групи, надайте кожній групі інструктивну картку (Додаток 2). Головне завдання кожної групи — створити історію від імені певного гриба,

Світлина: Катерина Кваша

використовуючи текст підручника та додаткові джерела інформації. Кожна група свою історію може візуалізувати. Усі історії об'єднуються в один проєкт «Грибні історії».

4. Надайте учням аркуші великого формату і маркери. Після закінчення роботи група має обрати спікера/спікерку, що презентує створену історію.

Необхідне обладнання / матеріали: підручники, додатки 1–2, додаткові джерела інформації.

Очікувані результати:

- ▶ *учень / учениця розповідає* про особливості грибів;
- ▶ *знає* правила збирання грибів;
- ▶ *ділиться враженнями* від виконаного проєкту;
- ▶ *виявляє етичне ставлення* до організмів у навчальних і життєвих ситуаціях;
- ▶ *демонструє* якості, знання та вміння, які сприяють досягненню мети проєкту;
- ▶ *добирає і презентує* інформацію про методи вивчення організмів, їх життєдіяльність.

Детальний опис вправи

I. Вступна частина (формулювання мети і планування діяльності спільно з учителем)

1.1. Запропонуйте учням пригадати заняття початкової школи, під час яких ішлося про гриби.

1.2. Використайте спосіб «Асоціативний куш»: учні добирають асоціації, що виникають у пам'яті стосовно слова «гриби». Спочатку висловлюють найстійкіші асоціації (наприклад, ліс, кошик, білий гриб, мухомор, шапинка, печериці, парасолька, атомна бомба та ін.), потім — другорядні. Фіксуйте відповіді у вигляді своєрідного «куща», який поступово «розростається».

Варіантом проведення цієї вправи може бути створення хмари слів, яку діти отримують за допомогою онлайн-сервісу, зокрема «Mentimeter» (звісно, за наявності в дітей смартфонів і можливості проєкції результатів на екран).

1.3. Зауважте, що здебільшого ми бачимо в грибах харчову цінність. Повідомте учнів про унікальний музей у Сомурі (Франція), який **складається з трьох частин, що інформують про печери троглодитів, дикорослі гриби та культивовані гриби. Відвідувачі можуть дізнатися цікаві факти про гриби, їх історію, вирощування та збирання врожаю, користь для здоров'я, їстівні сорти, а також про лісові гриби, дикі отруйні чи токсичні для людського організму.** Щороку у Франції збирають 12 тонн грибів. У музеї представлено понад 500 видів грибів, а також унікальна колекція грибоподібних предметів з усього світу.

1.4. Запитайте в учнів, як часто вони збирали гриби; чи відомі їм правила збирання грибів; чи можуть вони відрізнити їстівні гриби від отруйних тощо.

Варіантом проведення цього фрагменту може бути попереднє анкетування серед учнів з цієї тематики та оприлюднення творчою групою учнів його результатів на початку заняття.

1.5. Разом з учнями визначте мету та сплануйте подальшу діяльність.

II. Основна частина (набуття знань і досвіду)

2.1. Зазначте, що до грибів належать організми, які ведуть прикріплений спосіб життя і не здатні до фотосинтезу; поживні речовини вони отримують із тіл живих природних тіл чи з їх відмерлих частин або решток (наприклад, пеньків, опалого листя).

2.2. Використайте метод сторітелінгу: запропонуйте учням взяти участь у проєкті «Грибні історії». Кожна група має підготувати історію «Як я був / була (назва гриба)» (орієнтовні теми — Додаток 1).

2.3. Об'єднайте учнів у 4 групи, надайте кожній групі інструктивну картку (Додаток 2). Головне завдання кожної групи — створити історію від імені певного гриба, використовуючи текст підручника та додаткові джерела інформації. Кожна група свою історію може візуалізувати. Усі історії об'єднуються в один проєкт «Грибні історії».

2.4. Надайте учням аркуші великого формату і маркери. Після закінчення роботи група має обрати спікера, що презентує створену історію.

2.5. Групи проводять презентації своїх напрацювань упродовж 3–5 хвилин (приклад орієнтовної історії — Додаток 3). Фіксуйте разом з учнями особливості грибів кожної групи в узагальнювальній таблиці, яка заздалегідь накреслена в зошиті кожного учня (Додаток 4). Результати обговоріть з учнями.

2.6. Наголосіть на важливості дотримання правил збирання грибів. Наведіть приклад створення в Україні музею грибів у старій дерев'яній гуцульській хаті в селі Ільцях на Верховині. Ідея створення належить грибникові Юрію Соломченку. **Щоб зберегти хоча б одне життя, варто було створити такий музей.**

2.7. Підбийте підсумки. Порекомендуйте учням застосунки до смартфона, які стануть у пригоді для розпізнавання їстівних і отруйних грибів.

Додатки

Додаток 1

Грибні історії (теми для сторітелінгу)

1. Як я був мухомором.
2. Як я був білим грибом.
3. Як я була печерицею.
4. Як я був дріжджовим грибом.

Додаток 2

Інструктивна картка для створення історії

1. Представлення: походження назви, будова гриба та його основні частини.
2. Пояснення: що спільного між грибами й рослинами, між грибами й тваринами.
3. Група, до якої належить цей гриб (їстівні чи отруйні, шапинкові чи трутовики або цвілеві).
4. Сфера використання цього гриба. Правила збирання.
5. Цікаві факти про гриби.

Додаток 3

Як я був мухомором (орієнтовна історія)

Я Мухомор — отруйний гриб з роду Мухоморових. У мене розкішний, зазвичай яскраво-червоний капелюшок з білими цятками, кільце бахроми на ніжці. Я расту практично в усіх лісах нашої планети.

Чому маю таку назву? Так мене здавна використовували для знищення мух: розтирали дрібно, додавали порошок в підсолоджену воду і змащували нею ті місця, де мух було найбільше. Мухи летіли на солодке і гинули, скуштувавши отруєної води.

Я досить великий гриб з м'ясистим тілом і ніжкою. Я молодий гриб, тому мій капелюшок має банеподібну форму, яка в процесі росту розкриється у вигляді парасольки. Моя ніжка розширена до основи, легко відділяється від капелюшка. Зверху ніжку обрамляє «спідничка».

Майже всі мухомори дуже отруйні, зокрема і я. А найотруйніший представник нашого сімейства — бліда поганка. Але навіть отруйні мухомори їдять деякі тварини, а люди навчилися використовувати нас у медицині з лікарською метою.

Я гордий з того, що, за результатами опитування, саме червоний мухомор став найупізнаванішим грибом — його правильно впізнали за фотографією понад 95 % усіх опитаних.

І наприкінці хочу сказати, що моя особлива роль підкреслена в книжці «Війна грибів з жуками» Охріма Судомори:

Військо добре назбирали,
Мухоморів в санітари.
Разом всіх попризначали:
Мухомори-ж знають чари...

Світлина: Катерина Кваша

Додаток 4

Грибні історії: узагальнювальна таблиця

Назва гриба	Де росте	До яких груп належить

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи

Рефлексія емоційного стану: вправа «Моє сонечко».

Діти обирають одне з трьох зображень: сонце — «у мене все вийшло», сонце і хмаринка — «все вийшло, але були труднощі», хмаринка — «сьогодні в мене не вийшло нічого».

Рефлексія діяльності: інтерактивна вправа «Продовжи фразу»

Я навчився(лася)

Я можу

Я розумію

Моє ставлення до

Рефлексія змісту навчального матеріалу: спосіб «Акрослово». Запропонуйте учням на кожному літеру слова «гриби» надати його змістову характеристику.

Використані джерела

1. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5–6 класи (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Коршевніук Т. В.). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Prirod.osv.galuz/Pizn.pryr.5-6-kl.Korshevnyuk.14.07.pdf>.
2. Коршевніук Т., Ярошенко О. Пізнаємо природу. Підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ. Оріон. 2022. 255 с.
3. 8 найкращих додатків для ідентифікації грибів за фотографією. URL: <https://uk.androidsis.com/>.
4. Сухомлин М. М., Джаган В. В. Гриби України. Атлас-довідник. КМ-Букс. 2023. 240 с.
5. Для дорослих та дітей: музей грибів працює на Верховинщині. URL: <https://suspilne.media/ivano-frankivsk/34018-dla-doroslih-ta-ditej-muzej-gribiv-pracue-na-verhovinsini/>

11. Назва вправи: «“Тремтіння Землі”: у пошуках правди»

Авторка: Вінівіт'єва Вероніка Сергіївна, вчителька географії та біології, Криворізька гімназія №31 КМР

Предмет: Географія

Модельна програма, до якої створено вправу

«Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В., Довгань А. І., Совенко В. В., Даценко Л. М., Назаренко Т. Г., Гільберг Т. Г., Савчук І. Г., Нікитчук А. В., Яценко В. С., Довгань Г. Д., Грома В. Д., Горовий О. В.)

Клас: 6, 7

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення
- ▶ Маніпуляція
- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа)
- ▶ Новинна грамотність
- ▶ Пошук і збір інформації

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Дискусія
- ▶ Ігрова діяльність
- ▶ Індивідуальна робота
- ▶ Критичне мислення

Мета вправи: Розвивати в здобувачів освіти навички критичного мислення, медіаграмотність, навички аналізу та оцінювання інформації. Формувати вміння працювати з географічними картами та цифровими ресурсами. Розвивати вміння розрізняти правдиві та фейкові новини, використовуючи теоретичні знання про тектонічні процеси. Ознайомити з онлайн-інструментами для моніторингу природних явищ. Сприяти формуванню умінь створювати інформаційні матеріали з використанням географічних даних та цифрових інструментів.

Анотація: Вправа може бути використана під час занять у 6 класі з теми «Чому бувають землетруси та відбувається виверження вулканів» та в 7 класі з теми «Тектонічна карта світу. Платформи, області складчастості». Вправа складається з двох частин. Під час першої здобувачі освіти, користуючись вже набутими теоретичними знаннями та вміннями працювати з картами, аналізують правдиві та фейкові новини про виникнення землетрусів. Роблять аргументовані висновки щодо правдивості цих новин. У другій частині здобувачі освіти, користуючись онлайн-інструментом «Інтерактивною картою активних вулканів і останніх землетрусів у всьому світі» створюють новину про виникнення землетрусу в різних куточках Землі для блогу чи сайту новин.

Необхідне обладнання/матеріали: Атлас, гаджет, під'єднаний до інтернету.

Очікувані результати: Здобувачі освіти поглиблюють знання про причини виникнення землетрусів, взаємозв'язок між тектонічними процесами, розташуванням плит, платформ та об'ластей складчастості.

Розвиваються вміння працювати з географічними картами, з онлайн-ресурсами для пошуку географічних даних та для створення інтерактивного контенту.

Здобувачі освіти розвивають навички медіаграмотності (аналіз новин, створення власного контенту), збору, перевірки, критичного оцінювання інформації, написання текстів для блогу або сайту новин з урахуванням реальних фактів.

Детальний опис вправи

Частина 1. Гра «Аналіз стрічки новин»

Клас поділяється на 4 експертні групи.

Завдання. Кожній з груп необхідно опрацювати новину про виникнення землетрусів у різних куточках Землі. Користуючись набутими раніше знаннями та картою атласу «Карта літосферних плит» визначити, чи ця новина правдива.

Після опрацювання новини група робить звіт за формою:

1. У межах якої літосферної плити / плит розташована територія, описана в новині?
2. Чи є поруч сейсмічно активні зони?
3. Чи можливе виникнення в цьому регіоні землетрусу та зазначених у новині наслідків.

Висновок: Чи ця новина правдива? Чому ви дійшли такого висновку?

Новина № 1

На сході Куби у неділю стався потужний землетрус магнітудою 6,8.

Як передає Укрінформ, про це повідомляє The Independent.

За даними Геологічної служби США, епіцентр землетрусу був зафіксований приблизно за 40 км на південь від міста Бартоломе-Масо.

Поштовхи відчувалися по всій східній частині Куби, зокрема у великих містах, таких як Сантьяго-де-Куба.

Новина № 2

Землетрус магнітудою 5,3 стався в п'ятницю неподалік столиці Японії, Токіо.

Про це повідомляє Kyodo News, передає Укрінформ.

За даними Національного метеорологічного агентства Японії, землетрус стався о 19:57 за місцевим часом у п'ятницю в префектурі Канагаві. Епіцентр був на глибині 10 кілометрів.

Метеорологи зазначають, що землетрус у Канагаві, вочевидь, не пов'язаний із ризиком потужного землетрусу в розломі Нанкаї в Тихому океані.

Новина № 3

У четвер біля південно-західного узбережжя Шрі-Ланки стався потужний землетрус, що спричинив попередження про цунамі.

Про це повідомляє NHK (Японська телерадіомовна корпорація), передає Укрінформ.

Шрі-Ланкське метеорологічне агентство повідомило, що магнітуда землетрусу становила 7,1, а його осередок залягав неподалік узбережжя на глибині близько 30 кілометрів.

Влада видала попередження про цунамі заввишки один метр для індійського узбережжя острова, особливо для міста Галле.

Новина № 4

На південному узбережжі США стався землетрус магнітудою 7,2.

Як передає Укрінформ, про це повідомляє Associated Press.

Землетрус стався о 12:36 за місцевим часом. Його епіцентр залягав у Мексиканській затоці, приблизно за 8 кілометрів від Нового Орлеану, штат Луїзіана, на глибині 18 кілометрів, свідчать дані Геологічної служби США.

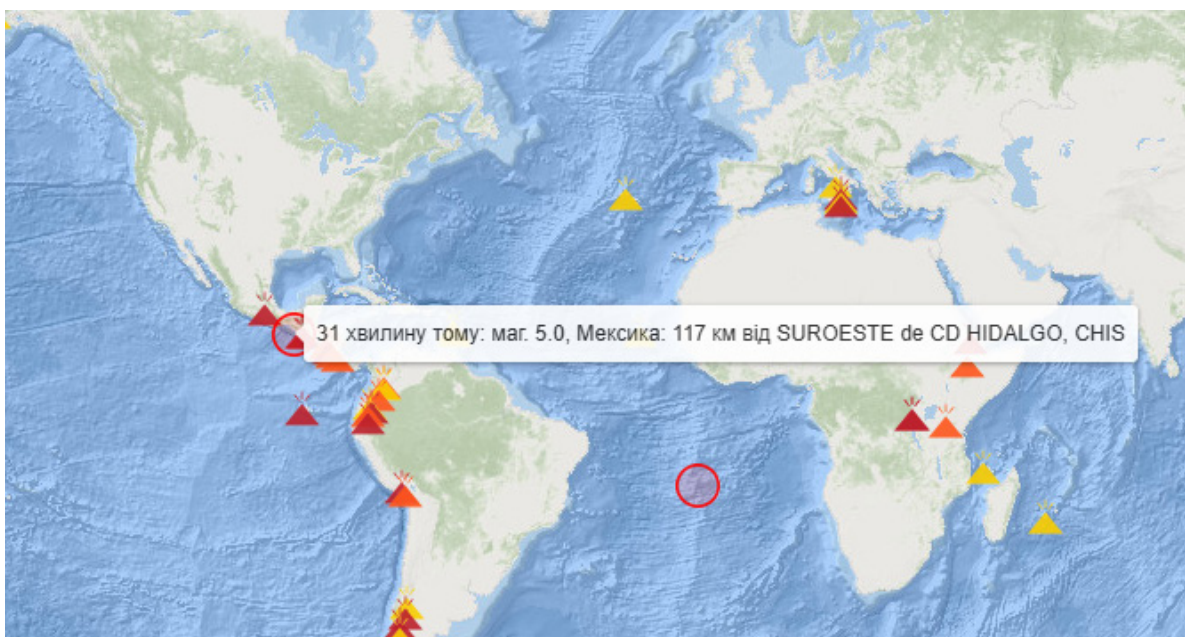
Місцеві медіа повідомляють, що землетрус відчувався в прилеглих штатах Техасі, Алабамі, Флориді. Мер Нового Орлеану Ла То́я Кантрелл розповіла місцевій радіостанції, що на одній із доріг стався каменепад, через що кілька населених пунктів ізольовані.

Частина 2. Рольова гра «Блогер-сейсмолог»

Користуючись онлайн-додатком <https://earthquakes.volcanodiscovery.com/>, створіть новину для сайту чи блогу.

Інструкція для учнів (у разі потреби):

1. Заходите за посиланням на «Інтерактивну карту активних вулканів і останніх землетрусів у всьому світі».
2. У верхньому лівому кутку знаходите навігацію по карті
3. | **Interactive Map of Active Volcanoes and recent Earthquakes world-wide**
Вулкани (приховати) - все - хвилювання - попередження/незначна активність - виверження | **Новини**
Землетруси (приховати) все >M3 >M4 >M5 >M6 M7+ / **минулі 24 години** - останні 48 годин - минулий тиждень - останні 2 тижні /
4. У графі землетруси обираєте дані, які вас цікавлять: магнітуду сили землетрусу (від 3 до 7 балів) та період: (24 години, 48 годин, минулий тиждень, останні 2 тижні).
5. На карті з'являються позначки. Обираєте позначку в регіоні та місці, яке вас зацікавило.
6. За допомогою довідки сайту та інших джерел (Google maps, Wikipedia) створюєте новину.
- 7.

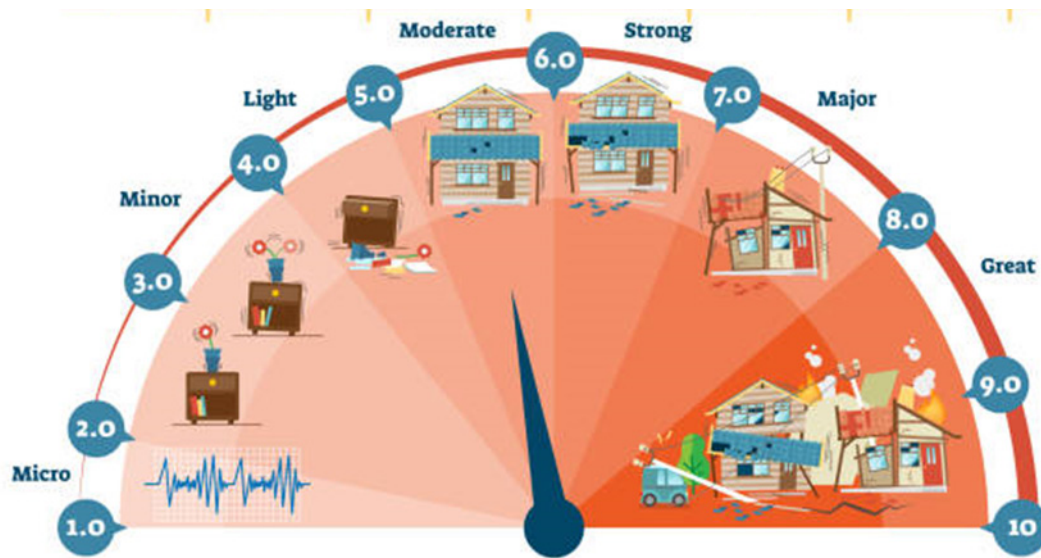
Приклад новини

Сьогодні, 16.11.2024 року о 07.03 за місцевим поясным часом стався землетрус у Мексиці. Епіцентр землетрусу магнітудою 5 балів був на глибині 13,6 км за 117км на південний захід від мексиканського міста Hidalgo, CHIS.

Охочі зачитують свої новини. Інші здобувачі освіти шукають місце, описане в новині на карті.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи

Оцініть результат своєї роботи під час виконання вправ за шкалою Ріхтера. Від 1 до 10. Де «1 бал» — я не впорався, а «10 балів» — я все зробив правильно, «зруйнував» усі фейки.

Використані джерела

1. <https://www.ukrinform.ua/tag-zemletrus>
2. <https://earthquakes.volcanodiscovery.com/>

12. Назва вправи: «Історія однієї картини»

Авторка: Філончук Зоя Володимирівна, завідувачка навчально-методичної лабораторії географії та економіки, КЗНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

Предмети: Географія

Модельна програма, до якої створено вправу

«Географія. 6–9 клас» (вправа може бути використана в роботі за двома програмами)

Клас: 7 клас

Теми медіаграмотності :

- ▶ Пошук і збір інформації

Методи:

- ▶ Групова робота

Мета вправи: формувати предметні географічні компетенції; вчити учнів критично оцінювати інформацію, здобуту з різних джерел; аналізувати твори живопису, які містять природничу інформацію.

Анотація: Будь-який географічний образ містить емоційний складник, який вчителю варто розкрити. Саме використання художніх засобів навчання сприяє не тільки збереженню повноти понять, що формуються, але й ціліснішому сприйняттю дійсності. Художні засоби навчання несуть у собі закладені в них автором емоції, які стимулюють пізнавальний інтерес учнів, формують досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу.

Вправа «Історія однієї картини» допомагає вчителю географії створити уявлення про певне географічне середовище чи об'єкт, показати глибше та емоційніше типові ландшафти окремих районів світу. Картини як книжки, тому важливо вміти їх читати і знати їх історію. Особливої уваги географів заслуговують ті художники, поштовхом у творчості яких стали географічні дослідження та наукові відкриття; які самі ставали учасниками дослідницьких експедицій та своєю творчістю сприяли справі пізнання природи.

Наведемо кілька прикладів використання вправи «Історія однієї картини» на різних етапах заняття під час вивчення географії в 7 класі.

Необхідне обладнання / матеріали: підручники, репродукції картин, додатки.

Очікувані результати:

- ▶ *учень / учениця проводить* пошук географічної інформації з різних джерел;
- ▶ *логічно структурує* власне повідомлення;
- ▶ *презентує результати* своєї роботи запропонованим способом;
- ▶ *аналізує* твори живопису, які містять географічну інформацію;
- ▶ *критично оцінює* географічну інформацію, отриману з різних джерел.

Детальний опис вправи

Фрагмент заняття з теми «Встановлюємо взаємозв'язок між тектонічною будовою, рельєфом та корисними копалинами Південної Америки»

На початку заняття, на етапі мотивації навчальної діяльності, наведіть кілька фактів з біографії Фредеріка Едвіна Черча (1826–1900), який завдяки своїм захопливим панорамним пейзажам дикої природи Америки став провідною постаттю американського живопису. Його полотна відобразили всю драму щойно освоєваних територій, й виразили експансивний та оптимістичний світогляд Сполучених Штатів середини 20 ст.

Під впливом творів англійського теоретика мистецтва Джона Раскіна, Черч почав малювати в точнішій манері, зосереджуючись на специфічних ефектах погоди та атмосфери. Художника також надихали роботи Олександра фон Гумбольдта, німецького дослідника-натураліста, маршрутом якого Черч пройшов у 1853 році від Колумбії до Еквадору. У другому томі трактату «Космос» (1845 р.) Гумбольдт описав вплив пейзажного живопису на вивчення світу природи, вважаючи, що мистецтво — один із найвищих проявів любові до природи, і закликав художників зобразити «фізіономію» пейзажу.

Черч став першим американським митцем, що відвідав Південну Америку. Впродовж шляху він малював ескізи, які згодом стали основою для його визначних полотен. Коли картини Черча здобули високу оцінку, він вирушив у другу експедицію в 1857 році, під час якої зміг зосередитися на краєвидах Анд і заповнити свої щоденники замальовками.

Сьогодні відома картина Черча «Серце Анд» (1859 р.) належить музеєві «Метрополітен» у Нью-Йорку.

Продемонструйте картину учням. Запропонуйте описати, що вони бачать на картині. Повідомте, що цей пейзаж не відповідає якомусь певному ландшафтові. Художник від початку виставив картину в масивній рамі, схожій на вікно, та радив публіці у виставковій залі, розглядати полотно через театральний бінокль, для того щоб гідно оцінити як диковинні рослини, так і континентальний розмах.

Створюючи пейзаж, художник завжди передає в картині певний настрій, що згодом відгукується в серцях глядачів. Запитайте в учнів, які емоції в них викликає ця картина.

Марк Твен так описав картину своєму братові Оріону Клеменсу в листі 1860 року: «Я щойно повернувся з огляду найдивовижнішої картини, яку коли-небудь бачило це місто — «Серце Анд» Черча... Я бачив її кілька разів, але це завжди нова картина — абсолютно нова — здається, що не бачиш вдруге нічого, що бачив уперше. Ми взяли театральний бінокль і уважно оглянули її красу, бо простим оком неможливо розрізнити маленькі придорожні квіти, м'які тіні й плями сонця, напівприховані пучки трави й струмені води, які формують деякі з її найчарівніших деталей».

Запитайте в учнів, на їхню думку, який географічний об'єкт, зображений на картині, обумовив її назву і чому? Прокоментуйте відповіді.

Повідомте, що на задньому плані ми бачимо погаслий вулкан Чимборасо, найвищу вершину Еквадору (6267 м). До початку XIX ст. його вважали найвищою вершиною на Землі, доки в 1852 році топограф Радханат Сикдар тригонометричними розрахунками не визначив висоту Евересту. Для порівняння продемонструйте фото вулкану Чимборасо.

Запропонуйте учням дізнатися більше про рельєф материка та історію його формування. Разом з учнями сформулюйте мету заняття та сплануйте подальшу діяльність.

Фредерік Едвін Черч «Серце Анд»

Фрагмент заняття з теми «Вивчаємо води суходолу Північної Америки»

Вправа «Історія однієї картини»

Почніть заняття (*етап мотивації навчальної діяльності*) з демонстрації картини Фредеріка Черча «Ніагара» (1857 р.) та розкажіть її історію або запропонуйте це зробити учням (випереджальне завдання).

«Ніагара» Фредеріка Черча була першою картиною школи річки Гудзону, яка мала великий успіх. Її визнали національним символом Америки того часу. У 1867 році «Ніагара» з успіхом експонувалася на всесвітній виставці в Парижі. Один із відвідувачів писав: «Ідея змін, рухи втілені в цьому полотні, реальне відчуття вібрації водоспаду, сяйво сонячного променя, биття води на каменях, тремтіння веселки, бурчання піни, божевільної нестримності падіння води — усе це я вважаю прекрасною досконалістю його роботи: і воно, звісно, подібне до тієї дії, яку я називаю вершиною американського живопису».

Запропонуйте учням уявити себе в Національній галереї мистецтва у Вашингтоні перед картиною «Ніагара». Саме ця картина забезпечила Фредерікові Черчу звання художника, що виразив глибини духу Америки.

Чи можна за картиною дізнатися, з якого боку зобразив художник Ніагарський водоспад — американського чи канадського? До якої країни треба їхати, щоб побачити водоспад у всій красі?

Запропонуйте разом шукати правильну відповідь, відповідно, дізнатися більше про внутрішні води материка. Разом з учнями визначте мету заняття та сплануйте подальшу діяльність.

На етапі систематизації та закріплення знань з теми цього заняття, запропонуйте учням, працюючи в парах, скласти питання до вікторини «Унікальні річки Північної Америки»; далі в четвірках обговорити та визначити єдині питання, що будуть запропоновані назагал. Контролюйте роботу в групах.

Надайте слово для проведення вікторини в класі тій групі, яка запропонує правильний варіант відповіді на поставлене на початку заняття питання щодо картини «Ніагара».

Фредерік Черч «Ніагара»

Додайте, що дійсно на картині зображено вигляд зі східного, американського боку Ніагарського водоспаду. Художник написав свою [першу картину](#) водоспаду в 1857 році. Він відвідував водоспад кілька разів у липні та серпні 1856 року, зробив декілька [ескізів](#) олівцем з різних місць.

Ніагарський водоспад — одна з головних туристичних пам'яток США і Канади. З боку США є безплатні оглядові майданчики, але вигляд звідти відкривається неповний. Примітно, що відстань до них від самого водоспаду — всього кілька метрів. Якщо ви хочете подивитися водоспад, то краще це зробити під час подорожі по Канаді.

Заняття з теми «Природні зони Північної Америки. Висотна поясність. Сучасні довкільні проблеми. Природні об'єкти, занесені до списку спадщини ЮНЕСКО»

Вправа «Історія однієї картини»

Етап узагальнення та систематизації знань

Продемонструйте найвідомішу картину художника Томаса Морана «Гранд-каньйон Єллоустону».

Запропонуйте учням описати, що вони бачать на картині. Які емоції вона викликає? Як вони думають, чому саме такі емоції в них виникли? Від чого це залежить?

Колір у картинах вибирається не випадково. Саме через нього автор може передати настрій, викликати певні емоції в глядача. Який основний колір бачимо на картині? Чому саме його обрав автор чи цей колір підказала природа?

Перлина північноамериканської природи — Єллоустонський національний парк, створений у Скелястих горах США. Парк розташований на висоті майже 2300 м над рівнем моря. На його території є мальовничі ландшафти, каньйони, печери, вулканічні озера, гарячі джерела, грязьові вулкани та гейзери. Більша частина парку вкрита застиглою лавою. У хвойних лісах збереглося багато хижаків, зокрема таких рідкісних, як чорні ведмеді та гризлі, пуми.

26 жовтня 1976 року Єллоустонський національний парк був визнаний міжнародним біосферним заповідником, а 8 вересня 1978 року внесений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

Томас Моран «Гранд-каньйон Єллоустону» (1872 р.)

Особливу роль у створенні Єллоустонського національного парку зіграли створені американським художником Томасом Мораном пейзажі. Його роботи, а також фотографії відомого фотографа Вільяма Джексона викликали загальнонаціональний інтерес. У 1872 році президент Грант підписав закон про створення першого в США національного парку.

Американський художник Томас Моран відбув свою першу подорож на захід у 1871 році, коли прийняв запрошення взяти участь у геологічній експедиції, яка досліджувала район Єллоустону, як художник. З експедиції він привіз дві масштабні картини, які в 1874 році придбав Конгрес США.

Ця експедиція для Томаса Морана стала постійним джерелом натхнення в подальші сорок років — картини він писав у майстерні по пам'яті та на основі численних ескізів.

Заняття з узагальнення знань «Що ми знаємо про Південну Америку»

Вправа «Історія однієї картини»

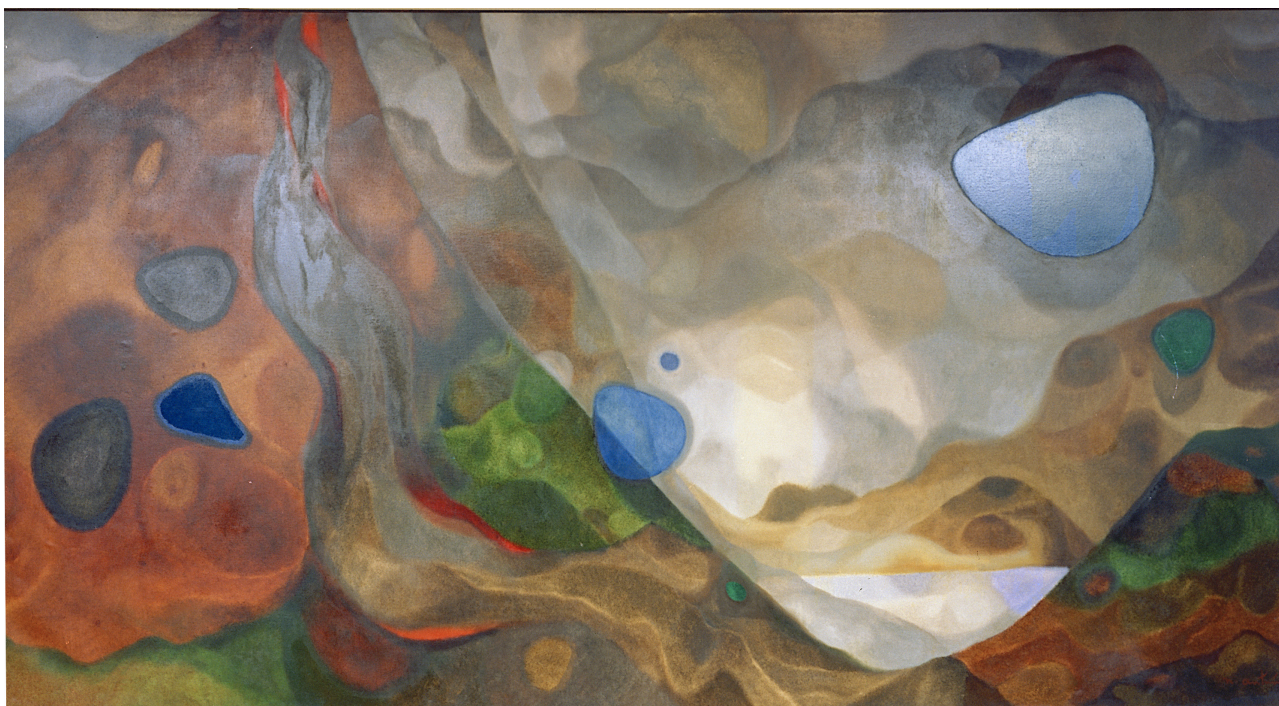
Етап рефлексії. Рефлексія емоційного стану. Продемонструйте учням картину чилійського художника Немесіо Антунеса «Серце Анд» та розкажіть її історію.

У 1960-х художник працював аташе з культури посольства Чилі в США. Під час свого перебування там він намалював фреску «Серце Анд» як подарунок від країни для ООН. Генеральний секретар ООН У Тан сказав у відповідь, що картина — «вираження в поетичній та образній формі сутності та географії латиноамериканського континенту».

Зазначте, що художник, використовуючи багату кольорову гаму, зобразив різноманітність корисних копалин Анд. Сама фреска схожа на поетичну інтерпретацію геології.

Запитайте в учнів, який колір з тих, що використав художник для цієї картини, відповідає їхньому настроєві та емоційному станові.

Нагадаємо: кольори позитивних емоцій — червоний, помаранчевий, жовтий; кольори тиші та спокою — синій, зелений, фіолетовий; кольори відстороненості — білий, сірий, чорний.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи

Вправа «Сенкан»

Запропонуйте учням скласти 5-рядковий тематичний вірш на тему картини, яка стала «героїнею» історії.

Розмістіть таку схему на дошці чи на екрані:

1 рядок — тема (предмет, термін) — 1 іменник;

2 рядок — опис предмета (терміна) — 2 прикметники;

3 рядок — опис дії — 3 дієслова;

4 рядок — фраза з 4-х слів, що виражає ставлення до предмета (терміна);

5 рядок — 1 синонім, що узагальнює чи розширює зміст теми (поняття, терміна).

Наприклад, «Ніагара» Фредеріка Черча.

Ніагара
неймовірна, стрімка
сяє, спадає, гуркоче
вражає, надихає, чарує
природне диво

Використані джерела:

1. Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи) : Навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк, Р. І. Євтушенко. Київ : АУП, Центр вільної преси, 2022. 63 с.
2. Модельна навчальна програма «Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / авт. Запотоцький С. П. та ін. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Prirod.osv.galuz/Heohrafiya/Heohrafiya.6-9%20kl.Zapototskyk.ta.in.06.05.22.pdf>.

3. Модельна навчальна програма «Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / авт. Кобернік С. Г. та інш. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Prirod.osv.galuz/Heohrafiya/Heohrafiya.6-9%20kl.Kobernik.ta.in.06.05.22.pdf>.
4. Філончук З. В. Пейзаж як медіаресурс шкільної географії / Методика інтеграції в проєкті „Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»: збірник матеріалів: Редкол. В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2022. С. 136–142.

Розділ 3

Громадянська та історична освітня галузь

13. Назва вправи: «Інтерв'ю з очевидцем» (робота в групах)

Автор: Желіба Олександр Володимирович, учитель історії, Ніжинський лицей Ніжинської міської ради при НДУ імені М. Гоголя

Предмет: Історія, 5 клас

Модельна програма, до якої створено вправу: Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (автори: Бакка Т.В., Желіба О.В., Мелещенко Т.В., Щупак І.Я.)

Теми медіаграмотності: Пошук і збір інформації

Методи: Аналіз медіатекстів, групова робота, дискусія, ігрова діяльність, кейси, критичне мислення, мозковий штурм, фронтальна робота

Мета вправи: Навчити учнів ставити запитання та отримувати інформацію від свідків подій.

Анотація: Знайомство з поняттям «інтерв'ю» та «усне джерело», правилами інтерв'ю, проведення рольової гри в групах з метою презентації різних свідчень про одну і ту ж подію, навчання ставити запитання та отримувати інформацію від свідків подій, фронтальне обговорення результатів інтерв'ю та розуміння, що усне повідомлення може бути суб'єктивним.

Необхідне обладнання / матеріали:

1. **Вступ до історії України та громадянської освіти:** Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти / Т. В. Бакка, О. В. Желіба, Т. В. Мелещенко, Є. Д. Ашортія. Київ: УОВЦ «Оріон», 2022. 218 с.: іл.
2. Стикери з іменами дійових осіб.

Очікувані результати: учень/учениця (згідно з модельною програмою, зробленою на основі освітнього стандарту)

- ▶ розрізняє факт і судження в запропонованому тексті / медіатексті [6 ПО 3.3.1];
- ▶ оцінює інформацію щодо її достовірності, надійності і повноти [6 ПО 3.3.2];
- ▶ конструктивно взаємодіє з людьми з відмінними ідеями та цінностями [6 ПО 5.3.1];
- ▶ протидіє утискам, насиллю (булінгу), виявам нерівності або несправедливості [6 ПО 5.3.2];
- ▶ дотримується колективно встановлених правил [6 ПО 6.1.1];
- ▶ з допомогою вчителя долучається до розв'язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їхніх представників [6 ПО 6.2.1].

Детальний опис вправи

1. Що таке інтерв'ю?

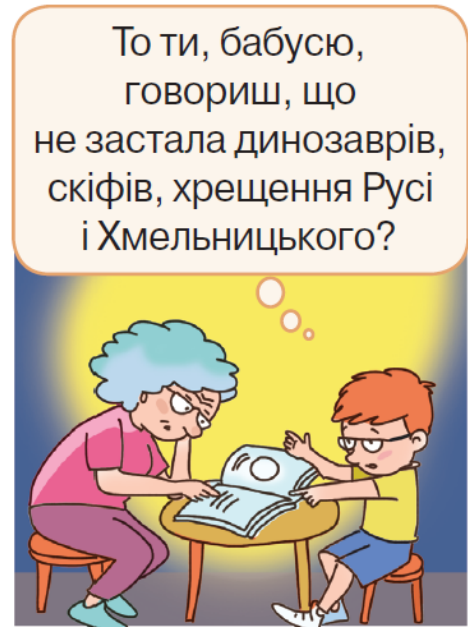
Для того щоб дізнатися про події, свідком яких ви не були, найкраще опитати очевидців. У давнину історики збирали свідчення очевидців про різні події, зустрічі та битви, а також досліджували інші країни на основі саме таких свідчень. У сучасному світі історики та журналісти використовують метод **інтерв'ю** з очевидцями, щоб поширити отриману інформацію серед громадськості.

Інтерв'ю — розмова журналіста з іншою особою, яка має важливу інформацію про певну тему.

Інтерв'ю допомагає отримати інформацію, яку не завжди можна знайти в інших джерелах. Воно дає змогу дізнатися думки та погляди людей. Це важливий жанр журналістики, який використовують для передавання новин про події в суспільстві. Але інтерв'ю можуть проводити не лише журналісти, а й будь-хто.

Робота з джерелом (карикатура з підручника)

1. Розглянь малюнок. Про що можна розпитати своїх рідних?
2. Які з дев'яти дослідницьких запитань історії треба ставити свідкові, щоб отримати якомога точніші дані?

Орієнтовна відповідь (учні мають знати цей матеріал з першого параграфу підручника):

1. Що? (Яка подія відбулася? Які конкретні дії чи процеси відбулися?)
2. Де? (В якому місці, регіоні чи країні відбулася подія?)
3. Коли? (Який період часу охоплює ця подія?)
4. Як? (Яким чином розвивалися події? Які були особливості процесу?)
5. Чому? (Які причини спричинили цю подію? Які фактори вплинули на її перебіг?)
6. Хто? (Які люди або групи людей брали участь у події? Яку роль вони відігравали?)
7. Які наслідки? (Як ця подія вплинула на подальший розвиток ситуації? Які зміни вона принесла?)
8. Звідки ми знаємо про це? (Які джерела інформації про цю подію існують? Чи вони достовірні?)
9. Навіщо? (Яке значення має вивчення цієї події для розуміння сьогодення? Які науку можна винести з цієї події?)

2. Що таке усне джерело?

Усні джерела — це інформація, передана від однієї людини до іншої. Вони можуть містити багато різних відомостей: особисті враження, думки про події, розповіді про повсякденне життя та сім'ю. Але варто пам'ятати, що різні люди можуть сприймати ту саму подію по-різному через свій вік, професію, національність, релігію чи інші особливості. Тому збір інформації від кількох свідків допомагає створити повнішу та об'єктивнішу картину того, що сталося.

Усне джерело — це будь-яка інформація, яка передається усно, без фіксації на папері чи іншому носії.

Робота з джерелом (карикатура з підручника)

1. Розглянь малюнок. Чому розповідь очевидця видається неправдивою?
2. Чи можна довіряти свідкові?
3. Чому свідки можуть інакше оцінювати події, ніж про це написано в підручниках?

3. Які правила інтерв'ю?

У своїх дослідженнях ти можеш використовувати метод інтерв'ю.

Дотримуйся таких правил підготування та проведення інтерв'ю.

Основні правила ведення інтерв'ю (Варіант А — спрощені):

- ▶ будьте ввічливі та коректні;
- ▶ складіть план питань, які ви хочете поставити;
- ▶ уважно слухайте відповіді розмовника / розмовниці;
- ▶ не перебивайте розмовника / розмовниці;
- ▶ не ставте питання, на які ви вже знаєте відповіді;
- ▶ не намагайтеся нав'язувати своє бачення розмовникові / розмовниці.

Основні правила ведення інтерв'ю (Варіант Б — складні):

1. Вибери розмовника чи розмовницю. Запитай, чи він / вона погоджується дати інтерв'ю.
2. Якщо особа зацікавлена, визначте час і місце для бесіди. Надай їй перелік тем, які тебе цікавлять, попроси взяти на зустріч додаткові джерела (фото, нагороди, вирізки з газет, листи тощо).
3. Знайди якомога більше інформації про свого розмовника чи розмовницю.
4. Створи перелік запитань.
5. Підготуй обладнання для фотографування, відеозапису чи звукозапису.
6. Після проведення інтерв'ю отримай дозвіл на його оприлюднення.

Робота з питаннями

1. Чому найкраще тренуватися проводити інтерв'ю з друзями та членами сім'ї?
2. Запропонуй перелік запитань для анкети про особу, що дає інтерв'ю.
3. Чому після інтерв'ю потрібно показувати його текст розмовникові чи розмовниці?
4. Як найкраще зберігати результати інтерв'ю?

4. Як проводити інтерв'ю зі свідком? (робота в групах).

Клас утворює чотири групи. У кожній групі одна особа грає роль свідка (учасника / учасниці) події, а решта — журналістів. Завдання журналістів — встановити якомога точніше суть перебігу подій.

Проте важливо, що чотири свідки (учасники / учасниці) розповідають про подію зі свого погляду.

Спільний сюжет події (повна версія):

«Під час групової роботи, коли учні виконували завдання, одна з груп зіткнулася з труднощами через конфлікт між її учасниками. Олексій, учень, який, очевидно, відчув у собі лідерські якості, вирішив взяти на себе керівну роль у групі. Він почав активно висловлювати свої ідеї та пропонувати напрямок, у якому, на його думку, мала працювати група. Проте у своєму прагненні керувати Олексій так захопився власними пропозиціями, що став ігнорувати думки інших членів групи.

Марія, яка намагалася внести свої ідеї та пропозиції, відчула, що її не чують. Попри її зусилля привернути увагу до своїх думок, Олексій не звертався до них і продовжував наполягати на своєму. Відчувши розчарування та образу, Марія вирішила вийти з обговорення, залишивши групу.

Після цієї події ситуація загострилася, коли Дмитро, ще один учасник групи, намагався донести свої ідеї до Олексія. Але замість конструктивного діалогу між хлопцями виникла дискусія, яка швидко переросла в голосну сварку. Дмитро був обурений тим, що його теж ігнорують, і тому підвищив голос, намагаючись змусити Олексія прислухатися до його думки. Олексій продовжував наполягати на своєму, не бажаючи розглядати альтернативні пропозиції.

Врешті група втратила взаєморозуміння та не змогла ефективно завершити обговорення. Конфлікт, що виник між учасниками, завадив їм досягти спільної мети та працювати злагоджено».

Спільний сюжет події (коротка версія):

«Під час групової роботи один з учнів, Олексій, взяв на себе лідерську роль і почав активно пропонувати свої ідеї, ігноруючи думки інших. Його однокласники, зокрема Марія і Дмитро, відчували, що їхні пропозиції не враховуються. Врешті Марія вийшла з обговорення, а Дмитро почав сваритися з Олексієм».

Слова вчителя:

«Друзі, увага! Сьогодні в нас цікаве завдання, що допоможе вам краще зрозуміти, як працюють історики та журналісти. Як ми будемо працювати?»

1. Ми створимо в класі чотири групи.
2. Одна людина у вашій групі буде грати роль свідка (учасника / учасниці) події, а всі інші будуть журналістами.
3. Завдання очевидця: розповісти про подію та дати відповіді на додаткові питання.
4. Журналісти у вашій групі повинні поставити запитання свідкові, щоб дізнатися якомога більше про те, що сталося. Ваше завдання — з'ясувати всі деталі, щоб розповісти про цю подію іншим.
5. На основі інтерв'ю журналісти готують коротке повідомлення з п'яти речень про подію.

Кожна група потім коротко розповість про те, що їм вдасться почути від свого свідка. Спробуймо стати справжніми журналістами та дізнатися якомога більше цікавої інформації!

Історії свідка (учасника / учасниці):

1. Олексій (лідер): «Я взяв на себе керівництво, бо дуже хочу, щоб наша група добре впоралася із завданням. Я мав чудову ідею і був упевнений, що саме вона допоможе нам досягти

найкращого результату. Я хотів зробити все правильно, я почав дуже активно показувати свій план.

Коли Марія пропонувала свої ідеї, я зрозумів, що вони невдалі. Мені дуже прикро, що вона образилася і вирішила піти. Я ніколи не хочу, щоб хтось із моїх однокласників чи однокласниць почувався непочутим. Просто слід визнати, що в когось можуть бути кращі ідеї.

Щодо Дмитра, я не відразу зрозумів, що він хоче сказати, бо був сконцентрований на власній думці. Мабуть, тому наша розмова переросла у сварку. Дмитру слід було пояснити свою думку, а не кричати.

Я хотів, щоб команда досягла успіху, тому діяв так рішуче. Моя мета полягала в тому, щоб наша група встигла виконати завдання якнайкраще, а не в тому, щоб когось ігнорувати або ображати. Сподіваюся, наступного разу ми зможемо працювати разом як одна команда».

2. Марія (та, що вийшла з обговорення): «Я намагалася брати активну участь у нашій груповій роботі, хотіла поділитися своїми ідеями і зробити свій внесок у спільну справу. Але, коли Олексій почав активно нав'язувати свої пропозиції, я відчула, що мене просто ігнорують. Я намагалася запропонувати щось нове, щось, що могло б покращити нашу роботу, але Олексій поводився так, наче його думка — єдина, яка має значення. Це дуже було неприємно і розчаровувало мене. Врешті-решт я зрозуміла, що мої зусилля марні, адже мене просто не чують. Я вирішила піти, бо не бачу сенсу працювати в команді, де твої ідеї ігнорують, а твою думку не поважають.

Я не хочу більше брати участь у таких проектах, де одна людина забирає на себе всю увагу і не залишає місця для інших. Я просто хотіла, щоб до мене поставилися з повагою, але, на жаль, цього не сталося».

3. Дмитро (той, хто посварився): «Я був розчарований і обурений поведінкою Олексія. Взяти на себе роль лідера — це добре, але його ставлення до нас, інших учасників групи, було неприязне і егоїстичне. Олексій був такий захоплений своєю ідеєю, що навіть не намагався вислухати нас. Він був упевнений, що тільки його план правильний, і не звертав уваги на те, що ми теж мали свої пропозиції.

Я намагався донести свою думку, але він навіть не хотів мене вислухати. Я розумів, що це призведе до конфлікту, але не міг змиритися. Коли Олексій мене проігнорував, я не зміг стриматися і підвищив голос, намагаючись привернути його увагу. Це сталося через його непоступливість. Замість того, щоб працювати разом, ми опинилися в конфлікті. Олексій не лідер, бо не вмів слухати інших і не створив умов для об'єднання у справжню команду».

4. Ганна (інший член групи): «Я була свідком того, як усе йшло не так, як слід. На початку група працювала добре, ми обговорювали ідеї, намагалися знайти найкращий підхід до завдання. Олексій взяв на себе всю ініціативу. Спочатку це виглядало добре, він був упевнений у своїй ідеї, знав, що робить. Однак йому заважали інші. Коли Марія намагалася втрутитися зі своїми думками, він її перебив, пояснивши, що її ідея недоречна. Вона відразу образилася і вийшла з обговорення. Дмитро теж був не правий — він намагався відкинути ідеї Олексія та нав'язати свою думку. Це призвело до конфлікту між ними, і група почала розпадатися.

Я не розумію, чому заважали Олексієві. Він гарно справляється. Я відчула, що всі ми хочемо працювати разом і досягти успіху, але дехто став на заваді цьому».

Фронтальна робота

Після інтерв'ю кожна команда презентує результати роботи.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи:

Фронтальна робота

Загальні питання для класу:

1. Чи про одну подію говорили свідки (учасники / учасниці)? (питання допоможе зрозуміти, чи є єдине трактування події. Чи кожен учасник бачить її по-своєму, підкреслить важливість зв'язання різних поглядів, щоб дістати повнішу картину події).
2. Чому важливо поєднати свідчення якомога більшої кількості свідків? (питання допоможе усвідомити, що об'єктивна картина події складається з різних шматочків інформації, які можуть доповнювати один одного, підкреслить важливість пошуку різних джерел інформації для отримання вірогіднішої картини подій).
3. Які факти можна встановити на основі інтерв'ю? (питання допоможе зрозуміти, що інтерв'ю — це цінне джерело інформації, яке може дати багато фактів про подію).
4. Яка інформація інтерв'ю відображає судження? Чому? (питання допоможе відрізнити факти від думок, тобто зрозуміти, що кожна людина інтерпретує події крізь призму свого досвіду та поглядів, зрозуміти мотиви та причини вчинків людей).

Питання для кожної групи

Журналісти:

1. Які труднощі виникли у вас під час збору інформації?
2. Яку інформацію було найважче отримати? Чому?
3. Як ви вважаєте, чи повністю ви розкрили суть події? Чому так думаєте?

Свідки (учасники / учасниці):

1. Як ви почувалися під час інтерв'ю?
2. Як ви вважаєте, чи правильно вас зрозуміли інші учасники групи?
3. Що ви хотіли б змінити в цій ситуації?

Додаткові питання для аналізу ситуації (за умови наявності часу або для використання на виховному заході):

1. Як ви вважаєте, чому виник конфлікт у групі? (питання допоможе проаналізувати причини конфлікту та зрозуміти, як різні фактори вплинули на ситуацію).
2. Які ролі відігравали учасники конфлікту? Як їхні дії вплинули на ситуацію? (питання допоможе зрозуміти динаміку конфлікту та роль кожного учасника).
3. Як ви думаєте, як можна було запобігти цьому конфліктові? (питання спрямоване на розвиток навичок залагодження конфліктів та пошуку компромісів).
4. Які науку можна взяти з цієї ситуації? Як цю науку можна застосувати в реальному житті? (питання допоможе узагальнити здобутий досвід і застосувати його в інших ситуаціях).
5. Як ви вважаєте, чи можна було залагодити цей конфлікт мирним шляхом? Які пропозиції ви могли б запропонувати? (питання допоможе розвинути навички переговорів і пошуку компромісів).

6. Як можна було б покращити роботу в групі, щоб уникнути подібних ситуацій? (питання допомагає проаналізувати причини конфлікту та запропонувати способи запобігання йому в майбутньому).
7. Які якості лідера важливі для ефективної роботи в команді? (питання направлене на усвідомлення важливих характеристик, які мають бути у лідера, щоб забезпечити успішну взаємодію в групі).
8. Як ви вважаєте, чи впливає особистість кожного учасника на виникнення конфліктів? (питання спрямоване на усвідомлення того, як індивідуальні риси вдачі можуть впливати на спілкування та можливі непорозуміння в команді. Це питання допомагає зрозуміти, що конфлікти можуть бути пов'язані з різницею в особистих якостях, а також з тим, як люди реагують на різні ситуації).

Висновки

Вправа демонструє важливість усних свідчень та інтерв'ю для розуміння подій з різних поглядів. Завдяки тому, що кожен «» (учасник групи) по-різному описує ситуацію, журналісти діставатимуть можливість побачити не лише саму подію, але й різні емоції, погляди та мотивації учасників. Це допомагає створити повнішу та об'єктивнішу картину подій.

Насамперед усні свідчення надають доступ до особистих вражень, які не завжди можна отримати з письмових джерел. Наприклад, позиції Марії, Дмитра, Олексія та Ганни суттєво відрізняються, хоча всі вони говорять про один і той самий конфлікт. Марія відчуває себе непочутою, Дмитро — обурений, Олексій намагається досягти успіху команди, а Ганна вважає, що всі лише заважали Олексієві працювати.

Крім того, інтерв'ю дають змогу отримати інформацію, яку важко зафіксувати іншими методами. Це можуть бути емоції, тон голосу або ставлення, які надають додатковий контекст. Через уточнювальні питання, можна дізнатися деталі, яких свідки спочатку могли не згадати, що допомагає створити детальніший звіт.

Отже, усні свідчення та інтерв'ю — цінні джерела, які дозволяють зібрати багатогранну інформацію про події, особливо коли вони супроводжуються різними поглядами. Це навчає нас, що об'єктивність досягається через збирання різних свідчень, що сприяє глибшому розумінню ситуації.

Використані джерела

1. Дегтярьова Г., Астахова М., Байназарова О., Гніда Т. *Навігатор медіапедагога: теорія, методика, практичні завдання: науково-методичний посібник* / за загальною редакцією Г. Дегтярьової. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси. 197 с.
2. *Вступ до історії України та громадянської освіти: Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти* / Т. В. Бакка, О. В. Желіба, Т. В. Мелешенко, Є. Д. Ашортія. Київ: УОБЦ «Оріон», 2022. 218 с.: іл.
3. Войтович Н. О., Імбіривська-Сиваківська Л. А. *Медіаграмотність: технології і практичне застосування* / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 57 с.
4. *Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти* (автори: Бакка Т. В., Желіба О. В., Мелешенко Т. В., Щупак І. Я.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Hromad.ta.istor.osv.hal/Vstup.do.ist.Ukr.ta.hrom.osv-5.kl.Bakka.ta.in.10.08.pdf>.
5. Мокрогуз О. П., Желіба О. В., Запорожченко М. В. **Основи медіаінформаційної грамотності, 10–11 класи**. Посібник для вчителя / за загал. ред. В. І. Іванова. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 133 с.

14. Вправа «“Жовта стрічка” — рух опору ХХІ століття, для учнів 5 класу»

Авторка: Воляннюк Лілія Михайлівна, учителька історії, Борщівський ЗЗСО І–ІІІ ст. ім. Я. П. Горошка Тернопільської обл.

Предмети: Громадянська освіта

Клас: 5

Теми медіаграмотності :

- ▶ Громадянські права і свободи
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Пошук і збір інформації

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Проектна робота

Мета: комплексний аналіз порушення прав і свобод кримських татар, **геноцид кримськотатарського народу** та процес боротьби кримськотатарського правозахисного та національного рухів другої половини ХХ століття, процес окупації в системі сучасних міжнародних відносин.

Учень/ учениця:

Знання і розуміння: проблеми порушення прав і свобод кримських татар у середині ХХ та на початку ХХІ століття; знає причини і методи окупації Криму та мету збройної агресії Росії проти України, про роль ненасильницького спротиву на тимчасово окупованих територіях, лідерів правозахисного руху кримських татар та боротьбу правозахисників й кримськотатарського визвольного руху в умовах сьогодення; розуміє терміни геноцид, депортація, окупація Криму, повномасштабна війна.

Уміння і навички: усвідомлює ролі, значення та активну боротьбу учасників українського та кримськотатарського правозахисних рухів другої половини ХХ століття, процес окупації Криму та реалії сьогодення, зокрема позицію влади щодо «кримськотатарського питання».

Настанови і цінності: усвідомлює, що кримськотатарський визвольний рух актуальний і займає важливе місце в системі сучасних міжнародних відносин; визнання важливості європейського вектора розвитку України, взаємозалежність життя України та українського Криму, Європи і світу, необхідність захисту своєї держави від зовнішньої агресії; визначає ціннісне ставлення до демократичних свобод, надає правову оцінку окупації Криму, висловлює особисті міркування про діяльність кримських правозахисників та виявляє власне бачення необхідності консолідації українського суспільства в боротьбі з російським агресором.

Форма роботи: пошуково-аналітична проектна робота, результатом якої буде створення відеоролика «*Наближається час волі*» за допомогою програми Isecream Video Editor та участь у флешмобі «[Єдине серце України](#)» на підтримку руху опору окупантам.

Методика: ротаційні (змінювані) трійки (практична робота).

«Є люди, які, можливо, лише раз у житті взяли участь в одній з акцій. Навряд чи вони це зробили, просто, щоб спробувати. Вони довго до цього йшли й, можливо, далі чекатимуть на момент, у якому для них ще раз відкриється вікно історії» — Ярослав Божко, речник українського руху спротиву «Жовта стрічка».

Рух «[Жовта стрічка](#)» почався з Херсону та Херсонської області в перші тижні окупації у 2022 році. Згодом локальна херсонська організація, а потім уже мережевий флешмоб переріс у рух, представлений наразі в усіх регіонах тимчасово окупованої території України. Для «Жовтої стрічки» яскравим сигналом ідеї опору окупації в Криму було те, що дуже велика кількість людей почала приєднуватися до подій, флешмобів та до розповсюдження символіки з літа 2022 року саме на території півострова. Це були люди, які чекали на зміни. У минулі роки вони усвідомлювали, що окупація триватиме довго і що ситуація з російською присутністю в Криму незрозуміла.

У День спротиву окупації Криму, 26 лютого, кримський осередок громадського руху спротиву «Жовта стрічка» розпочав безстрокову акцію «Наближається час свободи». Про це 26 лютого повідомили на сайті «[Центру національного спротиву](#)». Активісти перемальовують символ Z, який росіяни залишають на вулицях окупованих міст та сіл, на синьо-жовті піскові годинники. Як нагадування, що час окупантів на українській території минає і наближається звільнення захоплених територій.

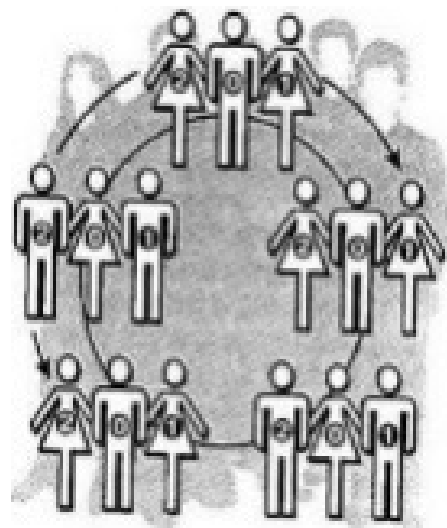
Крим сьогодні дійсно один з найпотужніших центрів опору на окупованих територіях України. До того ж цей опір різний та строкатий: там діють різні рухи, зокрема партизанський, збройний рух «[Атеш](#)». Кримському рухові опору вдалось адаптуватися вже до нових обставин. Важко оцінити точну кількість учасників руху, бо він **підпільний і ніколи не ставив за мету вести списки своїх учасників**, адже ми живемо в часи, коли можуть зламати пошту чи будь-який цивільний сервер. Якщо судити за відгуками на акції, за участю в акціях, за запитами на отримання агітаційних матеріалів або рекомендацій, то учасників індивідуалізованого опору в Криму — від 800 до кількох тисяч кримчан. Це різний ступінь залученості. **Активісти руху «Жовта Стрічка» продовжують чинити спротив окупантам у Криму, знищують окупаційні пропагандистські матеріали та поширюють патріотичні матеріали в окупованих містах на півострові. Патріотичні плакати та жовті стрічки знову з'явилися в Сімферополі, Ялті, Керчі.**

Ротаційні (змінювані) трійки (практична робота)

Мета: сприяти активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою усвідомлення, закріплення та засвоєння.

Алгоритм діяльності. *Розробити запитання, які допомогли б учням почати обговорення нового або роз'яснювального матеріалу, закріпити вивчений матеріал.*

Об'єднайте учнів у трійки. Для ефективної роботи повинно бути непарне число трійок.(3– 5–7). Розмістіть трійки так, щоб кожна з них бачила трійку праворуч і трійку ліворуч. Разом усі трійки мають утворити коло. Дайте кожній трійці відкрите питання (питання, які змушують думати й висловлюватися). Кожен у трійці повинен відповісти на

це запитання по черзі. Після короткого обговорення учні розраховуються від 0 до 2. Учні з номерами 1 переходять до наступної трійки за годинниковою стрілкою, а учні з номерами 2 переходять через дві трійки проти годинникової стрілки. Учні з номерами 0 залишаються на місці. Трійками можна рухати стільки, скільки є запитань.

Потім учні повертаються у свою першу трійку й обговорюють інформацію, яку отримали від інших груп; лідер трійки висловлює думку своєї групи з того чи іншого питання, а вчитель, вислухавши кожного лідера групи, робить узагальнення. Учні з номером 0 можуть виступати в ролі консультантів, тому в разі потреби вчитель має можливість скорегувати розташування дітей у трійках.

Матеріали для групової роботи — у рекомендованій джерельній базі.

Завдання для обговорення ротаційних трійок

1. Обговоріть, які права кримчан порушує Російська Федерація за їхню проукраїнську позицію. Свою думку обґрунтуйте.
2. Чому сьогодні спротив російській окупації громадян став таким активним у Криму?
3. Наведіть приклади організованих акцій протесту в Криму за демократичні права і свободи?
4. Чи правомірно те, що зафіксовано 699 випадків надходження матеріалів до незаконних «судів», складених за статтею 20.3.3 Кодексу про адміністративні правопорушення РФ («публічні дії, спрямовані на дискредитацію використання збройних сил Російської Федерації»).

Завдання пошуково-аналітичної проєктної роботи

- ▶ Створити власний проєкт у формі відеоролика **«Як захистити права кримчан»** використавши програму Isecream Video Editor.
- ▶ Долучитися до флешмобу **«Єдине серце України»** на підтримку руху опору окупантам. Щоб долучитися до флешмобу, потрібно викласти в соцмережі фотографію з половинкою серця на тлі свого міста з ештегом #ЄдинеСерцеУкраїна та тегом @yellowribbonua, а українці в окупованих містах зроблять фото з другою половинкою, об'єднати фото в колажі, щоб символічно об'єднати серця по всій території України.

Рекомендовані джерела

1. Від «Жовтої стрічки» до повороту в історії: як посилюється рух спротиву в Криму. URL: <https://zmina.info/columns/dlya-krymchan-shhe-vidkryetsya-vikno-istoriyi/>.
2. Уперше за вісім років окупації: у Криму активізувався рух опору. Від ракетних ударів до балончиків з фарбою: як український рух опору бореться з російською окупацією. URL: https://glavcom.ua/country/politics/upershe-za-visim-rokiv-okupaciji-u-krimu-aktivizuvavsya-ruh-oporu-857818.html#google_vignette.

#Жовтастрічка

У День Гідності та Свободи учні у **#БорщівськомуЗЗСО** I–III ступенів ім. Я. П. Горошка долучилися до міжнародного флешмобу «Жовта стрічка» на підтримку українців, які чинять опір на тимчасово захоплених російськими загарбниками територіях. Жовта стрічка — символ опору російській окупації. У День Гідності й Свободи ми пов'язали жовті стрічки на знак підтримки незламних українців, які чинять опір на тимчасово окупованих територіях, пригадали історію становлення української державності та боротьби за свободу 🇺🇦 Ми незламна нація, сила наша в єдності💛💙.

Світлини з флешмобу

15. Назва вправи: «Розпізнай фейк: критичне мислення в історії»

Автор: Приймак Володимир Андрійович, учитель історії, Старобогородчанський ліцей Старобогородчанської сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області

Предмет: інтегрований курс «Історія України. Громадянська освіта. 7 клас»

Модельна програма: «Історія України. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Бурлака О. В., Желіба О. В., Павловська-Кравчук В. А., Худобець О. А., Черкас Б. В., Щупак І. Я.) і підручника цих же авторів. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 серпня 2023 року № 1001). Громадянська освіта інтегровано до історії України відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 9 серпня 2024 року № 1120 і з урахуванням вимог Додатків 17 і 18 Державного стандарту (Громадянська та історичні освітня галузь).

Клас: 7

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення
- ▶ Медіаринок
- ▶ Етика в медіа.

Методи: аналіз медіатекстів,

- ▶ Групова робота
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Фронтальна робота.

Мета вправи: розвивати практичну медіаграмотність учнів 5–7 класів через аналіз історичних матеріалів, навчати розпізнавати фейки і маніпуляції, формувати критичне мислення.

Анотація:

Учні аналізують тексти та зображення на історичну тематику, визначають вірогідність інформації за чіткими критеріями, розпізнають фейкові деталі та обговорюють, як уникнути маніпуляцій. У кінці вправи вони створюють пам'ятку з порадами щодо роботи з історичною інформацією.

Необхідне обладнання / матеріали:

- ▶ Видруковані тексти: вірогідний опис історичної події та фейковий текст із вигаданими деталями.
- ▶ Ілюстрації: автентичне зображення історичної події та фантастична ілюстрація.
- ▶ Таблиці для аналізу текстів і зображень.
- ▶ Матеріали для створення пам'яток (папір, маркери, фломастери).
- ▶ Проектор (за наявності) для демонстрації прикладів.

Очікувані результати:

- ▶ Учні навчаться розпізнавати фейкову історичну інформацію.
- ▶ Сформують навички критичного мислення та аналізу текстів і зображень.
- ▶ Поглиблять розуміння історичних фактів і їх відмінності від вигадок.
- ▶ Вмітимуть створювати поради для перевірки інформації.

Завдання:

1. Навчити учнів аналізувати історичну інформацію з медіа.
2. Виявляти ознаки фейкової інформації.
3. Формувати навички критичного мислення і роботи з джерелами.
4. Показати зв'язок між історією, медіаграмотністю та сучасністю.

Ключові компетентності:

- ▶ *Інформаційно-медійна грамотність*: уміння працювати з інформаційними джерелами, розпізнавати маніпуляції, оцінювати вірогідність.
- ▶ *Історична*: знання базових фактів та навичок роботи з історичними текстами.
- ▶ *Критичне мислення*: аналіз і синтез інформації.

Цільова аудиторія: 7 клас.

Час виконання: 45 хвилин.

Етапи проведення вправи

1. Вступ

- ▶ Учитель запитує:
 - ◆ Як ви дізнаєтеся про історичні події?
 - ◆ Чи може інформація бути неправдивою? Як це визначити?
- ▶ Демонстрація прикладів маніпуляцій:
 - ◆ Зображення історичної події з вигаданими деталями.

Зображення історичної події з вигаданими деталями

Ілюстрація: На картині зображено **князя Володимира**, який під час хрещення тримає в руках сучасний православний хрест, схожий на ті, які використовуються у храмах сьогодні.

Маніпуляція:

- ▶ Сучасний вигляд хрестів виник через кілька століть після хрещення Русі.
- ▶ У часи князя Володимира релігійні символи виглядали інакше.

Новина з сучасного медіа з недостовірними даними про минуле

Заголовок: «Князь Володимир запровадив християнство для покращення економіки Київської Русі»

Текст новини: У статті стверджується, що князь Володимир обрав християнство не з духовних міркувань, а щоб збільшити кількість торговельних угод із Візантією.

Маніпуляція:

- ▶ Вибір князем Володимиром християнства мав значно складніші причини, зокрема релігійні, політичні, культурні.
- ▶ Твердження про «покращення економіки» є спрощенням і перекрученням історичних фактів.

2. Основна частина

Частина 1: Аналіз тексту

Матеріали:

Текст 1: Достовірний опис історичної події

Опис історичної події з «Повісті минулих літ»

Коли (Володимир) прибув, велів поскидати кумирів — тих порубати, а других вогню віддати. Перуна ж велів він прив'язати коневі до хвоста і волочити з Гори до Боричевого (узвозу) на ручай, і дванадцяти мужів приставив (його) бити палками. Потім же Володимир послав посланців своїх по всьому городу, говорячи: «Як не з'явиться хто завтра на ріці — багатий, чи убогий, чи старець, чи раб — то й мені той противником буде».

Текст 2: Фейковий текст з вигаданими деталями про ту ж подію (наприклад, «Хрещення Русі: таємничі обряди»).

Фейковий текст з вигаданими деталями

Хрещення Русі: таємничі обряди князя Володимира Мало хто знає, але хрещення Русі було оточене містичними обрядами, які князь Володимир проводив уночі за участі лише наближених бояр. За легендами, перед обрядом у водах Дніпра приносили жертви язичницьким богам, щоб умилостивити їх перед відмовою від старої віри.

Також, згідно з нововиявленими джерелами, Володимир обрав християнство через таємничу книгу, отриману від візантійських послів. Ця книга, як кажуть, містила магічні формули, які могли забезпечити перемогу в битвах та процвітання країни.

Кияни, за легендою, неохоче приймали нову релігію. Існують перекази, що князь наказував усім обов'язково хреститися, інакше людей позбавляли майна. А сам обряд хрещення супроводжувався загадковими співами, які насправді належали не до християнської, а до давньоарійської культури.

Завдання для учнів:

1. Прочитайте два тексти.
2. За допомогою критеріїв аналізу визначте, який текст є достовірним.
3. Заповніть таблицю

Критерії аналізу	Текст 1	Текст 2
Чіткість фактів	Факти чітко викладені, базуються на літописах, таких як «Повість минулих літ» Нестора.	Факти нечіткі, багато вигаданих деталей, що суперечать історичним джерелам (жертвопринесення, «таємнича книга»).
Посилання на джерела	Вказується на достовірні історичні джерела, наприклад, літопис Нестора та події, підтверджені археологією.	Джерела не згадуються, використовуються «нововиявлені джерела» та «легенди», які не мають підтвердження.

Критерії аналізу	Текст 1	Текст 2
Наявність емоційної мови	Відсутня емоційна мова, текст є об'єктивним та інформативним.	Використовуються емоційні вислови: «таємничі обряди», «жертви язичницьким богам», «загадкові співи», що створюють сенсаційність.

Обговорення:

- ▶ Який текст, на вашу думку, є вірогідним? Чому?
- ▶ Що допомогло вам виявити фейк?

Частина 2: Аналіз зображення

Матеріали:

Зображення 1: Ілюстрація історичної події (наприклад, середньовічний літописний малюнок).

Зображення 2: Сучасна ілюстрація з неточними елементами (наприклад, хрещення князя Володимира у стилі фентезі).

Зображення 1

Зображення 2

Зображення створені за допомогою за ChatGPT

Завдання:

1. Порівняйте два зображення.
2. Визначте, яке з них реалістичніше та чому.
3. Заповніть таблицю:

Критерії аналізу	Зображення 1 (історичне)	Зображення 2 (фентезі)
Відповідність історичним фактам	Відображає подію згідно з літописами, використано автентичні символи православ'я, відповідні часу одяг та атрибути.	Не відповідає історичним фактам: у одязі спостерігаються сучасні елементи, у сцені використано вигадані елементи, яких у джерелах немає.
Фантастичні або вигадані елементи	Відсутні, все базується на відомих історичних деталях.	Присутні, зокрема магічні сцями, декоративні обладунки та стиль подання, що нагадує фантазійний жанр.

Обговорення:

Які деталі допомогли вам визначити, яке зображення ближче до історичної правди?

Частина 3.

Власне дослідження

Клас об'єднується в групи і використовуючи приклади статті, новини чи публікації в медіа, що стосується історичної події, аналізує її за критеріями: достовірність джерела, чіткість фактів, стиль подачі інформації, відсутність маніпуляцій. Занотовує основні результати аналізу у вигляді короткого тексту (до 200 слів).

Приклади статті, новини чи публікації в медіа, що стосується історичної події:

Картка №1

«Хрещення Русі як переломний момент в історії»

Джерело: Новий довідник: Історія України. Київ: ТОВ «КАЗКА». 2006. 736с.

Текст (анотований виклад): У 988 році князь Володимир Великий ухвалив рішення запровадити християнство як державну релігію Київської Русі. Цей вибір мав значний вплив на подальший розвиток країни. Відомо, що перед ухваленням рішення князь запросив представників кількох релігій: ісламу, іудаїзму та християнства, щоб вивчити їхні основи. Однією з ключових причин вибору православного християнства стала тісна співпраця з Візантією, яка пропонувала як релігійний, так і політичний союз.

Хрещення відбулося в Києві біля Дніпра, і за наказом Володимира всі мешканці столиці мали пройти обряд. Частина населення Русі чинила опір нововведенням і деякий час лишалась відданою вірі своїх батьків і дідів. Князь щоб закріпити нову релігію активно сприяв будівництву церков і поширенню освіти, що згодом зробило Київську Русь центром православної культури на Сході Європи.

Картка №2

«Вплив хрещення Русі на культуру і суспільство»

Джерело: Хлібовська Г. М. Історія України: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти/ Г. М. Хлібовська, О. В. Наумчук, М. Є. Крижановська, І. О. Бурнейко. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.

Текст:

Хрещення відбувалося не завжди добровільно, а дехто продовжував таємно поклонятися язичеським богам, запровадження християнства як державної релігії мало велике значення для Київської держави. Насамперед, було встановлено рівноправні взаємини з багатьма християнськими країнами. Відбувся стрімкий злет культурного розвитку. У Русі- Україні розпочалося стрімке будівництво храмів та соборів. Було відкрито першу школу, поширювалися писемність та книгописання. Зрештою, єдина віра стала об'єднавчим чинником для різноплемінного населення християнської держави.

Картка №3

«Містичні секрети князя Володимира»

Джерело: Популярний сайт «Древні таємниці».

Автор: анонімний блогер.

Текст:

Мало хто знає, але перед хрещенням Русі князь Володимир мав бачення, у якому язичницькі боги закликали його відмовитися від старих вірувань. Згідно з «нововиявленими архівами», обряд хрещення включав спалення язичницьких ідолів під місячним сяйвом, а також загадкові співи, які, ймовірно, були частиною древніх арійських обрядів.

Князь прийняв християнство завдяки магічній книзі, подарованій візантійськими послами. Ця книга, як стверджують легенди, могла захистити Русь від ворогів і забезпечити економічний розквіт. Проте до сьогодні залишається загадкою, де зберігалася ця книга і чи існувала вона насправді.

Картка № 4

«Хрещення Русі: приховані мотиви»

«Хрещення Русі: приховані мотиви»

Джерело: Сайт «Таємниці історії».

Автор: блогер Ігор Давній.

Текст:

Хрещення Русі відбулося не лише через духовні причини. Володимир Великий мав на меті підвищити економічний рівень своєї держави, налагодивши торгові зв'язки з Візантією. Проте не всі підтримали нову релігію: згідно з «забутими літописами», значна частина населення виступала проти обряду, а багатьох язичників було змушено прийняти християнство силою.

У документальних джерелах згадується, що перед хрещенням проводили таємничі ритуали, аби переконати язичницьких богів не карати за відмову від віри. Однак ці події ретельно приховували від народу, аби уникнути бунтів.

Зразок аналізу карток. Ця інформація може відрізнитися від інформації, яку подадуть учні.

Картка №1

«Хрещення Русі як переломний момент в історії»

Джерело: Новий довідник: Історія України. Київ: ТОВ «КАЗКА». 2006. 736с.

Критерій	Характеристика
1. Достовірність джерела	Джерело є історичним довідником. Це науково обґрунтоване джерело, тому його можна вважати достовірним.
2. Чіткість фактів	Факти подано чітко і зрозуміло. Описано ключові моменти хрещення Русі, надано конкретні дати та деталі про вибір християнства Володимиром Великим. Інформація є послідовною та логічною.
3. Стиль подачі інформації	Стиль науково-популярний, нейтральний і без зайвих емоцій. Подано історичні факти та роз'яснення без маніпуляцій або спрощень.
4. Відсутність маніпуляцій	У статті немає маніпуляцій, факти подано об'єктивно. Всі події описуються без перебільшень або емоційних накруток. Висвітлено політичні та культурні мотиви, без перекручувань.

Картка №2

«Вплив хрещення Русі на культуру і суспільство»

Хлібовська Г. М. Історія України: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти / Г. М. Хлібовська, О. В. Наумчук, М. Є. Крижановська, І. О. Бурнейко. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.

Критерій	Характеристика
1. Достовірність джерела	Це навчальний підручник, який рекомендований Міністерством освіти і науки. Автор — визнаний науковець, що підвищує довіру до джерела.
2. Чіткість фактів	Факти викладено чітко і зрозуміло. Текст надає історичні дані про розвиток культури і суспільства після хрещення Русі, зокрема щодо писемності, архітектури та мистецтва. Всі твердження підтверджені історичними фактами.
3. Стиль подачі інформації	Стиль науковий, об'єктивний. Інформація подана без емоцій, в строгій логічній послідовності. Відсутні маніпуляції чи тенденційність.
4. Відсутність маніпуляцій	Інформація подається неупереджено, з підкріпленням фактів та аналізу. Текст акцентує увагу на історичних, культурних і соціальних аспектах без спрощень.

Картка №3

«Містичні секрети князя Володимира»

Джерело: Популярний сайт «Древні таємниці».

Автор: анонімний блогер.

Критерій	Характеристика
1. Достовірність джерела	Джерело є не дійсним. Даний сайт не існує. Автор є анонімним блогером, що знижує достовірність джерела.
2. Чіткість фактів	Факти подані нечітко, ідеї змішуються з вигадками та містичними елементами. Твердження про «таємничі бачення» та «арійські обряди» не підкріплені жодними історичними доказами.
3. Стиль подачі інформації	Стиль сенсаційний, сповнений емоцій і містичних елементів, що спрямований на залучення уваги. Це не науковий, а популярний стиль, що орієнтований на розвагу.
4. Відсутність маніпуляцій	У статті є маніпуляції: факти навмисно перекручуються, щоб створити інтригу. Використовуються «нововиявлені архіви», «таємничі книги» і інші елементи, що не мають історичних підтверджень.

Картка №4

«Хрещення Русі: приховані мотиви»

Джерело: Сайт «Таємниці історії».

Автор: блогер Ігор Давній.

Критерій	Характеристика
1. Достовірність джерела	Це ненадійне джерело – сайт, який не існує. Автор є блогером без академічного статусу, що знижує довіру до статті.
2. Чіткість фактів	Факти подано нечітко, з великим впливом припущень та спекуляцій. Наприклад, «забуті літописи» або «таємничі ритуали» – це твердження, які не мають наукових підтверджень.
3. Стиль подачі інформації	Стиль знову ж таки сенсаційний. Стаття змішує фактологію з вигадкою, створюючи драматичну атмосферу, що орієнтована на залучення читачів, а не на точне подання історії.
4. Відсутність маніпуляцій	Є маніпуляції. Стаття намагається створити образ Володимира як політика, який діяв не тільки з релігійних, але й з економічних причин. Однак це занадто спрощує і перекручує історичні факти.

Висновки:

1. Картки №1 і №2 є науковими і достовірними, з чіткими фактами, об'єктивним стилем подачі та відсутністю маніпуляцій.
2. Картки №3 і №4 є маніпулятивними, містять елементи сенсаційності, містики та вигадок. Вони не мають чіткої підтверженості історичними фактами і подають події у спрощеній або перекрученій формі.

Частина 4: Творче завдання

Завдання:

1. В групах по 3–4 учні створіть пам'ятку для ваших однолітків:

Зразок пам'ятки

Пам'ятка: Як уникнути фейків в історичній інформації

Пам'ятка: Як уникнути фейків в історичній інформації

1. Перевіряйте джерела інформації:
2. Порівнюйте різні джерела:
3. Звертайте увагу на стиль подачі інформації:
4. Аналізуйте деталі:
5. Дивіться на дату публікації:
6. Визначайте мету інформації:
7. Консультуйтеся із фахівцями
8. Використовуйте перевірені ресурси, наприклад, освітні платформи та наукові публікації.

Зразок прикладів для пам'ятки

1. Завжди перевіряйте джерело інформації

Малюнок-приклад: зображено хлопчика з лупою, який розглядає книгу.

- ▶ *Напис:* «Де ти знайшов цю інформацію? Чи це наукова книга або стаття?»
- ▶ *Ідея від учнів:* додати символи довіри, наприклад, «галочка» для наукових джерел і «хрестик» для сумнівних.

2. Порівняйте різні джерела

Малюнок-приклад: намальована вага з двома книгами, одна стара (літопис), інша сучасна (історична праця).

- ▶ *Напис:* «Довіряй, але перевіряй! Знайди ще хоча б одне джерело.»
- ▶ *Ідея від учнів:* зобразити діалог двох друзів:
 - ◆ «Я читав, що князь Володимир хрестився через економіку!»
 - ◆ «А я знайшов, що це було для єдності Русі. Давай перевіримо разом!»

3. Звертайте увагу на стиль подачі інформації

Малюнок-приклад: газета з великим заголовком «ШОК! Князь Володимир таємно уклав угоду з інопланетянами!»

- ▶ *Напис:* «Сенсація? Або вигадка? Перевір!»
- ▶ *Ідея від учнів:* додати червону рамку навколо «крикливих заголовків» і зелену рамку навколо спокійного, фактологічного тексту.

Презентація результатів: Кожна група презентує свою пам'ятку.

3. Підсумок

- ▶ *Обговорення:*
 - ◆ Що було найцікавішим у вправі?
 - ◆ Як ви зможете застосувати ці знання в інших сферах?
- ▶ *Висновок:* «Критичне мислення — це ключ до розуміння не лише історії, а й світу навколо нас. Використовуйте ці знання, щоб завжди бути впевненими у правдивості інформації».

Рефлексія

1. Що для вас було найскладнішим у визначенні фейків?
2. Чи зустрічали ви раніше історичні фейки у медіа чи книгах?
3. Як тепер ви будете працювати з інформацією?

Оцінювання

1. Участь в аналізі текстів – 5 балів.
2. Аналіз зображень – 5 балів.
3. Власне дослідження – 5 балів.
4. Творча пам'ятка – 5 балів.

Загалом — 20 балів.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи:

Вправа допомагає учням зрозуміти важливість медіаграмотності та критичного мислення. Учні краще усвідомлюють, як перевіряти джерела інформації, та отримують практичні навички, які можуть застосовувати в житті. Вони вчаться не тільки розрізняти фейки, але й пояснювати це іншим.

Отже, ця вправа спрямована на формування критичного мислення, медіаграмотності та історичної компетентності учнів, дозволяючи їм інтегрувати ці знання в практичну діяльність

Використані джерела

1. Гай-Нижник П. П., Батрак О. П. Хрещення Русі великим князем Київським Володимиром: обрання віри і цивілізаційно-політичного поступу // Київ: Гілея. 2015. Вип.102 (№11). С.7–22.
2. Демочко В. Київська Русь і християнство. Волинські історичні записки. Том 2. 2009. С. 24 — 32.
3. Літопис руський//Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця., відп. ред. О. В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1989. 591 с.
4. Новий довідник: Історія України. Київ: ТОВ «КАЗКА». 2006. 736с.
5. Повість минулих літ: Літописні оповіді: Для серед. та ст. шк. віку// Переказ В. С. Близнеця. Київ: Веселка, 2005. 227 с.
6. Хлібовська Г. М. Історія України: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти/ Г. М. Хлібовська, О. В. Наумчук, М. Є. Крижановська, І. О. Бурнейко. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.

16. Назва вправи: «Інформація і медіа. Інформація як основа ухвалення рішень. Важливість свободи слова. Медіа в давнину і сьогодні»

Автор: Мокрогуз Олександр Петрович, завідувач катедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського

Предмет: Громадянська освіта

Модельна програма, до якої створено вправу: Громадянська освіта, 7 кл. (інтеграція до історії України), наказ МОН №1120-24 від 09.08.2024

Теми медіаграмотності:

- ▶ Критичне мислення
- ▶ Маніпуляція
- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа)
- ▶ Пошук і збір інформації.

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Декодування
- ▶ Фронтальна робота.

Мета вправи: формування та виявлення поваги до прав і свобод людини як загальнолюдських цінностей, зокрема до свободи слова і думки, сприяти реалізації власних прав і свобод

Анотація: Огляд тем «Інформація як основа ухвалення рішень», «Важливість свободи слова», «Медіа в давнину і сьогодні» та здобуття теоретичних знань з тем. Формування медіакомпетентностей.

Необхідне обладнання / матеріали: Комп'ютер під'єднаний до Інтернету, дидактичні матеріали

Очікувані результати: Після виконання вправи учні покращать вміння і навички:

- ▶ розпізнавати тенденційну інформацію [9 ПО 4.2.2-1];
- ▶ використовувати інформацію для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів [9 ПО 4.2.1-2];
- ▶ виявляти факти маніпулювання масовою інформацією [9 ПО 3.3.3-1]; наводити приклади дії пропаганди в суспільстві [9 ПО 3.3.3-2]; застосовувати критерії для визначення достовірності і повноти інформації [9 ПО 3.3.1-1];
- ▶ класифікувати джерела інформації на підставі їх достовірності, надійності, повноти [9 ПО 3.3.1-2];
- ▶ характеризувати інформацію залежно від джерела походження, часу і місця виникнення та способів поширення інформації в суспільстві [9 ПО 3.2.2-2]; складати список використаних джерел, дотримуючись засад доброчесності [9 ПО 3.1.2-2];
- ▶ визначати сутність, важливість джерела інформації, його пізнавальні можливості [9 ПО 3.2.1-1];

- ▶ ставити обґрунтовані / доречні запитання до змісту здобутої інформації [9 ПО 3.2.1-2];
- ▶ виявляти змістові зв'язки між різними фрагментами інформації та джерелами різних видів [9 ПО 3.2.1-3];
- ▶ розрізняти первинні та вторинні історичні джерела [9 ПО 3.1.1-1];
- ▶ встановлювати вид, час і місце появи, призначення і авторство історичного джерела [9 ПО 3.1.1-2];
- ▶ за самостійно визначеними критеріями добирати інформацію для виконання завдання, аргументувати свій вибір [9 ПО 3.1.2-1];
- ▶ скласти список використаних джерел, дотримуючись засад доброчесності [9 ПО 3.1.2-2].

Детальний опис вправи

Інформація і медіа. Інформація як основа ухвалення рішень. Важливість свободи слова. Медіа в давнину і сьогоденні.

Інформація як основа ухвалення рішень

Ми всі розуміємо важливість інформації житті будь-якої людини. Потреба зберегти надовго те нове, про що ми дізналися, було завжди властиве людині. Необхідно було й мати можливість поділитись інформацією. **Інформація** — дані про навколишній світ, які можна зберігати, перетворювати, передавати і використовувати. Інформація повідомляє нас про факти, події, поняття, про які ми говорили в попередній темі. **Інформація** — це нові знання, які ми отримуємо внаслідок результату сприйняття й опрацювання певних відомостей. З інформацією ми ознайомлюємось, інформацію роз'яснюємо, викладаємо, витлумачуємо факти, події, поняття.

Від початку свого існування людство дізнавалося про світ зі спостережень, зображень, що залишали інші люди, усних розповідей. З часом кількість джерел інформації збільшувалася. Будь-що або кого, що надає інформацію, можна вважати **джерелом інформації**. Це може бути і жива істота, наприклад ваші рідні, і предмети, пристрої (наприклад, газета, телепередача, розповідь учителя тощо). Існує незліченна кількість форм вираження інформації: звук, зображення, температура, гучність, колір тощо. Існує також незліченна кількість категорій інформації: електронна інформація, фінансова інформація, інформація про погоду, біологічна інформація тощо.

Інформація — основа для спілкування. Її функція полягає в тому, щоб допомогти нам створити чи організувати середовище, пов'язане з комунікаційною діяльністю. Інформація полегшує ухвалення рішень.

Сучасна людина отримує за день дуже багато інформації. Для цього винайдено безліч способів її отримання. Всю інформацію за видами сприйняття можна розділити на три основні групи:

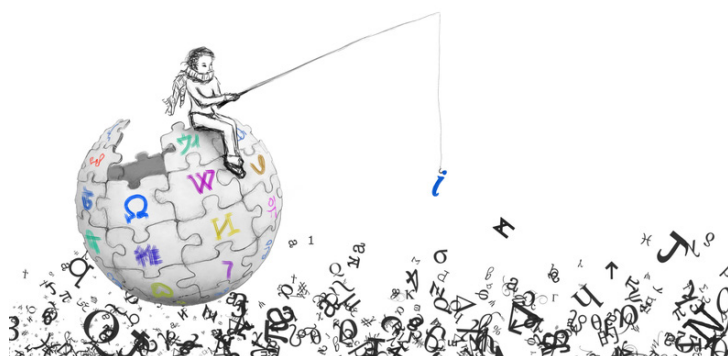
1. Інформація, що сприймається зором людини, так звана зорова або візуальна інформація, що охоплює текст, графічні зображення і малюнки, фотографії, мультфільми, відеофільми.
2. Інформація, що сприймається слуховим апаратом людини, так звана звукова інформація, що охоплює довільні шуми, музичні твори, мову.
3. Інформація, що сприймається сенсорною системою людини, так звана сенсорна або тактильна інформація, у роботі за допомогою спеціальних технічних засобів.

Також треба враховувати вплив інформації, створеної штучним інтелектом (**ШІ**), англійською — AI (artificial intelligence). ШІ демонструють комп'ютерні системи. Також це широка галузь комп'ютерних наук, що вивчає, як комп'ютери, машини можуть імітувати людський інтелект, мислення і дії людини.

Велика кількість інформації викликала потребу швидкого її опрацювання, необхідність адаптувати її для людини. Тому були створені неймовірно складні інструменти штучного інтелекту, які допомагають сьогодні людині — голосовий пошук, «людська поведінка» у відеоіграх,

автономні автомобілі, «розумні» будинки, діагностування і прогнозування, створення медіа-продуктів. У творчості ШІ починає конкурувати, а часто й перевершувати людину.

Запитання і завдання

Розгляньте малюнки. Що, на думку художника, є інформація? Можливо, він не вказав якусь іншу інформацію, яку ви отримуєте? Придумайте назви для цих малюнків.

Інформація може поділятися за певними ознаками.

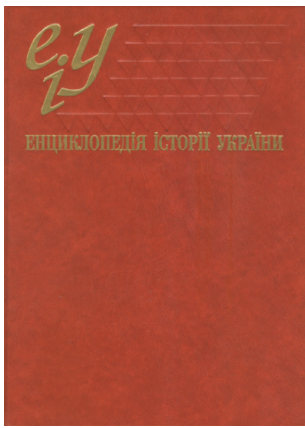
Види інформації			
За способом сприйняття	За формою подання	За призначенням	За значенням
Зорова — через зір. Слухова — через органи слуху. Тактильна — на дотик. Нюхова — через нюхові рецептори. Смакова — через смакові рецептори.	Текстова — у письмовому вигляді літер, символів. Числова — у вигляді цифр і знаків. Графічна — у вигляді зображень Звукова — усна або у вигляді запису. Аудіовізуальна — у вигляді рухомих зображень і звуку одночасно.	Масова — зрозуміла для більшості людей. Спеціальна — зрозуміла окремим людям чи групі людей. Це може бути і секретна інформація. Приватна (особиста) — спрямована окремій людині.	Актуальна — цінна в цей момент часу. Вірогідна — перевірена, отримана з надійних джерел. Повна — інформація, достатня для ухвалення правильного рішення або розуміння. Цінна — корисна для використання за визначеною тематикою.

1. Наведи приклади видів інформації, назви яких виділені в таблиці.
2. Чи знаєш ти інші види інформаційних джерел?

Розподіли продемонстровані на малюнках джерела в таблиці за номерами. Зваж на те, що кожне джерело може бути записане кілька разів у різних колонках, якщо ти аргументуєш свій вибір.

Усні джерела	Письмові джерела	Речові джерела	Аудіовізуальні джерела	Етнографічні джерела

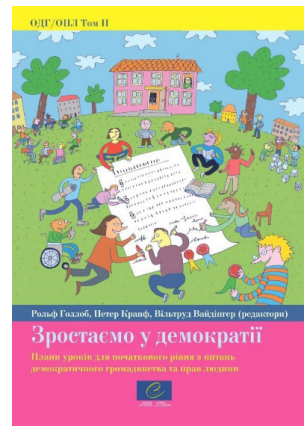
Після закінчення роботи (це може бути індивідуальна і групова робота) порівняйте свої записи. Наведіть власні приклади джерел до кожної колонки.

1

2

3

4

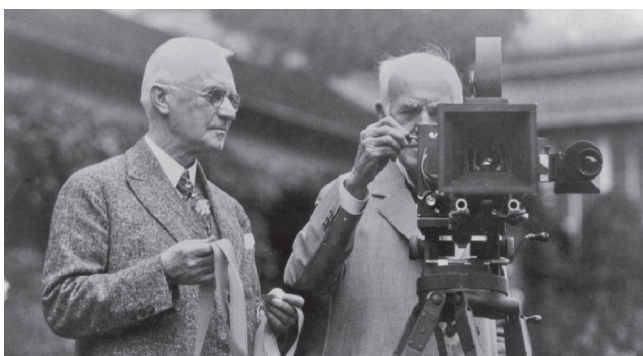
5

6

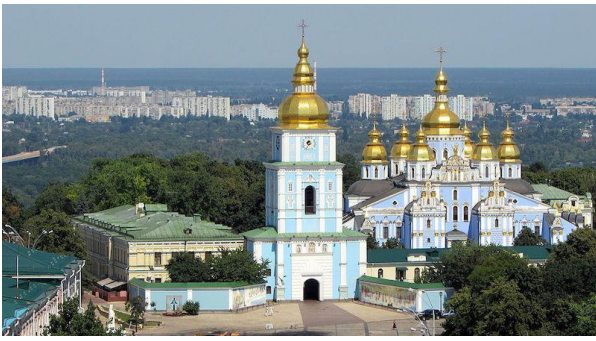
7

8

9

10

11

Заповніть таблицю, навівши аргументи і приклади.

Штучний інтелект може бути корисним	Штучний інтелект може бути небезпечним

Розгляньте малюнки, що створив український художник Володимир Козюк з допомогою штучного інтелекту (ШІ). Чи можна, на вашу думку, ці твори вважати мистецтвом?

Медіа в давнину і сьогодні

На початку своєї історії людство дізнавалося про світ зі спостережень і малюнків, усних оповідей інших людей. Потім з'явилися інші джерела, з яких люди отримують інформацію. Засоби чи інструменти, що використовуються для зберігання та передавання інформації називаються медіа. З розвитком людства розвивалися і медіа. Найпевніше, першою формою спілкування між людьми були сигнали, знаки та символи, які використовувалися за кілька тисяч років до нашої ери. Використання набору знаків привело до виникнення писемності. Поява писемності зазвичай вважається початком історії медіа. Економічні та соціальні зміни зумовили народження та розвиток різноманітних медіа: від тих, що пов'язані з писемністю та друкарством у 15 ст. до аудіовізуальних засобів, пов'язаних з епохою електрики (перша половина 20 ст.) і до революції комп'ютерів і телекомунікацій.

Еволюція медіа обумовлена інформаційними революціями.

- ▶ **перша інформаційна революція** пов'язана з **появою писемності**, зробила можливим передавання інформації, знання від покоління до покоління через фіксацію в знаках та зруйнувала монополію вузького кола людей на знання;
- ▶ **друга інформаційна революція** була викликана винаходом та **поширенням книгодрукування в 15 ст.** і розширила доступ до інформації для широких верств населення завдяки тиражуванню знань;

- ▶ **третя інформаційна революція** (кінець 19 — початок 20 ст.) пов'язана з **винаходом телеграфу, телефону, радіо, телебачення**, що дало змогу оперативного, великими обсягами пересилати і накопичувати інформацію, передавати звукові та візуальні образи на великі відстані, що створило передумови ефекту «стискання простору»;

четверта інформаційна революція (70-ті роки 20 ст.) зумовлена **винаходом мікропроцесорної технології і персонального комп'ютера**. Вона характеризується переходом від механічних, електричних засобів перетворення інформації до електронних та створення програмного забезпечення цього процесу. «Вінцем» цієї революції стала **поява всесвітньої мережі «Інтернет»**, що уможливило інформаційний обмін у глобальних масштабах.

Сьогодні основні медіа за даними статті «Mass media» вікіпедії такі:

1. Друковані (книги, брошури, газети, журнали тощо) — масове запровадження, починаючи з кінця 15 ст.
2. Записувальні (грамофонні записи, магнітні стрічки, касети, кассетні дискети, компакт-диски та DVD-диски) — масове запровадження, починаючи з кінця 19 ст.
3. Кіно — масове запровадження, починаючи приблизно з 1900 року.
4. Радіо — масове запровадження, починаючи приблизно з 1910 року.
5. Телебачення — масове запровадження, починаючи приблизно з 1950 року.
6. Інтернет — масове запровадження, починаючи приблизно з 1990 року.
7. Мобільна телефонія — масове запровадження, починаючи приблизно з 2000 року.

Запитання і завдання

Класифікуй подані зображення за видами, яким вони, на твою думку, найбільше підходять. Врахуй, що одне джерело може належати до кількох видів. Поясни свій вибір.

1

2

3

4

5

6

7

8

Заповнення таблиці «Світ без медіа». Уявіть, що в один прекрасний день ви прокидаєтесь, а медіа, бібліотеки, інтернет і мобільні телефони зникли; немає газет, журналів, радіостанцій і телевізійних каналів. Дайте відповідь на запитання в таблиці.

Як їх тепер будуть інформувати?	
Як вони будуть обмінюватися новинами, фактами та інформацією про події?	
Що станеться з рішеннями, які ви зазвичай ухвалюєте?	
Чого особисто вам найбільше бракуватиме в цій ситуації?	
Які будуть втрати суспільства у разі виникнення цієї проблеми	

Важливість свободи слова

Кожна людина має право на «свободу шукати, отримувати та поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами незалежно від кордонів». Так записано в «Загальній декларації прав людини» Організації Об'єднаних Націй 1948 року. Це є свобода слова.

Сьогодні влада інформації стає вирішальною в суспільстві. Сила впливу на свідомість і поведінку громадян дуже велика. Історичний досвід показує, що вона здатна слугувати різним цілям, впливаючи на розум і почуття людини. Від того, яку саме інформацію, в якій формі та з якими коментарями отримують громадяни, залежать їхні подальші дії. Тому «мати важливу інформацію — значить мати владу». Уряди часто використовували багато методів для

обмеження свободи слова: контроль за опублікованими матеріалами, отримання дозволів на друк, арешт і знищення надрукованих видань, покарання журналістів і видавців.

Демократична держава найбільше зацікавлена в гарантуванні свободи слова, преси. Без надійної гарантії права на свободу вираження поглядів, немає відповідно вільної країни та демократії. Саме тих, хто повідомляє інформацію, журналістику часто називають «сторожовим псом» демократичного суспільства, бо вона пильно спостерігає за діями політиків, влади.

Якщо держава намагатиметься контролювати пресу, то вона тим самим порушуватиме журналістську незалежність. Цензура — це коли державна чи інша структура вимагає узгодити якусь інформацію перед її оприлюдненням чи забороняє її поширювати. Всі репресивні, недемократичні режими використовували цензуру. Генеральною Асамблеєю ООН проголошено 3 травня Всесвітнім днем свободи преси.

Запитання і завдання

1. Який логічний зв'язок існує між цими зображеннями? 2. Яким поняттям можна їх об'єднати? 3. Придумайте назву до кожного з цих малюнків.

1

2

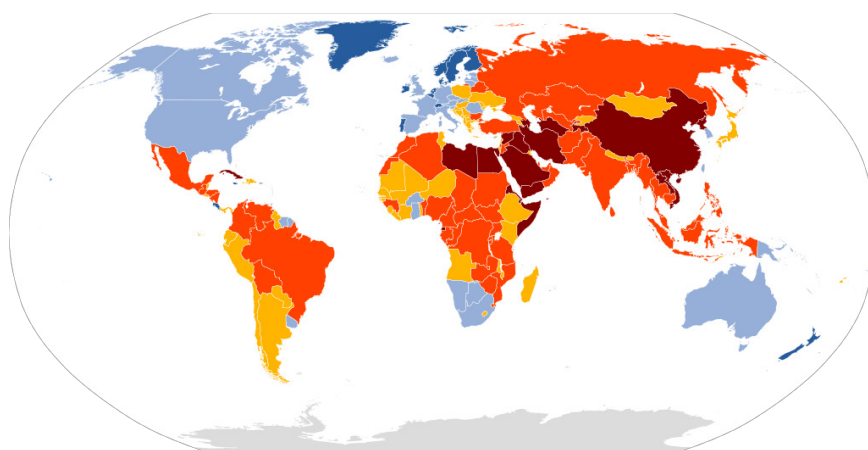

3

Як ви розумієте слова Наполеона: «Я більше боюся трьох газет, ніж ста тисяч багнетів; ви бачите мене господарем Франції, але я не взявся б правити нею і три місяці за вільної преси».

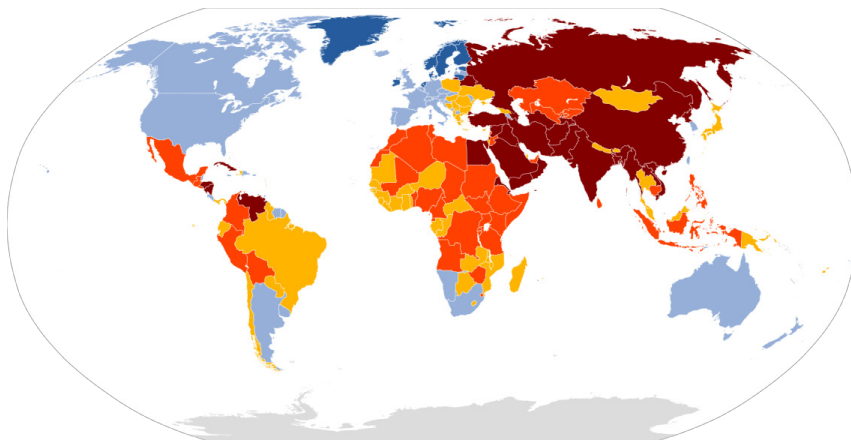
Індекс свободи преси — рейтинг країн, що публікує щорічно організація «Репортери без кордонів» щодо свободи преси у світі.

Порівняйте індекси свободи преси України та сусідніх з нею країн за 2021, 2023 рр. Які зміни ви помітили? Яких країн це стосується? Чим ви їх поясните? Як ви поясните назву критеріїв оцінки? Що це означає для свободи преси?

Індекс свободи преси 2021

- Хороша ситуація
- Ситуація задовільна
- Помітні проблеми
- Складна ситуація
- Дуже серйозна ситуація
- Не класифікується / Немає даних

Індекс свободи преси 2023

- Хороша ситуація
- Ситуація задовільна
- Помітні проблеми
- Складна ситуація
- Дуже серйозна ситуація
- Не класифікується /
Немає даних

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи

Різноманітні джерела інформації — основа наших знань про світ. Існує багато видів інформації, за якими людина дізнається про минуле і сучасне суспільства. І чим більше джерел ми будемо мати, то вірогіднішими будуть наші знання, то правильнішими будуть наші рішення. Сьогодні інформація передається різним способом, з допомогою різноманітних медіа, поява яких стала наслідком інформаційних революцій. Сьогодні це **друковані** медіа (газети, журнали, листівки, буклети, книги, комікси, щоденники), **електронні** (радіо, телебачення, телефонія), **цифрові** (інтернет, мобільна телефонія, соцмережі, вебсайти, інтернет-телебачення, комп'ютерна анімація, аудіо- та відеоконтент, віртуальна реальність).

Але для нас також важливо, щоб інформація не була викривлена, перекручена, а ще гірше — знищена. Для кожної людини важливо, щоб у країні дотримувалися свобода слова, преси. Це — ознака демократичного суспільства.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (дата звернення: 12.09.2021).
2. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024–2025 навчальному році. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/930/93010/Hromad_istorychna_1_.pdf (дата звернення: 07.11.2024).
3. Основи медіаграмотності, 7–8 класи. Посібник для вчителя / Мокрогуз О. П. / за заг. ред. В. І. Іванова. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 159 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book-review/osnovi-mediagramotnosti-7-8-klasi-pos/> (дата звернення: 07.11.2024).

Джерела інформації

1. <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>.
2. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a6/Sources_of_information.png/800px-Sources_of_information.png.
3. EIU: <https://vsiknygy.com.ua/upload/iblock/0d9/0d93bc6ff6fa6cb63601e4267669cf2a.png>.
4. Інтерв'ю: http://teencorr.com.ua/wp-content/uploads/2018/05/33020861_2152488315025694_6095033753845891072_n.jpg.
5. Зростаємо в демократії: http://www.living-democracy.com/wp-content/uploads/2015/02/Cover_Vol_II.jpg.
6. Зображення посуду: https://tickikids.ams3.cdn.digitaloceanspaces.com/z1.cache/gallery/organizations/744/image_5aa5754e8385d5.02260030.jpg.
7. Зображення «Слухають радіо» <https://blogs.bmj.com/bjbm/files/2016/01/podcast-listening.jpg>.

8. Бесіда з бабусею: http://www.ustnayaistoriya.info/wp-content/uploads/2018/01/shapoval_web.jpg.
9. Експонати в музеї: <https://www.amazingukraine.pro/wp-content/uploads/2021/06/image-2.jpg>.
10. Брати Люм'єри: https://rulyon.ru/wp-content/uploads/2017/06/avatar_nuzhnaya-1024x559.jpg.
11. Зображення селян в Карпатах: <https://spadok.org.ua/images/ariyi/imgcache/etnography.jpeg>.
12. Михайлівський собор: <https://kyivpastfuture.com.ua/wp-content/uploads/2020/08/myha.jpg>.
13. 95-а бригада ЗСУ: <https://antikor.com.ua/articles/732198-95-ja-brigada-vsu-otrazilo-shturm-rossijskih-morpehov-v-kurskoj-oblasti>.
14. Картини ШІ: <https://spadok.org.ua/vydatni-ukrayintsi-zakhopliuiuchi-portrety-ukrayinok-stvoreni-z-dopomoiu-shi>.
15. https://goldsbobooks.com/cdn/shop/articles/Shopify_Blog_Post_Banner_DND-25.png?v=1689854305&width=1100.
16. [https://www.liveabout.com/thmb/c0TkqcFNEAegyR5Dd16nwhrEcnl=/768x0/filters:no_upscale\(\):max_bytes\(150000\):strip_icc\(\)/200407824-003-56a99a693df78cf772a8cbf1.jpg](https://www.liveabout.com/thmb/c0TkqcFNEAegyR5Dd16nwhrEcnl=/768x0/filters:no_upscale():max_bytes(150000):strip_icc()/200407824-003-56a99a693df78cf772a8cbf1.jpg).
17. [https://people.com/thmb/g-gKCTs4jPZe4ZCi22O9UhhJN8g=/1500x0/filters:no_upscale\(\):max_bytes\(150000\):strip_icc\(\):focal\(2999x0:3001x2\)/peo-best-record-players-tout-1546186572e44ebcb633a89fa160134c.jpg](https://people.com/thmb/g-gKCTs4jPZe4ZCi22O9UhhJN8g=/1500x0/filters:no_upscale():max_bytes(150000):strip_icc():focal(2999x0:3001x2)/peo-best-record-players-tout-1546186572e44ebcb633a89fa160134c.jpg).
18. <https://osvitanova.com.ua/system/posts/photos/000/005/287/original/data?1643917700>.
19. <https://rem-tv.net/sites/default/files/img/publ/38883618.jpg>.
20. https://en.wikipedia.org/wiki/Mass_media#/media/File:Press1520.png.
21. <https://ukurier.gov.ua/media/images/2013-5/thumbnail-20130527112838n.jpg>.
22. <https://media.kasperskydaily.com/wp-content/uploads/sites/90/2015/06/06045154/telegraph-3-1024x695.jpg>.
23. <http://twmn.org/category/media-industry-articles/>.
24. <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c4/PresidentPutin.JPG/.1200px-PresidentPutin.JPG>.
25. https://static.dw.com/image/2198552_4.jpg.
26. https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSiQBPKuN-R41p_DSI0caxx5k0Ls88RAS9P2nYv1kpilwfxsA2Yhb1Ygl3iefLiYYXj-2E&usqp=CAU.
27. https://en.wikipedia.org/wiki/Media_freedom_in_the_European_Union#cite_note-1.
28. https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_свободи_преси#cite_note-RWBPFIndex-1

17. Назва вправи: «Детективна агенція: Слідами прав людини»

Авторка: Таран Ірина Іванівна, заступниця директора, вчителька історії, основ правознавства та громадянської освіти, Черкаська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 32 Черкаської міської ради Черкаської області

Предмети: Громадянська освіта, Інше («Історія: Україна і світ. 7 клас (інтегрований курс)»)

Модельна програма, до якої створено вправу

Модельна навчальна програма «Історія: Україна і світ. 7–9 класи (інтегрований курс)» (варіант 2) для закладів загальної середньої освіти (автори: Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. О., Секиринський Д. О., Щупак І. Я.) у зміст модельної навчальної програми «Історія: Україна і світ. 7–9 класи (інтегрований курс)» внесені питання громадянської освіти.

Клас: 7

Теми медіаграмотності:

Громадянські права і свободи

- ▶ Комікси
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мова ненависті

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мозковий штурм

Мета вправи: розвинути навички аналізу писемних джерел; сформувати розуміння еволюції прав і свобод людини; сприяти формуванню критичного мислення та вміння оцінювати інформацію з різних джерел; простежити, як змінювалося уявлення про права людини з часом; виховувати повагу до прав людини та демократичних цінностей, навчити розпізнавати й протидіяти мові ворожнечі й дискримінації в реальному житті.

Короткий опис вправи, анотація: Вправа передбачає групову роботу учнів у форматі детективного агентства, де вони на першому етапі знайомляться зі змістом основних законодавчих актів періоду Середньовіччя («Руська правда», «Салічна правда», «Велика хартія вольностей»), проведуть власне розслідування дотримання рівності прав людей Середньовіччя аналізуючи писемні джерела та спробують встановити, чому права, обов'язки та відповідальність громадян залежали від їхнього соціального статусу. Другий етап вправи полягає в написанні звіту замовникові розслідування, використовуючи шаблон медіаграмотного коміксу, де потрібно висвітлити інформацію за допомогою героїв коміксу про те, як змінилося розуміння прав і свобод людей з плином історичного часу. Третій етап вправи допомагає розкрити учням ризик виникнення конфлікту між свободою вираження думки і заборонаю дискримінації у разі, коли реалізація прав свободи спрямована на розпал агресії і містить прояви мовної ворожнечі.

Необхідне обладнання / матеріали: проєктор, ноутбук, друкований роздатковий матеріал, канцелярське приладдя.

Очікувані результати: вміння працювати з першоджерелами; вміння використовувати документальні докази; уміння оцінювати та інтерпретувати події, уміння ідентифікувати і протидіяти мові ворожнечі, стереотипам і дискримінації.

Детальний опис вправи: I ЕТАП

РОЗКАЖІТЬ: Права громадянина, особисті права людини, як і їх різновид, засновані на принципах справедливості, рівності, законності. Та так було не завжди, історія розвитку людства знає часи, коли права людини залежали від її належності до певної народності, соціального прошарку. Дослідження виникнення та розвитку ідей прав людини, їх нормативного закріплення необхідне для дослідження та розкриття сучасного розуміння особистих прав людини.

Наприклад Салічна правда — це збірник ранньофеодального права. Її укладено на рубежі V–VI століть за врядування Хлодвіга. У «Салічній правді» міститься цінна інформація про майнове та соціальне розшарування у франкському суспільстві меровінзького періоду, основні етапи еволюції форм власності і землекористування, а також зародження у франків ранньофеодальної держави. У XI–XII ст. на основі звичаєвого права в Русі-Україні була укладена «Руська правда» — найвизначніший збірник стародавнього руського права, важливе джерело для дослідження середньовічної історії права та суспільних відносин Русі і суміжних слов'янських народів.

Першим кроком до утвердження прав людини стала англійська Велика хартія вільностей 1215 р. У ній говорилося: «Жодна людина не буде арештована або ув'язнена, чи позбавлена майна, чи оголошена поза законом, чи вигнана ... інакше як за законним вироком рівного йому і за законом країни». Хартія проголошувала деякі привілеї лицарства, селянства і городян.

ПРИМІТКА: Об'єднайте учнів у групи по 5–6 осіб і скажіть, що зараз кожна з них стане детективним агентством, якому потрібно провести розслідування та дослідити дотримання рівності прав людей Середньовіччя, аналізуючи писемні джерела: «Руська правда», «Салічна правда», «Велика хартія вольностей».

ПОЯСНІТЬ: Спробуйте перенестися в Середньовіччя. Уявіть, що ви маєте розглянути важливу справу, яка стосується рівності прав громадян перед законом різних державних утворень періоду середніх віків та спробувати встановити чому права, обов'язки та відповідальність громадян залежали від їхнього соціального статусу. Щоб розслідування велося чесно та справедливо, детективи мають спочатку визначити для себе:

Чії інтереси вони захищають і в чому полягають ці інтереси? (Поясніть учням, що детективні агентства захищають інтереси замовника розслідування і що саме сьогодні їхні детективні агентства отримують замовлення від різних верст населення. Тому важливо перед початком роботи визначити хто є замовник розслідування.)

ЗАВДАННЯ: Учні класу, попередньо об'єднані в малі групи, отримують текст писемних джерел («Руська правда», «Салічна правда», «Велика хартія вольностей») та листок-дослідження до нього: де за вказаним алгоритмом потрібно дати відповіді на питання до писемного джерела. Кожна група представлятиме інтереси різних соціальних верств населення (привілейована верства населення, вільні люди (міщани, селяни, воїни), залежне населення).

ПРИМІТКА: вчитель пропонує кожній групі витягнути листочок на якому буде написана соціальна верства, інтереси якої буде досліджувати детективне агентство. На роботу в групах відводиться 15–20 хв. Після чого діти підсумовують результати роботи свого детективного агентства, представляючи листок-дослідження перед іншими групами.

Текст для I детективного агентства: Велика хартія вольностей 1215 р.

8. Жодна вдова не має бути примушувана до шлюбу, поки бажає жити без чоловіка, так, проте, щоб надала поруку, що не вийде заміж без нашої згоди, якщо вона від нас тримає, або без згоди сеньйора, від якого вона тримає, якщо вона від кого-небудь іншого (а не від нас) тримає.

20. Вільна людина штрафуватиметься за малу провину лише згідно з родом вчинку, а за велику провину штрафуватиметься згідно з важливістю провини, і то повинно залишатися недоторканим її основне майно (*salvo contentamento suo*); так само (штрафуватиметься) і купець, і його товар залишиться недоторканим; і віллан так само штрафуватиметься, і в нього залишиться недоторканим його інвентар, якщо вони підпадуть під штраф з нашого боку; і жоден з названих вище штрафів не буде накладений інакше, як на підставі свідчень під присягою чесних людей з сусідів (обвинувачених).

21. Графи і барони штрафуватимуться не інакше як за посередництва своїх перів, і не інакше як згідно з родом провини.

22. Клірик штрафуватиметься як утримувач свого світського утримання не інакше, ніж інші утримувачі, названі вище, а не згідно з величиною своєї церковної бенефіції.

23. Ні місто, ні окрема людина не мають примушуватися споруджувати мости на річках, окрім тих, які спрадавна зобов'язані робити це по праву.

Текст для II детективного агентства: Салічна правда

§ 1. Якщо хто з вільних вкраде поза будинком на 2 ден., присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.

§ 2. Якщо ж він вкраде поза будинком на 40 ден., і буде викритий, присуджується до сплати 1400 ден., що становить 35 сол., не враховуючи вартості викраденого і відшкодування збитків.

§ 1. Якщо раб вкраде поза будинком на 2 ден., він повертає викрадене, відшкодовує збитки і, крім того, розпростертий (на лаві) отримує 120 ударів батоном.

§ 2. Якщо ж він вкраде на 40 ден., він або каструється або ж сплачує 6 сол. А господар раба, що скоїв крадіжку, відшкодовує позивачеві і вартість викраденого, і збитки.

§ 1. Якщо три чоловіки викрадуть вільну дівчину, вони зобов'язані сплатити по 30 сол. кожен.

§ 2. Якщо ж викрадена дівчина була під охороною короля, тоді за порушення сплачується 2500 ден., що становить 62,5 сол.

§ 7. Королівський раб або літ, що викрали вільну жінку, підлягають смерті.

§ 1. Якщо хто позбавить життя вільного франка або варвара, що живе за Салічним законом, і буде викритий, присуджується до сплати 8000 ден., що становить 200 сол.

§ 3. Якщо хто позбавить життя людину, яка перебуває на королівській службі, або ж вільну жінку, присуджується до сплати 24000 ден., що становить 600 сол.

Текст для III детективного агентства: Руська правда

§1. Коли уб'є муж мужа, то помститися має брат убитого, чи батько або син, або брат старшого сина, або інші брати. Якщо не буде кому звершити кровну помсту, то внести 80 гривень, коли вбитим буде князів муж (боярин) чи княжий тіун (управитель господарством князя). Якщо вбитим буде горожанин, чи гридень (дружинник), чи купець, чи боярський тіун (управитель господарством боярина), або мечник (дружинник, який виконував ще й судові функції), або ізгой, або новгородець, то 40 гривень сплатити за нього. [...]

3. Якщо уб'ють княжого мужа під час розбою, а вбивцю не шукають, то платити верву 80 гривень тій верві (сільській громаді), в якій голова убитого лежить, а коли простолюдин, то 40 гривень. [...]

8. А це про княжих отроків (молодші дружинники князя), чи про конюха, чи про повара, — то 40 гривень, а за тіуна огнищного (управителя князівського дому) і за конюшого — 80 гривень, а за сільського тіуна, княжого чи землевласникового, то 12 гривень; а за рядового (нечиновну, просту людину) 5 гривень, так само і за боярського.

9. А за ремісника і за ремісницю, то 12 гривень, і за кормилицю (жінку, яка вигодувала дитину), хоч би була й із холопів чи рабів.

22. Коли челядник (холоп) сховається, і на торгу сповістять про його втечу чи пропажу і через три дні його не знайдуть, то після третього дня новий господар вважає його своїм челядником, а попередньому власнику холопа сплачує 3 гривні продажі.

29. Коли хто знайде свого украденого челядника і візьме його...; і за всі збитки має платити останній вор, і князю продажі 12 гривень за челядника, чи вкраденого чи уведеного. [...]

Листок-дослідження:

- ▶ Хто створив цей документ?
- ▶ Де та коли був створений документ?
- ▶ Які права і свободи закріплені в цьому документі?
- ▶ Для яких соціальних груп цей документ мав найбільше значення?
- ▶ Як цей документ вплинув на подальший розвиток прав людини?

Словничок

ТІУН — господарський управитель князя, боярина або іншого феодала, суддя нижчої категорії.

ІЗГОЙ — людина, що вийшла зі свого колишнього суспільного стану у зв'язку з викупом із холопства, розоренням. Значну групу феодално залежного населення [Київської Русі] становили також ізгої — люди, які не мали засобів виробництва для ведення власного господарства.

Віллан — клас кріпаків, прив'язаних до землі за феодалним ладом.

Челядник — у збірному значенні населення феодалної вотчини в давньоруській державі, що перебувало в різних формах залежності від феодала (холопи, закупи, смерди та ін.).

Деньє — французька назва монет типу каролінзького денарія, що карбувались у середньовічному та новочасному Французькому королівстві, а також у франкомовних державах хрестоносців у Східному Середземномор'ї.

Соль (фр. sol) — французька середньовічна монета. Назва походить від назви грошово-рахункової одиниці солід = 1/20 фунта (лівр) = 12 денаріїв (деньє).

Велика хартія вольностей 1215 р.

8. Жодна вдова не має бути примушувана до шлюбу, поки бажає жити без чоловіка, так, проте, аби надала поруку, що не вийде заміж без нашої згоди, якщо вона від нас тримає, або без згоди сеньйора, від якого вона тримає, якщо вона від кого-небудь іншого (а не від нас) тримає. 20. Вільна людина штрафуватиметься за малу провину лише згідно з родом вчинку, а за велику провину штрафуватиметься згідно з важливістю провини, причому повинно залишатися недоторканим її основне майно (salvo tenemento suo); так само (штрафуватиметься) і купець, і його товар залишиться недоторканим; і віл лан так само штрафуватиметься, і у нього залишиться недоторканим його інвентар, якщо вони підпадут під штраф з нашого боку; і жоден з названих вище штрафів не буде накладений інакше, як на підставі свідчень під присягою чесних людей з сусідів (обвинувачених).

21. Графи і барони штрафуватимуться не інакше як за посередництва своїх перів, і не інакше як згідно з родом провини.

22. Клірик штрафуватиметься як утримувач свого світського утримання не інакше, ніж інші утримувачі, названі вище, а не згідно з величиною своєї церковної бенефіції.

23. Ні місто, ні окрема людина не мають примушуватися споруджувати мости на річках, окрім тих, які справдавна зобов'язані робити це по праву.

Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія прагматична: навч. посіб. / авт. кол.: І. А. Логиненко, Ю. О. Загуменна, О. А. Гавриленко та ін.; за заг. ред. О. М. Бандюк. МВС України, Харків, нав. ви-т внутр. справ. — Харків: Майконт, 2023. — 904 с.

Салічна правда

§ 1. Якщо хто з вільних вкраде поза будинком на 2 ден., присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.
 § 2. Якщо ж він вкраде поза будинком на 40 ден., і буде викритий, присуджується до сплати 1400 ден., що становить 35 сол., не враховуючи вартості викраденого і відшкодування збитків.

§ 1. Якщо раб вкраде поза будинком на 2 ден., він повертає викрадене і відшкодовує збитки, і, крім того, розпростертий (на лаві) отримує 120 ударів батогом.
 § 2. Якщо ж він вкраде на 40 ден., він або каструється або ж сплачує 6 сол. А господар раба, що вчинив крадіжку, відшкодовує позивачеві і вартість викраденого, і збитки.

§ 1. Якщо три чоловіки викрадуть вільну дівчину, вони зобов'язані сплатити по 30 сол. кожен.
 § 2. Якщо ж викрадена дівчина була під охороною короля, тоді за порушення сплачується 2500 ден., що становить 62,5 сол.

§ 7. Королівський раб або літ, що викрали вільну жінку, підлягають смерті.

§ 1. Якщо хто позбавить життя вільного франка або варвара, що живе за Салічним законом, і буде викритий, присуджується до сплати 8000 ден., що становить 200 сол.
 § 3. Якщо хто позбавить життя людину, яка перебуває на королівській службі, або ж вільну жінку, присуджується до сплати 24000 ден., що становить 600 сол.

Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія прагматична: навч. посіб. / авт. кол.: І. А. Логиненко, Ю. О. Загуменна, О. А. Гавриленко та ін.; за заг. ред. О. М. Бандюк. МВС України, Харків, нав. ви-т внутр. справ. — Харків: Майконт, 2023. — 904 с.

Руська правда

§1. Коли уб'є муж мужа, то помститися має брат убитого, чи батько або син, або брат старшого сина, або інші брати. Якщо не буде кому звершити кровну помсту, то внести 80 гривень, коли вбитим буде князь муж (боярин) чи княжого тіуна управитель господарством князя). Якщо вбитим буде горожанин, чи гридень (дружинник), чи купець, чи боярський тіун (управитель господарством боярина), або мечник (дружинник, який виконував ще й судові функції), або ізгой, або новгородець, то 40 гривень сплатити за нього. [...]

3. Якщо уб'ють княжого мужа під час розбою, а вбивцю не шукають, то платити верву 80 гривень тій верві (сільській громаді), в якій голова убитого лежить, а коли простолюдин, то 40 гривень. [...]

8. А це про княжих отроків (молодші дружинники князя), чи про конюха, чи про повара, — то 40 гривень, а за тіуна огнищного (управителя князівського дому) і за конюшого — 80 гривень, а за сільського тіуна, княжого чи землевласникового, то 12 гривень; а за рядового (нечиновну, просту людину) 5 гривень, так само і за боярського.

9. А за ремісника і за ремісницю, то 12 гривень, і за кормилицю (жінку, яка вигодувала дитину), хоч би була й із холопів чи рабів. 22. Коли челядник (холоп) сховається, і на торгу сповістять про його втечу чи пропажу і через три дні його не знайдуть, то після третього дня новий господар вважає його своїм челядником, а попередньому власнику холопа сплачує 3 гривні продажі.

29. Коли хто знайде свого украденого челядника і візьме його...; і за всі збитки має платити останній вор, і князю продажі 12 гривень за челядника, чи викраденого чи уведеного. [...]

Повна руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склав та щодолував цю працю проф. С. Юшков. — Київ: МВ 1935. — Реєстрації IV. — С. 137-144.

Хто створив документ?

Коли та де був створений документ?

Які права і свободи закріплені в цьому документі?

Для яких соціальних груп цей документ мав найбільше значення?

Як цей документ вплинув на подальший розвиток прав людини?

II ЕТАП

ПОЯСНИТЬ: Кожне детективне агентство провело велике дослідницьке розслідування і тепер потрібно написати звіт замовникові. Для написання звіту про виконану пошукову роботу варто використати шаблон медіаграмотного коміксу, де потрібно висвітлити інформацію за допомогою героїв коміксу про те, як змінилося розуміння прав і свобод людей з плином історичного часу.

Медіаграмотний комікс Слідами прав людини

ЗАПИТАЙТЕ учнів:

Чи вважаєте ви, що права і свободи, прописані в цих документах, були дотримані? Чому?

Які суспільні зміни були необхідні для того, щоб права і свободи стали реальністю для більшості людей?

Як ви вважаєте, чи є якісь права і свободи, які не були достатньо захищені в цих документах?

Які виклики для захисту прав людини існують у сучасному світі?

ПІДСУМУЙТЕ вправу і **НАГОЛОСИТЬ:** Ідея про те, що кожна людина має певні невід'ємні права, — це результат тривалої боротьби людства за справедливість і рівність. Від обмежених прав давніх цивілізацій до універсальних прав людини, проголошених у XX столітті, — шлях був довгий і тернистий. Релігійні вчення, філософські ідеї, революції і війни — все це впливало на формування і зміну розуміння прав людини. Сьогодні ми живемо у світі, де права людини — фундаментальний принцип.

Писемні документи — своєрідні «свідки» еволюції прав людини. Вони не лише фіксують певні етапи цього розвитку, а й впливають на подальші уявлення про права та свободи. Історичні документи створюють прецеденти, на які посилаються в розгляді нових правових питань. Наприклад, положення Великої хартії вольностей про те, що ніхто не може бути позбавлений життя, свободи або власності без належного судового розгляду, стали основою для багатьох сучасних конституцій.

Документи часто використовувалися як інструмент у боротьбі за права людини. Наприклад, Декларація незалежності США стала символом боротьби за свободу і самовизначення.

Вивчення писемних джерел інформації дає змогу зрозуміти, як змінювалися уявлення про права людини з часом, які фактори на це впливали і які виклики стояли перед суспільством.

ЕТАП III

ПОЯСНІТЬ: У сучасному суспільстві існує ризик виникнення конфлікту між свободою вираження думки і заборонаю дискримінації у разі, коли реалізація прав свободи спрямована на розпал агресії і містить прояви мовної ворожнечі. Мовна ворожнеча може мати значний і руйнівніший вплив за поширення через медіа. Існує міжнародний консенсус, відповідно до якого мовна агресія може бути заборонена законом, такі заборони мають переважати гарантії свободи вираження думки.

Свобода вираження думки не абсолютне право. Відповідно до статті 29 Загальної декларації права людини реалізація прав і свобод може бути обмежена, якщо вони загрожують належному визнанню і повазі до прав і свобод інших осіб. Відповідно до статті 10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод реалізація права на свободу вираження думки з огляду на те, що вони відповідають основним обов'язкам і відповідальності громадян, може підлягати встановленим законом формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя.

ЗАВДАННЯ: Поділіть учнів на групи, роздайте надруковані аркуші та набір висловлювань, запропонуйте їм віднайти з отриманих висловів ті, що належать до мови ворожнечі, та розмістити їх до відповідного кошика «мова ворожнечі», а ті вислови, які будуть рекомендованими прийнятними відповідниками до мови ворожнечі, розмістити до відповідного кошика «альтернатива»

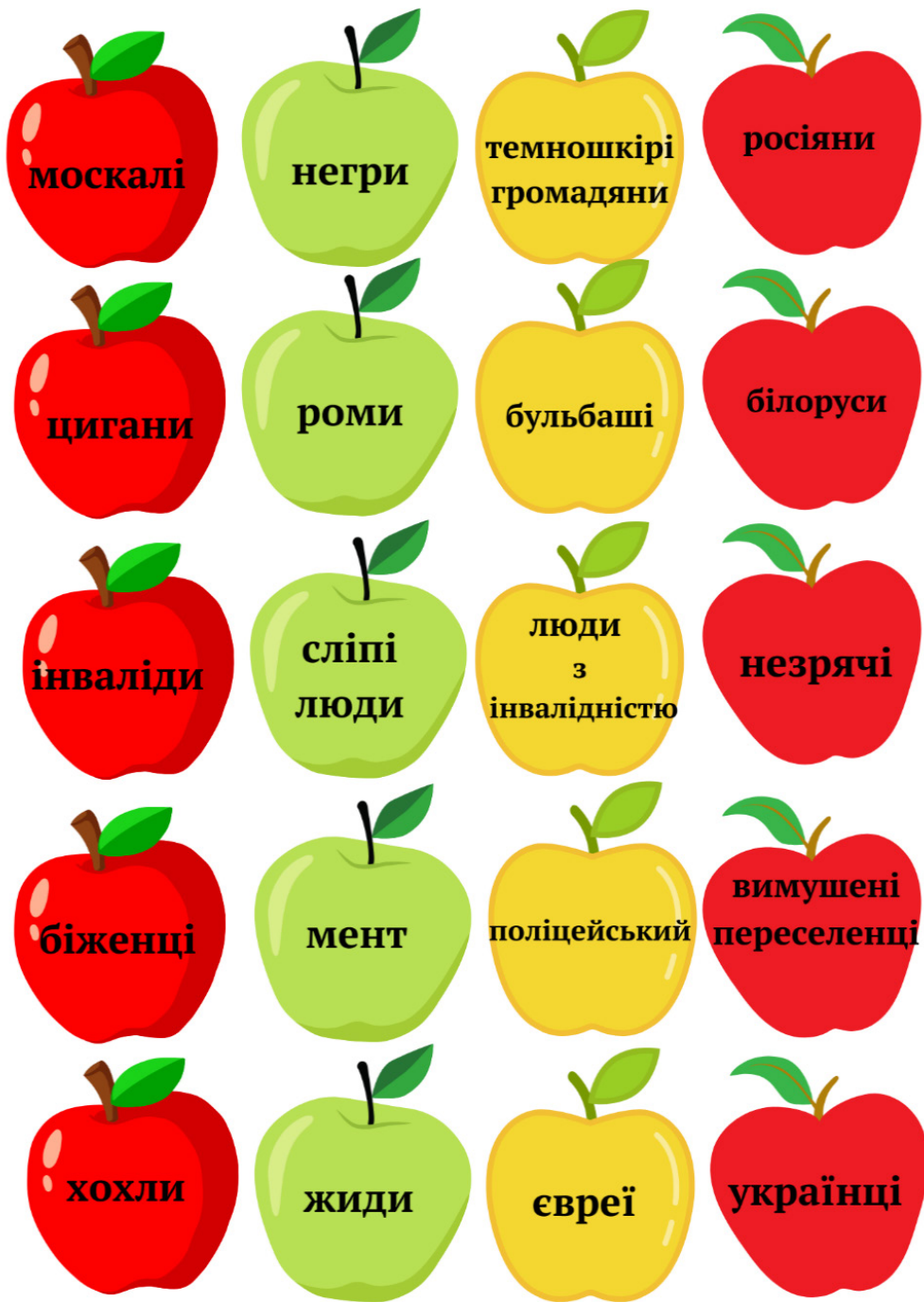
Набір слів / висловлювань: москалі/кацапи, негри, цигани, інвалід, мент, сліпий, хохли, бульбаші, жиди, біженці, темношкірі громадяни, росіяни, українці, білоруси, євреї, незрячий, вимушені переселенці, поліцейський/поліціант, роми.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи:

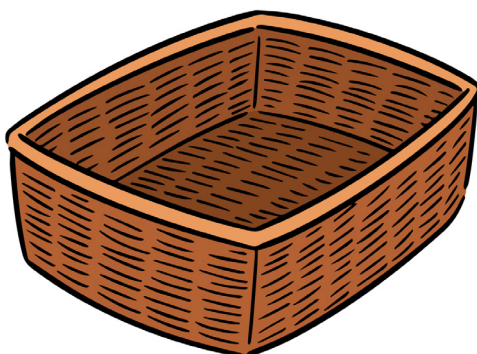
ЗАВДАННЯ: запропонуйте учням проаналізувати слова, які вони бачать на хмарині слів та виписати їх у дві колонки:

1. Медіаграмотність
2. Права людини

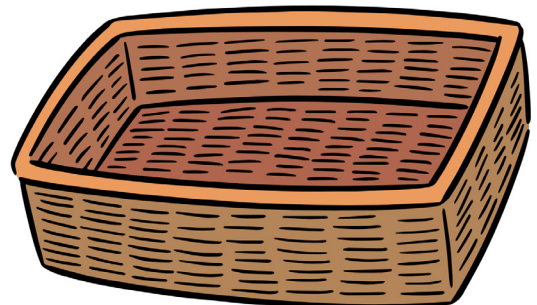
ПІДСУМУЙТЕ: На сучасному етапі державотворення права і свободи людини — невід'ємна характеристика державної політики. Найвищою соціальною цінністю на конституційному рівні проголошено людину, її права і свободи. Обов'язок, що покладається на державу, — визнання, утвердження, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, а також створення всіх передумов для того, щоб людина могла користуватися цими правами повним

Мова ворожнечі

Альтернатива

18. Назва вправи: «Фінансовий чек як свідчення допомоги ЗСУ»

Авторка: Горленко Ганна Олексіївна, медіапедагог, вчитель-методист, Відмінник освіти України

Предмети: Громадянська освіта, фінансова грамотність, математика, здоров'я, безпека, добробут

Клас: 6, 7

Теми медіаграмотності :

- ▶ Критичне мислення
- ▶ Медіасоціалізація
- ▶ Новинна грамотність
- ▶ Пошук і збір інформації

Методи:

- ▶ Індивідуальна робота
- ▶ Критичне мислення

Мета вправи: формування в учнів навичок аналізу фінансових документів та обчислення відповідних даних.

Анотація: Фіскальний чек — це фінансовий документ, що засвідчує купівлю товару і одночасно медіамеседж, який треба вміти аналізувати та контролювати. Окрім даних про продавця, куплені товари та суму оплати він також містить дані про сплату податку на додану вартість (ПДВ), який входить до складу ціни товару. Цей податок економісти називають «податком на споживання», бо реально його оплачує покупець. Щодня купуючи різноманітні товари і послуги, ми сплачуємо цей податок продавцям, які зобов'язані передати його в Державний бюджет України. А враховуючи, що під час війни майже 100 % доходів Державного бюджету України спрямовується на оборону, то кожному громадянину варто знати, яку саме суму (у вигляді ПДВ) він передає державі на фінансування Збройних сил України. Вправа може бути використана на заняттях з математики для обчислення відсотків, громадянської освіти, предмета «Здоров'я, безпека, добробут» для формування медійної, фінансової грамотності, громадянської позиції та патріотизму.

Необхідне обладнання / матеріали: фіскальні чеки з різних торговельних установ, екран для презентації, мультимедійний проектор або видруковані матеріали для кожної групи.

Очікувані результати: учні розуміють інформацію на фіскальному чеку і аналізують зазначені там дані, вміють обчислювати відсотки податку на додану вартість від кінцевої суми оплати товару і визначати так внесок кожного з них на фінансування оборони країни.

Детальний опис вправи

Ви знали, що, щодня купуючи товари і послуги, ви сплачуєте податки? Які саме? Як це відбувається і як це можна перевірити?

На початку заняття покажіть учням один з таких роликів соціальної реклами.

1. Підтримай тих, хто нас боронить! Сплати податки — наблизь перемогу (<https://www.youtube.com/watch?v=vzSpY3BFdzE>).
2. Актуально: соціальна ініціатива з інформаційної підтримки сплати податків! (https://www.youtube.com/watch?v=BEk-GJDMm_k).
3. Чому фіскальний чек важливий для добробуту України? <https://www.facebook.com/watch/?v=358314036682064>.

Для чого фіскальний чек покупцеві?

1. Для перевірки розрахунку: щоб прямо біля каси перевірити правильність зазначених видів товару, цін і кінцевої суми.
2. Для ведення сімейного бюджету: щоб обліковувати власні щоденні витрати.
3. Для підтвердження купівлі: щоб можна було повернути товар неналежної якості продавцеві або обміняти його.
4. Для гарантійного ремонту: щоб деякі технічно складні товари, що мають гарантійний термін служби ремонтувати безплатно або зі скидками.
5. Для того щоб впевнитися, що ваші податки передані державі.

Фіскальний чек за законом України кожен продавець має видати покупцеві після оплати товару.

Всі торговельні установи, заклади громадського харчування та сфера послуг в Україні мають друкувати фіскальні чеки однакового зразка за допомогою спеціальних пристроїв — реєстраторів розрахункових операцій (РРО).

Вимоги до змісту фіскального чека жорстко регламентує законодавство України (Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» в редакції 2020 р. та інші законодавчі акти).

Рекомендація для вчителя: Розділіть учнів на групи, щоб у кожній групі було кілька чеків з різних торговельних установ. Діти можуть принести чеки з великих торговельних супермаркетів, кафе, кіосків тощо. Що більше буде різних чеків, то краще буде продемонструвати учням, що в чеках завжди послідовно викладається інформація відповідно до вимог закону. На екран треба вивести для всього класу рис.1 (або роздрукувати для кожної групи на окремому аркуші паперу) вимоги закону щодо змісту інформації на чеку. Учні мають перевірити відповідність даних на їхніх чеках до вимог держави.

Завдання 1

Розгляньте чеки, які ви принесли на заняття. Перевірте, чи у вашому чеку зазначена вся інформація, яку вимагає закон.

Дайте відповіді на питання:

1. Чи зазначено в чеку назву підприємства?
2. Чи перераховано товари, їхня кількість, ціна за одиницю і повна сума оплати?
3. Чи зазначено дату продажу?
4. Як ви думаєте, навіщо в чеку розташовано QR-код?

ОБОВ'ЯЗКОВІ РЕКВІЗИТИ, ЯКІ ПОВИНЕН МІСТИТИ ФІСКАЛЬНИЙ КАСОВИЙ ЧЕК

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС
У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

ФОРМА № ФКЧ-1 з 1 серпня

ФІСКАЛЬНИЙ КАСОВИЙ ЧЕК НА ТОВАРИ (ПОСЛУГИ)

Рядок 1	Найменування суб'єкта господарювання
Рядок 2	Назва господарської одиниці
Рядок 3	Адреса
Рядок 4	Для платників ПДВ – індивідуальний податковий номер платника ПДВ
Рядок 5	Для неплатників ПДВ – податковий номер або серія та номер паспорта / номер ID картки
Рядок 6	Значення кількості придбаного товару (послуги) та вартість одиниці виміру
Рядок 7	Код товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД
Рядок 8	Цифрове значення штрихового коду товару
Рядок 9	Назва товару (послуги), вартість, літерне позначення ставки ПДВ
Рядок 10	Ідентифікатор еквайра та торгівця або інші реквізити, що дають змогу їх ідентифікувати
Рядок 11	Ідентифікатор платіжного пристрою
Рядок 12	Сума комісійної винагороди (у разі наявності)
Рядок 13	Вид операції
Рядок 14	Реквізити електронного платіжного засобу (платіжної картки) ("ЕПЗ")
Рядок 15	Напис "ПЛАТІЖНА СИСТЕМА"
Рядок 16	Підпис касира
Рядок 17	Підпис держателя електронного платіжного засобу (платіжної картки)
Рядок 18	Форма оплати (готівкою, електронним платіжним засобом, у кредит тощо), сума коштів оплати та валюта операції
Рядок 19	Загальна вартість придбаних товарів (отриманих послуг) ("СУМА" або "УСЬОГО")
Рядок 20	Для платників ПДВ: літерне позначення ставки ПДВ, ставки ПДВ (%), суми ПДВ в чеку (на початку рядка - "ПДВ")
Рядок 21	Акцизний податок (для суб'єктів роздрібної торгівлі підакцизних товарів)
Рядок 22	Заокруглення
Рядок 23	До сплати
Рядок 24	Фіскальний номер касового / електронного чека, дата (день, місяць, рік) та час (година, хвилина, секунда) проведення розрахункової операції
Рядок 25	QR-код, який містить у собі код автентифікації повідомлення (MAC) чеку та інші відомості розрахункової операції
Рядок 26	Для касового чека ПРРО: позначка щодо режиму роботи (офлайн/онлайн)
Рядок 27	Для касового чека ПРРО: контрольне число, сформоване в режимі офлайн
Рядок 28	Заводський номер РРО ("ЗН")
Рядок 29	Фіскальний номер РРО ("ФН") або фіскальний номер ПРРО ("ФН ПРРО")
Рядок 30	Напис "ФІСКАЛЬНИЙ ЧЕК" та графічне зображення найменування або логотипу виробника

1. Серія та номер паспорта / номер ID картки (для фізичних осіб, які через свій реалізаційний персональний власницький підприємецький номер облікової картки платника податків та офіційно повноважені про це відповідні контролюючі органи і мають відповідну відмітку в паспорті).

2. Зазначається код товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД, що встановлений Законом України "Про Митний тариф України".

3. Зазначається у випадках, передбачених чинним законодавством, а у разі неперерахованих – за бажанням

СЕРВІС "Пошук фіскального чека"

<https://cabinet.tax.gov.ua/cashregs/check>

- Рядок 1** Найменування суб'єкта господарювання
- Рядок 2** Назва господарської одиниці
- Рядок 3** Адреса
- Рядок 4** Для платників ПДВ – індивідуальний податковий номер платника ПДВ
- Рядок 5** Для неплатників ПДВ – податковий номер або серія та номер паспорта / номер ID картки
- Рядок 6** Значення кількості придбаного товару (послуги) та вартість одиниці виміру
- Рядок 7** Код товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД
- Рядок 8** Цифрове значення штрихового коду товару
- Рядок 9** Назва товару (послуги), вартість, літерне позначення ставки ПДВ
- Рядок 10** Ідентифікатор еквайра та торгівця або інші реквізити, що дають змогу їх ідентифікувати
- Рядок 11** Ідентифікатор платіжного пристрою
- Рядок 12** Сума комісійної винагороди (у разі наявності)
- Рядок 13** Вид операції
- Рядок 14** Реквізити електронного платіжного засобу (платіжної картки) ("ЕПЗ")
- Рядок 15** Напис "ПЛАТІЖНА СИСТЕМА"
- Рядок 16** Підпис касира
- Рядок 17** Підпис держателя електронного платіжного засобу (платіжної картки)
- Рядок 18** Форма оплати (готівкою, електронним платіжним засобом, у кредит тощо), сума коштів оплати та валюта операції
- Рядок 19** Загальна вартість придбаних товарів (отриманих послуг) ("СУМА" або "УСЬОГО")
- Рядок 20** Для платників ПДВ: літерне позначення ставки ПДВ, ставки ПДВ (%), суми ПДВ в чеку (на початку рядка - "ПДВ")
- Рядок 21** Акцизний податок (для суб'єктів роздрібної торгівлі підакцизних товарів)
- Рядок 22** Заокруглення
- Рядок 23** До сплати
- Рядок 24** Фіскальний номер касового / електронного чека, дата (день, місяць, рік) та час (година, хвилина, секунда) проведення розрахункової операції
- Рядок 25** QR-код, який містить у собі код автентифікації повідомлення (MAC) чеку та інші відомості розрахункової операції
- Рядок 26** Для касового чека ПРРО: позначка щодо режиму роботи (офлайн/онлайн)
- Рядок 27** Для касового чека ПРРО: контрольне число, сформоване в режимі офлайн
- Рядок 28** Заводський номер РРО ("ЗН")
- Рядок 29** Фіскальний номер РРО ("ФН") або фіскальний номер ПРРО ("ФН ПРРО")
- Рядок 30** Напис "ФІСКАЛЬНИЙ ЧЕК" та графічне зображення найменування або логотипу виробника

Рис. 1 Обов'язкові реквізити, які повинен містити фіскальний чек

Зазвичай вгорі кожного чека зазначається назва того, хто продає товар (послуги). Іноді це може бути фізична особа — підприємець, як-от на першому чеку — Петренко Тетяна Петрівна. Іноді — підприємство, установа, організація, як на двох останніх чеках — ПП «Таврія плюс» і ТЗОВ «Аптека 31».

У наступному рядку вказується адреса, де розташовано заклад.

Рис. 2. Зразки фіскальних чеків.

Наступні рядки призначені для кодів платників податків, які мають всі підприємства і фізичні особи в Україні.

Далі перераховуються найменування товарів з їхніми штрих-кодами, цінами, скидками.

Потім вказується сума до сплати.

Після неї вказується сума ПДВ (податку на додану вартість), що обчислюється з усієї покупки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Фізичні особи — підприємці за законом можуть не бути платниками ПДВ. Тому в чеках таких торговельних закладів не зазначається сума ПДВ. Підприємці фізичні особи певних груп сплачують інші податки до бюджету. А більшість торговельних установ — платники податку на додану вартість, тому в їхніх чеках завжди є сума ПДВ.

Чеки мають QR-код. Він надає можливість перевірити чек в електронному вигляді чи зберегти його собі на телефон. Це зручно тим людям, які ретельно обліковують свої витрати: можна просто відсканувати чек і зберегти в пам'яті смартфона, а паперову версію не забирати із собою. Тим більше, що часто чеки друкуються таким дрібним шрифтом, що не всі можуть прочитати його і перевірити в друкованому варіанті. А сканований чек в телефоні можна легко збільшити для перевірки. Тільки слід пам'ятати, що перевіряти чек і його відповідність до покупки слід, не відходячи від каси!

Решта даних у чеках стосуються способів оплати (готівкою чи банківськими картками), що засвідчується і зазначенням номерів пристроїв PPO та банківських карток.

Завдання 2

Які податки відображаються у фіскальному чеку?

Як перевірити, скільки податку ви сплатили, купуючи товар? Це обов'язково має відображатися у фіскальному чеку.

Знайдіть у фіскальному чеку під рядком «СУМА» рядок, де написано «ПДВ».

Один з обов'язків громадян згідно з Конституцією України — сплата податків.

Конституція України. Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Закони України визначають усі види податків та їх розміри, які мають платити громадяни і підприємства, наприклад усі мають платити податки з будь-яких доходів:

- ▶ з будь-якого доходу кожен громадянин має віддавати державі в бюджет 18 % та військовий збір;
- ▶ підприємства мають сплачувати від 25 до 30 % від прибутку.

Це так звані **прямі** податки, які самі ж громадяни чи підприємства мають відраховувати в бюджет від свого доходу. Але існують ще деякі податки, що називаються **непрямими**, бо оплачують їх покупці товарів і послуг продавцям, а продавці зобов'язані передати ці суми податку державі. До таких податків належать податок на додану вартість (ПДВ) та акцизи. Вони вносяться в ціну товарів.

Податок на додану вартість — це непрямий податок.

Спрощений механізм сплати ПДВ такий: виробник (продавець) вносить суму податку в ціну товару за ставкою 7 %, 14 % або 20 % від доданої вартості, покупець, купуючи товар, передає цю суму продавцеві, а продавець передає державі. Різні ставки оподаткування застосовуються для різних категорій товарів, а саме:

- ▶ для медичних препаратів і лікарських засобів — 7 %;
- ▶ для деяких видів сільськогосподарської продукції — 14 %;
- ▶ для решти товарів і послуг — 20 %.

Формула обчислення суми ПДВ та кінцевої ціни товару

ПДВ = Додана вартість (собівартість + прибуток) × ставку податку

Кінцева ціна = собівартість + прибуток + ПДВ

Приклад

Виробник випустив пачку морозива за собівартістю 30 грн, додав свій прибуток розміром 15 % (4,5 грн) — 34,5 грн це і є додана вартість товару.

Але виробник має сплачувати ПДВ за ставкою 20 % від доданої вартості, тому він вносить в ціну суму цього податку $34,5 \text{ грн} \times 0,2 = 6,9 \text{ грн}$.

Відповідно, кінцева ціна морозива має становити $30 + 4,5 + 6,9 = 41,4 \text{ грн}$.

Цікаво, що від кінцевої ціни сума такого податку (ПДВ, обчисленого за 20 % ставкою від доданої вартості) завжди буде дорівнювати $16,67 \% = (6,9 \text{ грн} : 41,4 \text{ грн}) \times 100 \%$.

6,9 гривень податку на додану вартість кожен продавець морозива має перерахувати в державний бюджет, але оплатив його той, хто купив морозиво.

Завдання 3

Обчислення суми податку на додану вартість

Собівартість виробництва шоколадки дорівнює 50 грн. Прибуток запланований розміром 10 % від собівартості. Податок на додану вартість обчислюється за ставкою 20 % від доданої вартості. Обчисліть:

1. Суму прибутку, яку планує отримати виробник.
2. Розмір доданої вартості шоколадки.
3. Суму ПДВ.
4. Кінцеву ціну товару.
5. Відсоток ПДВ від кінцевої ціни товару.

Розв'язання:

1. Прибуток: $50 \text{ грн} \times 0,1 = 5 \text{ грн}$.
2. Додана вартість: $50 \text{ грн} + 5 \text{ грн} = 55 \text{ грн}$.
3. ПДВ: $55 \times 0,2 = 11 \text{ грн}$.
4. Кінцева ціна: $55 \text{ грн} + 11 \text{ грн} = 66 \text{ грн}$.
5. Відсоток ПДВ від кінцевої ціни: $(11 \text{ грн} / 66 \text{ грн}) \times 100 = 16,67 \%$.

Завдання 4

Визначте у вашому чеку відсоток податку від кінцевої суми, сплаченої за покупки. Порівняйте отриману цифру з результатами ваших друзів.

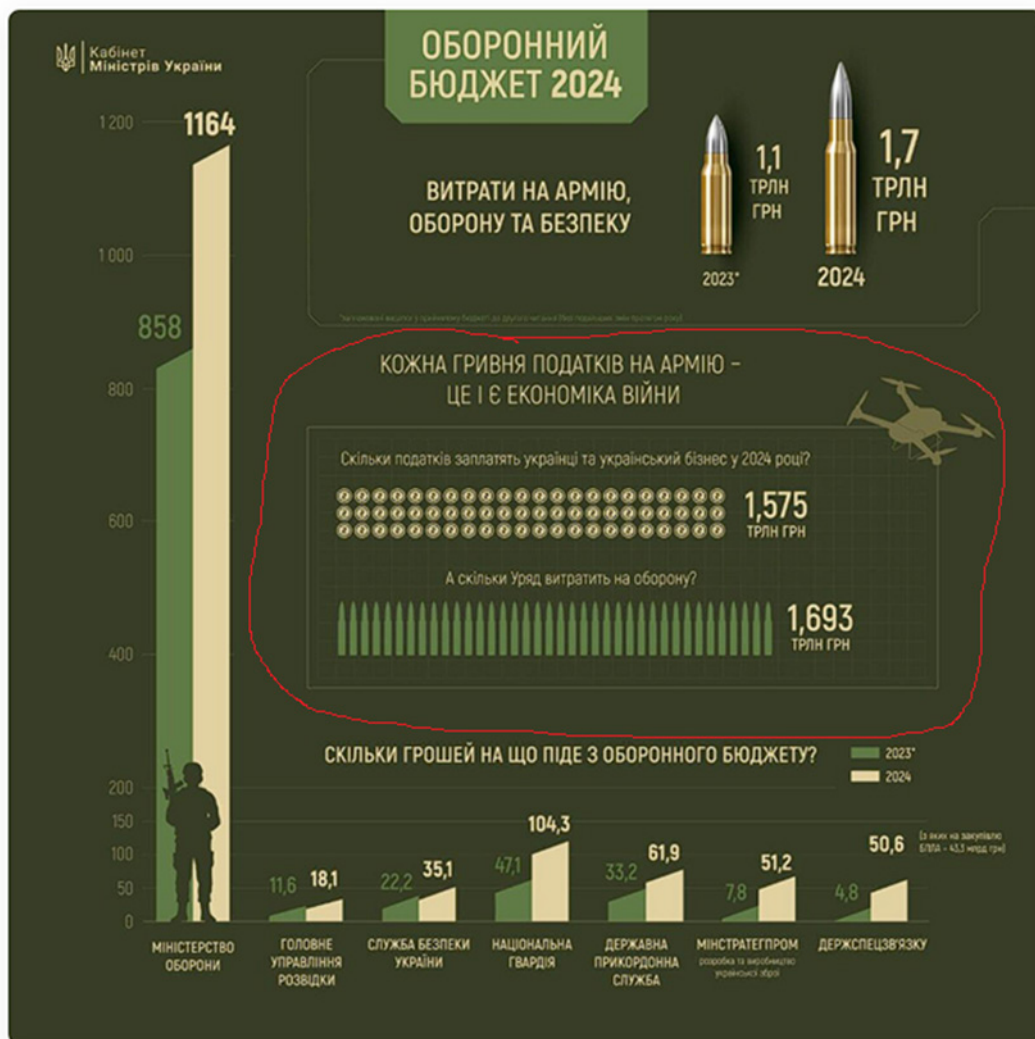

Рис. 3. Оборонний бюджет України 2024

Підсумок / рефлексія за результатами проведення справи

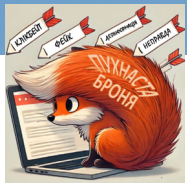
Учням слід пояснити, що під час війни держава змушена спрямовувати майже всі доходи Державного бюджету на оборону і безпеку. Безумовно, уряд має платити й зарплати вчителям і медикам, пенсії — пенсіонерам, виплачувати субсидії малозабезпеченим громадянам, стипендії — студентам і будувати дороги. Але пріоритет все ж таки оборона. Тому всі доходи бюджету спрямовуються на ці цілі. Решта видатків бюджету фінансується з тих грошей, що надають Україні союзники в рамках різноманітних гуманітарних проєктів, кредитів і прямих грошових допомог.

Отже, висновок: **кожна гривня сплачена у вигляді податків — пряма підтримка Збройних сил України.**

Учням можна дати завдання збирати впродовж одного місяця всі чеки на покупки сім'ї, щоб підрахувати обсяг участі членів родини у фінансуванні української армії. Безумовно, багато українців сьогодні і окрім сплати податків передає армії добровільні внески на дрони, медичні турнікети, ремонт авто і техніки тощо. Однак щоденна хоч і невелика грошова участь у вигляді сплачених податків при під час купівлі товарів і послуг також має величезне значення. А фіскальний чек, крім іншого, — підтвердження того, що кошти офіційно врахували всі учасники операції купівлі-продажу, інформація про це передана Державній податковій службі і продавець товару не зможе ухилитися від сплати податку.

Використані джерела

1. Горленко Ганна. **Медіаосвіта на заняттях з фінансової грамотності.** Навчальне видання / за редакцією Волошенюк О., Іванова В. Київ : АУП, ЦВП, 2021. 76 с.
2. Анімаційний ролик. Чому фіскальний чек важливий для добробуту України? URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=358314036682064/>
3. 3. Ролик «Податки йдуть до тата». URL: https://www.youtube.com/watch?v=BEk-GJDMm_k. Ролик «Підтримай тих, хто нас боронить! Сплати податки — наблизь перемогу». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vzSpY3BFdzE>.
4. Обов'язкові реквізити, які повинен містити фіскальний чек / сайт для бухгалтерів. URL: <https://uteka.ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-kakuyu-informaciyu-dolzhensoderzhat-fiskalnyj-chek>.
5. Ставки ПДВ 2024 / Головбух. Платформа бухгалтерія. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/9294-pdv-u-2022-rots>.
6. У 2024 році Україна планує витратити на армію, оборону та безпеку майже 1,7 трлн грн. // Оборонний бюджет України 2024. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/12/08/u-2024-roczy-ukrayina-planuye-vytratyty-na-armiyu-oboronu-ta-bezpeku-majzhe-17-trln-grn/>.

Розділ 4

Мистецька освітня галузь

19. Назва вправи: «“Музична оборона” — історичний шлях пісні-молитви “Ой у лузі червона калина похилилася”»

Авторка: Зоря Юлія Миколаївна, завідувачка центру STEM-освіти, КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Предмети:

- ▶ Мистецтво
- ▶ Українська література

Модельна програма, до якої створено вправу: Модельна навчальна програма «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А.)

Клас: 7

Теми медіаграмотності :

- ▶ Громадянські права і свободи
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Пошук і збір інформації

Методи

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мозковий штурм
- ▶ Проектна робота

Мета вправи: розвивати критичне мислення, вміння аналізувати інформацію, вести пошук вірогідних джерел інформації, вміння глибинно перевіряти / досліджувати зображення / фото; поглибити знання з української літератури та історії України, вчити аналізувати медіа-контент, виділяти основні проблеми, порушені у творі; формувати дослідницьку діяльність шляхом аналізу історичних подій, навички командної роботи, комунікації, вміння висловлювати власну думку та аргументувати її; сприяти духовному розвитку учнів, спонукати їх до вивчення історії української культури, виховувати любов до рідної землі, до українського народу, поважне ставлення до національної історії.

Анотація: Здобувачі освіти об'єднуються в групи та обирають одну з історичних подій в Україні для детального вивчення. За допомогою різноманітних джерел інформації вони проводять дослідження, аналізують факти, джерела інформації, а потім презентують результати своєї роботи.

Необхідне обладнання/матеріали: роздатковий матеріал, проектор / екран / інтернет.

Очікувані результати: Учні уміють здобувати необхідну інформацію з медіа; визначають мотиви, порушені в художніх творах проблеми; застосовують різні види критичного читання патріотичних пісень літературного походження; зіставляють зміст патріотичних пісень літературного походження з історичним і соціокультурним контекстом, світоглядною позицією сучасності; володіють позитивними навичками спілкування, уміють взаємодіяти в колективі.

Детальний опис вправи: Секрет успіху пісні «Ой у лузі червона калина похилилася» полягає в її глибокому історичному та національному значенні для українців. У ній ідеться про захист та об'єднання України в часи важких випробувань. А сьогодні, коли Україна переживає жорстоку агресію з боку РФ, пісня єднає та підтримує український народ, наділяючи його силою, вірою, рішучістю та гордістю за свою історію та культуру.

Пропонуємо учням відчувати себе в ролі медіекспертів та дослідити історію пісні та її популярність із давніх часів до сучасності.

Педагогові доречно заздалегідь підготувати роздатковий матеріал та орієнтовні запитання. Пропонуємо об'єднати учнів у групи та опрацьовувати матеріали відповідно до цільової групи:

Група 1. Історики

Запропонуйте учням роздруківку на папері та попросіть дізнатись як саме цей текст стосується пісні «Ой у лузі червона калина похилилася».

Орієнтовні запитання:

- ▶ Що за текст перед вами?
- ▶ Який стосунок він має до тексту пісні «Ой у лузі червона калина похилилася»?
- ▶ У яких джерелах ви знайшли підтвердження цього, аргументуйте свою відповідь!

Довідка

Нині «Ой у лузі червона калина похилилася» звучить на цілий світ різними мовами. Пісня з часів козаччини 17 століття, яка робить нас сильними у 21 столітті, бо єднає з нашими попередниками, що вперто боролися за волю України.

«Ой, у лузі червона калина похилилася» – пісня, яку називали другим гімном України. Також це Славень УСС (Українських січових стрільців) і УПА (Української повстанської армії). Вперше пісня прозвучала напередодні Першої світової війни взимку 1914 року у виставі Степана Чарнецького «Сонце руїни».

Перша публікація давнього наспіву про червону калину, що похилилася:

*ПѢСНИ ОБЪ ОЧИЩЕНІИ УКРАИНЫ ОТЪ ПОЛЯКОВЪ. 1648. // ИСТОРИЧЕСКІЯ ПѢСНИ МАЛУРУССКАГО НАРОДА СЪ ОБЪЯСНЕНІЯМИ ВЛ. АНТОНОВИЧА И М. ДРАГОМАНОВА. ТОМЪ ВТОРОЙ. ВЫПУСКЪ I. К.: ТИПОГР. М. П. ФРИЦА, 1875. С. 50.

Але Степан Чарнецький насправді створив римейк народної пісні часів Хмельниччини, тобто середини 17 століття. Давній наспів записали і опублікували в 1875 році відомі збирачі української спадщини та діячі українського національного руху Володимир Антонович і Михайло Драгоманов.

Розлилися круті бережечки, гей, гей, по роздоллі,
Пожурились славні козаченьки, гей, гей, у неволі.
Гей ви хлопці, ви добрі молодці, гей, гей не журіться,
Посідлайте коні ворониї, гей, гей, садовіться.

5. Та поїдем у чистее поле, гей, гей, у Варшаву,
Та наберем червоної китайки, гей, гей, та на славу;
Гей щоб наша червона китайка, гей, гей, не злиняла,
Та щоб наша козацькая слава, гей, гей, не пропала.
Гей щоб наша червона кытайка, гей, гей, червоніла,
10. А щоб наша козацькая слава, гей, гей, не змарніла.
Гей у лузі червона калина, гей, гей, похилилася,
Чогось наша славна Україна, гей, гей, засмутилася.
А ми-ж тую червону калину, гей, гей, та підвімемо,
А ми-ж свою славну Україну, гей, гей, та развеселимо.

(Зап. вь д. Марьяновкѣ Херсонск. губ. Елисаветградск. у.).

Група 2. Театрали

Запропонуйте учням видрук на папері та попросіть дізнатись як саме це зображення стосується пісні «Ой у лузі червона калина похилилася».

Орієнтовні запитання:

- ▶ Що за фото перед вами?
- ▶ Що саме зображено на фото?
- ▶ В якому році зроблено поштівку?
- ▶ Який стосунок вона має до тексту пісні «Ой у лузі червона калина похилилася»?
- ▶ У яких джерелах ви знайшли підтвердження цього, аргументуйте свою відповідь!

Лесь Курбас (гетьман Дорошенко) і Амвросій Бучма у виставі за твором Василя Пачовського «Сонце Руїни». Поштівка

Довідка. Зробивши постанову трагедії Василя Пачовського про гетьмана Дорошенка «Сонце Руїни», Чарнецький був невдоволений фінальною піснею-скаргою України «Чи я в лузі не калина була». Для оптимістичнішого фіналу він вставив у драму народну пісню «Розлилися круті бережечки». Чарнецький дещо переробив у ній слова, щоб її текст краще вписувався у зміст вистави. Та останній куплет залишив без змін. Крім того, Степан Чарнецький доробив до пісні нову, споріднену з народною, мелодію. Михайло Коссак розклав її на інструменти. Вистава спричинилася до популяризації пісні, особливо її останньої строфи «Ой у лузі...». Від акторів театру пісню сприйняла молодь. У серпні 1914 р. у Стрию пісню «Ой у лузі...» вперше почув чотар УСС Григорій Трух від стрільця Іваницького. Той її навчився від артистів львівського театру.

Група 3. Митці

Запропонуйте учням видрук на папері та попросіть дізнатись як саме це зображення стосується пісні «Ой у лузі червона калина похилилася».

Орієнтовні запитання:

- ▶ Дослідіть, будь ласка, що за постать перед вами на фото?
- ▶ Хто саме зображений на фото? Чому ви так думаєте?
- ▶ Яке відношення ця людина має до пісні «Ой у лузі червона калина похилилася»?
- ▶ У яких джерелах ви знайшли підтвердження цьому, аргументуйте свою відповідь!

Співак «Метрополітен-опери» Михайло Зозуляк, який вперше зробив запис пісні

Довідка. Обробка С. Чарнецького швидко набула популярності. А особливо коли на початку світової війни її підхопили Українські січові стрільці — вояки першого у 20 столітті українського військового формування, хоч поки не самостійного, а створеного в лавах австро-угорської армії. Для стрільців ця пісня (ще дещо перероблена проти версії С. Чарнецького) стала одним із гімнів їхньої формації.

Вже у 1921 році ветерани УСС створили видавництво «Червона калина», яке публікувало спогади учасників боротьби за незалежність, воїнів армій УНР та ЗУНР, дослідження на теми української революції.

Тим часом пісня потрапила за океан. Там у 1925 році перший її запис зробив український співак з нью-йоркської «Метрополітен-опери» Михайло Зозуляк, той самий, що перед тим записав гімн «Ще не вмерла Україна».

У 1944-му «Червона калина» вдруге з'явилася на платівці у США, в аранжуванні Олександра Кошиця, який зробив знаменитим у світі українського «Щедрика».

Група 4. Літературознавці

Запропонуйте учням видрук на папері та попросіть дізнатись, як саме це зображення стосується пісні «Ой у лузі червона калина похилилася».

Орієнтовні запитання:

- ▶ Дослідіть, будь ласка, що за постать перед вами на фото?
- ▶ Хто саме зображений на фото? Чому ви так думаєте?
- ▶ Який стосунок ця людина має до пісні «Ой у лузі червона калина похилилася»?
- ▶ Яку роль ця постать відіграла у світовому поширенні пісні крізь віки?
- ▶ У яких джерелах ви знайшли підтвердження цього, аргументуйте свою відповідь!

Довідка. Біографи: Григорій (Гриць) Андрій Трух народився 19 лютого 1894 року в с. Гірному (пізніше Стрийського району Львівської області). У 1914 році закінчив гімназію і з початком війни вступив до Українських січових стрільців. Був командиром чоти в сотні Дмитра Вітовського, провідником розвідувальних стеж у Карпатах. Поранений під Болеховом 30 травня 1915 року. В бою під Потуторами на Бережанщині 30 вересня 1916 року врятувався з однією чотою з оточення. Восени 1917 року був у званні поручника командиром сотні Легіону УСС. Після окупації краю поляками прийняв монаший чин. Як священник діяв у Галичині, на Холмщині і (з 1932 р.) в США й Канаді. Автор низки книжок і брошур, зокрема й «Граматика української літературної мови», редактор журналу «Світло» (1943–1946). Один з авторів слів славню (гімну) Українських січових стрільців «Червона калина». Помер у Канаді, в Грімсбі (Онтаріо) 1959 року.

Літературознавці: Григорій Трух до першої строфи «Ой у лузі...» додав ще три строфи, які й утворили «Червону калину». Він же навчив співати пісню стрільців своєї чоти. Незабаром перша стрілецька пісня «Ой у лузі червона калина похилилася» поширилася по Стрию. А згодом «Червону калину» почали співати в Галичині та по всій українській землі. Що стосується авторства музики, то Степан Чарнецький твердив, що мелодію дібрав він сам. Музикознавці ж Філарет Колесса і Василь Витвицький вважають її народною. В. Витвицький стверджував, що це мотив пісні «Ой зацвіла червона калина над криницею». А Володимир Гордієнко у своїй праці «Українські січові стрільці» повідомляє, що музику написав відомий композитор, автор багатьох стрілецьких пісень Михайло Гайворонський.

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи:

У цій російсько-українській війні кожен українець та українка — борці за волю й гідність свого народу. На жаль, ця боротьба вкотре повторюється. Приклад жертвності о. Андрія Труха, Чина святого Василя Великого у сьогоднішніх викликах може стати для нас стимулом боротьби в ім'я любові до ближнього. Його молитви та служіння для українського народу виявляють піклування за ближніх з любові до Бога, якою він горів. Тому ми повинні бути гордими за ті слова, які вклав молодий січовий стрілець: «Не хилися, червона калино маєш білий цвіт. Не журися, славно Україно маєш вільний рід!».

Робота з текстом твору

- ▶ Чому пісня «Ой у лузі...» набула популярності сьогодні?
- ▶ Яка основна ідея пісні?
- ▶ Чому пісню називають молитвою?
- ▶ Який провідний мотив пісні-молитви?
- ▶ Назвіть художні засоби, які є в пісні? Чи впливає наявність цих засобів на сприйняття основної ідеї пісні?
- ▶ Чому, на вашу думку, Україна зажурилася?
- ▶ Прокоментуйте слова з пісні «Не хилися, червона калино маєш білий цвіт. Не журися, славно Україно маєш вільний рід!»
- ▶ З яким ворогом і за що борються січовики?
- ▶ Як січовики намагаються розвеселити Україну?

- ▶ Чим прославилися січові стрільці?
- ▶ Чому і для чого ми повинні пам'ятати історію рідного краю і тих, хто її творив?
- ▶ Що символізує калина? Які ще символи вам відомі?

Домашнє завдання

Підготуйте презентацію на тему «Найвідоміші варіанти виконання «Ой у лузі червона калина»: від минулих років до сьогодення.

Джерела для виконання домашнього завдання:

- ▶ <https://youtu.be/UpiPdTmcnw8>,
- ▶ <https://youtu.be/SCGhRdgtidM>,
- ▶ <https://youtu.be/2KFmijE0lkw>,
- ▶ <https://youtu.be/sHq2cToZTjU>,
- ▶ <https://youtu.be/lu8m5FA2nL8>,
- ▶ <https://youtu.be/saEpkcVi1d4>.

Використані джерела

1. Історія пісні «Червона калина» — це історія нашого народу. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2022/04/23/161248/>.
2. Незборимий дух в самовідданому служінні: про співавтора пісні «Ой у лузі червона калина». URL: <https://osbm.info/незборимий-дух-в-самовідданому-служі/>.
3. «Ой, у лузі червона калина похилилася» С. Чарнецького і Г. Труха — пісня, що стала народною. URL: <http://lesson.iolya.com.ua/611.pdf>.
4. «Ой, у лузі червона калина» — текст пісні, історія її виникнення і найпопулярніші виконання: <https://tsn.ua/ukrayina/oy-u-luzi-chervona-kalina-teks-pisni-istoriya-yiyi-viniknennya-i-naypopulyarnishi-vikonannya-2026975.html>.
5. Візуальні джерела:
<https://www.istpravda.com.ua/images/doc/a/5/a5b0b41-ez-imeni.png>,
<https://www.istpravda.com.ua/images/doc/8/c/8cc6f90-achovs-kij-poshtivka-2.jpg>,
<https://www.istpravda.com.ua/images/doc/1/3/13bb216-mykhailo-zazuliak.jpg>,
https://osbm.info/wp-content/uploads/2024/02/Cheta_Truha_USS.jpg.

20. Назва вправи: «Мистецтво через медіаграмотність»

Авторка: Просіна Ольга Володимирівна, завідувачка катедри філософії і освіти дорослих ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Предмет: Мистецтво

Модельна програма, до якої створено вправу: Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5–6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л. М., Просіна О. В.)

Клас: 5

Теми медіаграмотності:

- ▶ Медіаспоживання (психологія сприйняття медіа)
- ▶ Пошук і збір інформації

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Ігрова діяльність
- ▶ Індивідуальна робота
- ▶ Критичне мислення

Мета вправи: Розвивати в здобувачів освіти навички критичного мислення, медіаграмотність, навички аналізу та оцінювання інформації. Вправа може бути використана під час вивчення «Модуля 4. Види і мова візуальних / пластичних мистецтв» та «Модуля 5. Види і мова візуальних / екранних мистецтв». Вона сприятиме формуванню умінь аналізувати мистецькі медіатексти.

Анотація: Здобувачі освіти отримають навички аналізу медіатексту на прикладі роботи з найстарішим українським мультфільмом «Пригоди Перця»..

Необхідне обладнання / матеріали: комп'ютер, записи кінотекстів, роздатковий матеріал.

Очікувані результати: Здобувачі освіти набудуть навичок із декодування візуальної інформації; використання інформаційного середовища у власній творчості та художній комунікації, коли учень має навчитися визначати з допомогою вчителя чи інших осіб вірогідність джерела інформації про мистецтво.

Учень / учениця знає:

- ▶ основні елементи мови кіномистецтва (кадр, ракурс, освітлення, звук);
- ▶ розрізняє види кіномистецтва (ігрове, неігрове) та анімацію.

Учень / учениця усвідомлює:

- ▶ цінності, які ретранслюють твори кіномистецтва;
- ▶ яким чином елементи аудіовізуального повідомлення впливають на емоції;
- ▶ що кінотексти не реальне відображення світу, вони створюються з певними цілями.

Учень / учениця вміє:

- ▶ інтерпретувати, визнавати, цінувати та розуміти інформацію, представлену через рухомі образи;
- ▶ аналізувати та інтерпретувати мову рухомих зображень кінотексту (фільму, анімації чи відео) через призму основних елементів мови кіно за допомогою вчителя;
- ▶ виокремлювати цінності, закладені у творі мистецтва, за допомогою вчителя ;
- ▶ залучати власний художній досвід; зіставляє з іншими творами, опрацьованими раніше.

Детальний опис вправи

Вивчення мистецтва в 5–6 класах має спрямовуватися на розвиток не лише загальної і художньої культури особистості, а й на низку ключових і предметних компетентностей, зокрема медіакомпетентності.

Учнівство в 5–6 класах ще не вміє самостійно моделювати свою поведінку та планувати свої вчинки, тому його поведіння в соціумі — це наслідування побаченого та почутого. Велику частину поведінкових моделей діти беруть з уподобаних медіапродуктів: реклами, музичних роликів, коміксів, а найчастіше — з мультфільмів. І вони ще не вміють зіставляти реальний світ і медійний, що може призводити і до негативних наслідків (наприклад, формування асоціальної чи девіантної поведінки).

Кіно — найстарша форма екранної культури. Його виникнення та поширення на початку ХХ ст. часто трактують як початок глобального конфлікту культури книжної (логоцентричної, заснованої на абстрактному мисленні та лінійній послідовності, адже читається лише буква за буквою) і екранної, де центральне місце належить рухомому образу. Екранна культура об'єднує **зображення і звук, рух, форму та колір**. Кіно як засіб візуальної комунікації безпосередньо пов'язане зі здатністю його мови створювати ілюзію реальності. Кінодійсність так само сильно і безпосередньо впливає на чуттєвість людини, як і власне дійсність. А часто-густо, посилена різноманітними спецефектами, які неможливо пережити в реальності, пересилює її впливом.

Анімаційне кіно часто відрізняється від кіно «живої дії», бо акторів замінюють намальовані персонажі чи ляльки. Але насправді основні етапи виробництва незмінні, незалежно від використовуваної техніки: анімаційне кіно є кіно. Насамперед має бути написано сценарій. У ньому описується сюжет із зазначенням усіх деталей, що стосуються персонажів (характер, зовнішній вигляд), ситуації, текст оповідача. Потім ми малюємо розкадрування, що вказує, де і як камера буде розміщена для знімання. Тут демонстровано всі кадри фільму з коментарями щодо руху камери, тривалості кадрів, дій, персонажів, обстановки, звуків. Дійсно, будь то мальований чи об'ємний фільм — усе продумав режисер: зовнішність героїв, кут камери. В анімаційному кіно знімання ведеться не безперервно, а «зображення за зображенням»: наприклад, ми розміщуємо малюнок перед камерою, яка робить своєрідне фото, тобто записуємо лише частку. Потім ставимо інший малюнок перед камерою, щоб зробити нову фотографію, і так далі... Колись ці фотографії записували одну за одною на довгий рулон кіноплівки. Отже, потрібно зняти всі кадри фільму за допомогою цього процесу. І доводиться знімати приголомшливу кількість кадрів,

Українська анімація

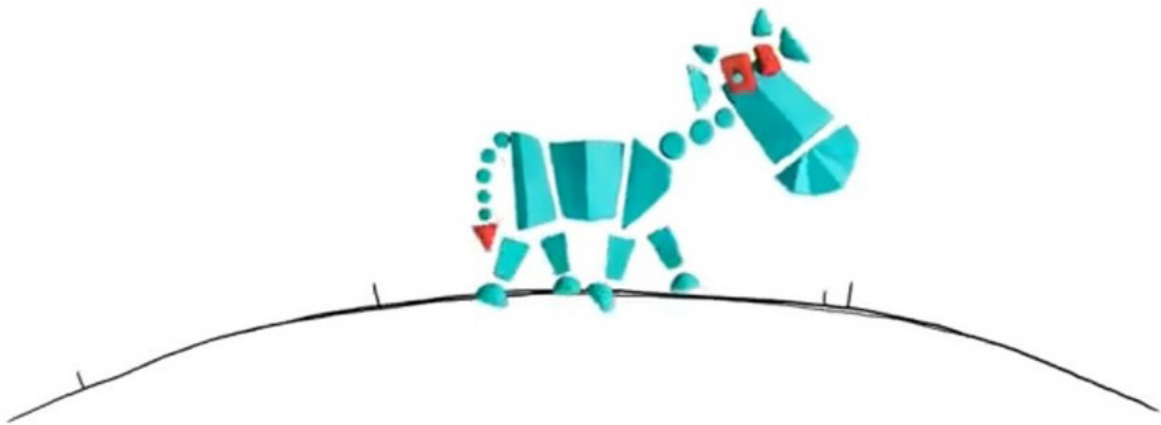
Анімація завжди була дуже трудомісткою сферою діяльності, В'ячеслав Левандовський у 1927 році зняв перший український мультфільм — десятихвилинну «Казку про солом'яного бичка». На жаль, робота не збереглася; хто її бачив, стверджують, що річ була мистецька.

1. Кадр із анімафільму «Казка про солом'яного бичка».

Але до 90-річчя української анімації, 2017 року аніматори з різних куточків України відтворили персонажа першого українського мультика.

2. Кадр із ролика «90 років українській анімації»

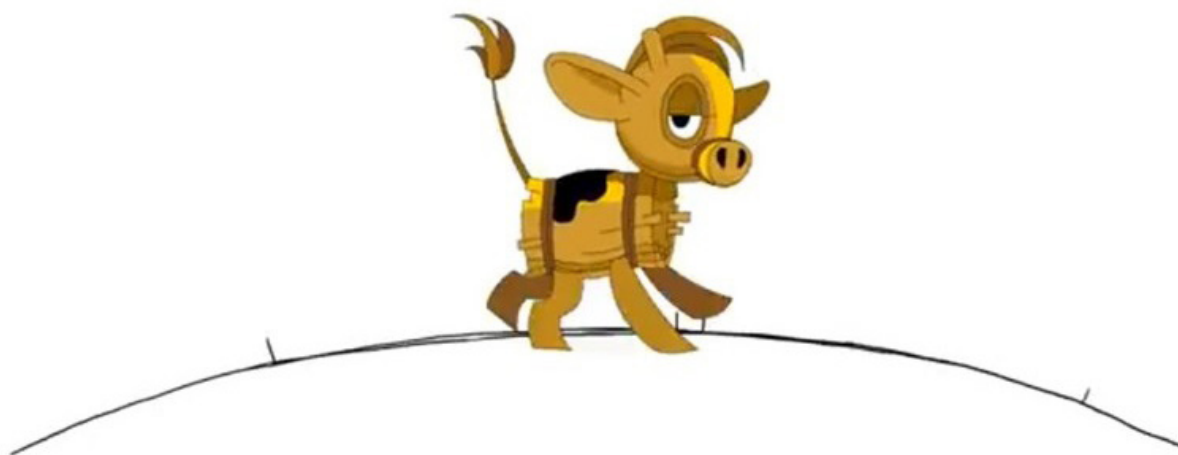

Тут ми маємо унікальну нагоду побачити, яким він міг би бути, очима сучасних митців! Цій події і присвячено ролик «90 років українській анімації»:

Завдання. Переглянь [ролик](#) і виконай завдання:

- ▶ Порахуй, скільки тут втілень бичка, скільки митців його малювали?
- ▶ Який бичок тобі найбільше сподобався?
- ▶ Розкажи історію цього героя, який подано на зображенні: звідки він, чим він займається, що любить.

3. Кадр із ролика «90 років українській анімації»

Доля всіх експериментаторів і першовідкривачів була складна: когось перемолола репресивна машина, когось — війна. Розвиток української анімації був поставлений на паузу і відновився аж у 1950-х.

Дуже далекого 1959 року в Києві в щойно створеному Творчому об'єднанні художньої мультиплікації на студії «Київнаукфільм» почали знімати свій перший мультфільм, «Пригоди Перця», і тривало це аж два роки, до 1961-го. На сайті Довженко-Центру, архіву, де в належних умовах зберігається спадщина українського кіно та анімації, сказано:

«Коротун, головний персонаж сатиричного журналу «Перець», з головою, схожою на го-стру перчину, отримує скаргу від лісових звірів. Взявши в супутники свого вірного спанієля він одразу вирушає на допомогу в боротьбі з керівниками місцевого заводу, що забруднюють природу та полюють на ні в чому не повинних звіряток. Екологічний трилер «Пригоди Перця», що й по сьогодні не втрачає актуальності. Твір було створено за мотивами сюжетів популярного свого часу журналу «Перець».

Художніми керівниками були Ірина Гурвич та Іполит Лазарчук. Саме вони як режисери анімації відповідали за створення кінцевого продукту — анімаційного фільму. Вони тісно співпрацювали з художниками, які втілювали задумані образи в малюнки та аніматорами, що виробляли ту разючу кількість кадрів, з яких складається анімафільм, та іншими членами команди. В ті часи в Україні не було ані шкіл, ані інститутів, у яких навчали б анімації, тому на студію приходили працювати молоді люди, які просто любили та трішки вміли малювати. І вся ця молодь училася анімації самостійно, під час роботи над фільмом. Через десять років вони стануть славетними українськими режисерами і художниками.

Переглянемо анімафільм «Пригоди Перця» за покликанням: <https://www.youtube.com/watch?v=6jgThM-q3Oc&t=232s>.

На початку мультфільму ми бачимо титр «Приключения Перца» російською мовою. Ми до цього ще повернемося, чому так сталося.

4. Кадр з анімафільму «Пригоди Перця».

5. Титр анімафільму «Пригоди Перця».

Заглянемо в українську вікіпедію, в статтю про анімафільм «Пригоди Перця», щоб побачити перелік колективу авторів:

Над мультфільмом працювали

- ▶ Автори сценарію: [Федір Маківчук](#), [Павло Глазовий](#), [Микола Білкун](#)
- ▶ Режисери-постановники: [Ірина Гурвич](#), [Іполит Лазарчук](#)
- ▶ Художник-постановник: Я. Горбаченко
- ▶ Художники-мультиплікатори: [Володимир Арбеков](#), [Володимир Дахно](#), [Марк Драйцун](#), [Кирило Малянтович](#), В. Рабинович, Л. Телятніков, [Оксана Ткаченко](#), [Борис Храневич](#), [Давид Черкаський](#)
- ▶ Художники-декоратори: Л. Гриценко, Ю. Добров, М. Малова
- ▶ Оператор: [Григорій Островський](#)
- ▶ Композитор: [Оскар Сандлер](#)
- ▶ Ролі озвучували: В. Гуров, [Неоніла Гнеповська](#), Н. Зоценко, [Людмила Козуб](#), [Григорій Лойко](#), [Габріель Нелидов](#), Л. Солошин

- ▶ Звукооператори: [Ігор Погон](#), Р. Пекар
- ▶ Асистенти: [Цезар Орщанський](#), А. Криворотенко
- ▶ Редактор: [Таїсія Дмитрук](#)

Там, де прізвища виділені блакитним кольором, існують статті, з яких можна дізнатися біографії авторів.

Прочитай спогади.

Євген Сивокінь, видатний режисер анімації, так згадує про процес створення цього фільму: «...кілька молодих людей, приблизно мого віку, займалися кожен своєю справою: хтось малював на аркуші паперу головних героїв майбутнього фільму — Перця та його вірного помічника спанієля, хтось робив кумедні гримаси, дивлячись у люстерко, яке було на кожному робочому столі аніматора, і швидко замальовував своє зображення, а хтось, заплющивши очі, натискав на кнопку секундоміра і програвав у своїй уяві майбутню сцену, яку мав намалювати, вимірюючи її в часі з точністю до частки секунди».

Переглянь титри. Знайди серед них тих, хто в майбутньому став відомими режисерами анімаційного кіно.

- ▶ Чи бачив ти їх стрічки?
- ▶ Запитай у своїх рідних, чи відомі їм ці прізвища?
- ▶ А назви їх творів?
- ▶ Якщо не бачив, то переглянь один із мультфільмів та аргументуй, чому саме його ти обрав.
- ▶ Намалюй постер до обраного мультфільму та допис в соцмережі з причин, чому варто дивитися зараз.

Мультфільми — це сучасні інструменти розповіді. Вони мають здатність досягати широких аудиторій, і вони розповідають історію. Одну і ту ж історію можна розповісти різними способами.

Жанр повідомляє глядача, чого очікувати від фільму. Жанр обіцяє нам знайомий тип емоцій, нерідко слугує важливим орієнтиром, коли ми обираємо. Якщо хочемо відчувати сильні емоції, то обираємо мелодраму, а якщо повеселитися — то комедію, коли пережити сильні відчуття — то пригодницький фільм.

Ви вже знаєте, що «Пригоди Перця» — це екологічний трилер. **Трилером** зазвичай називають твір з напруженим сюжетом і стрімким розвитком подій. Чому ж **екологічний**? Мультфільм був створений у 1961 році, коли Україна пересилувала наслідки тоталітаризму, такого суспільного ладу, де влада намагалася контролювати й змінювати не лише людину, а й культуру, економіку, а найтрагічніше — ще й природу. Відповідно, у 1930 — 70-х роках був побудований Дніпровський каскад ГЕС із 6 гідроелектростанцій. Це призвело, з одного боку, до того, що населення дістало безперебійний доступ до постачання електроенергії та води, а з іншого — до невідворотних змін. Великі водосховища на Дніпрі були пов'язані із затопленням значних площ земель, зміною режимів існування річок: вода перестала самоочищатися, сповільнився водообмін і екосистема дуже страждала.

6. Обкладинка журналу «Перець»

Журнал «Перець» був із тих, що турбуються про збереження довкілля, і саме звідти автори обирають журналіста з цього видання. Бо сатира — це й спосіб критики.

Скажіть, будь ласка:

- ▶ Що саме критикують автори в мультфільмі ?
- ▶ В журналі?
- ▶ Кому адресовано послання в обох?
- ▶ Хто матиме користь від цього повідомлення?
- ▶ Знайдіть інформацію щодо проблем з довкіллям у вашому регіоні?
- ▶ Що ви запропонували б зробити?
- ▶ Чи можуть на це вплинути твори мистецтва?

А зараз поговоримо про те, чому ж титри, основна частина мультфільму звучать російською, а лише пісні українською?

Це пов'язано з загальною політикою русифікації, яка відбивалася в кіно та анімаційному мистецтві. Звичай, вироблялися українська та російська копії, але російських було в багато разів більше, тому глядачів бачили її в багато разів більше.

Що ж робити тепер? Використовувати джерела від професіоналів, які відшуковують українські версії, створюють / відновлюють українське озвучення, додають субтитри та ще й детально пояснюють чому ми маємо справу з твором саме в такому вигляді.

Так українські титри для загальновідомого анімаційного фільму Ірини Гурвич «Ой там, на товчку, на базарі, жінки чоловіків продавали» (Як жінки чоловіків продавали, 1972) <https://www.youtube.com/watch?v=eHarDyGgWWQ> були відновлені Довженко-Центром у 2023 році. Жартівливий мультфільм за мотивами української народної пісні «Ой, там на току, на базарі», що висміює чоловічу лень, неохайність та пияцтво, та проявляє активне жіноцтво здається бачили всі.

Довженко-Центр зібрав українську анімацію 1920-х — 2000-х років на тематичному ютуб-каналі. <https://www.youtube.com/channel/UCkuTggETs84-JTFuTTZe-Zw> Наразі тут можна

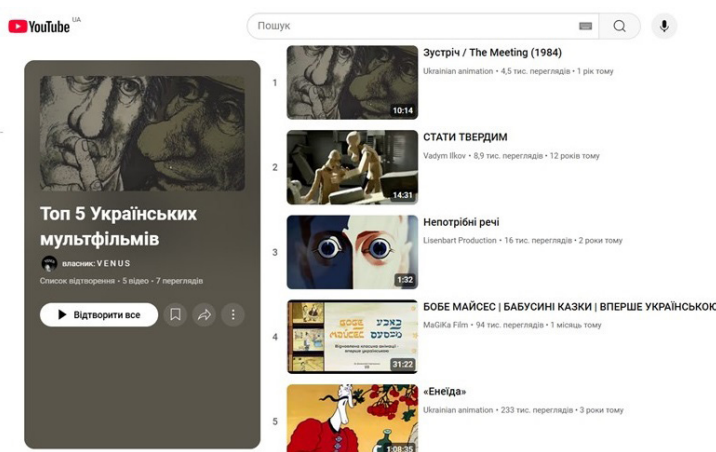
безплатно подивитися понад 100 мультфільмів. Для більш зручної навігації команда проєкту створила плейлисти об'єднані як за датою — «Рання анімація», «Анімація 1920-х, так і за авторством — «Мультфільми Давида Черкаського», «Мультфільми Володимира Дахно», Мультфільми Цезаря Оршанського». Окремо виділені «Шедеври української анімації» — «Капітошка», «Дівчина і зайці», «Козлик та його горе».

Завдання. Створи власний плейлист кращих фільмів української анімації, як це зробила Яна («Зустріч» (1984), реж. Михайло Тітов; «Стати твердим», реж. Степан Коваль; «Непотрібні речі» (2024), реж. Дмитро Лісенбарт; «Бобе Майсес / Бабусині казки» (1993), реж. Олена Касавіна; «Енеїда» (1992), реж. Владимир Дахно).

Плейлист [«П'ятірка кращих українських мультфільмів»](#).

Словник

Анімація (з лат. anima — душа і похідного фр. animation — оживлення), **мультиплікація** (з лат. multiplicatio — розмноження, збільшення, зростання) — вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом знімання послідовних фаз руху намальованих (графічна анімація) або об'ємних (об'ємна анімація) об'єктів.

Національний центр Олександра Довженка (також Довженко-Центр) — державний фільмофонд України, аудіовізуальний архів, що забезпечує збереження, дослідження, популяризацію та реставрацію національної кіноспадщини. В Центрі більше 7 000 найменувань кінотворів — художніх, анімаційних, документальних та науково-популярних фільмів здебільшого українського виробництва. Довженко-Центр — найвірогідніше джерело інформації про кіно.

Режисер анімації відповідає за створення кінцевого продукту — анімаційного фільму. Він тісно співпрацює з аніматорами, художниками та іншими членами команди.

Титри — застосовують на початку або наприкінці стрічки. У них подають заголовок твору, перелік колективу авторів, акторів, студію.

Використані джерела

1. Де подивитися українську анімацію, яку зняли за 60 років: тематичний ютуб-канал. URL: <https://suspilne.media/culture/142940-de-podivitisa-ukrainsku-animaciu-aku-znali-za-60-rokiv-tematicnij-utub-kanal/>
2. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5 — 6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л. М., Просіна О. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/mystets-ka-osvitnia-haluz/>
3. «Пригоди Перця». URL: <https://dovzhenkocentre.org/distributor/pryhody-pertsya/>.
4. Мультфільм тижня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3MZYGAkFUyE&list=PLWvRSf3ihEDj81fvNSfucfgpzcG48qAsT&index=2>.
5. <https://www.youtube.com/channel/UCkuTggETs84-JTFuTTZe-Zw/playlists>

21. Назва вправи: «Інтерактивний квест “Спортивні споруди Харкова”»

Автор: Васильєв Костянтин Олександрович, учитель фізичної культури, КЗ «Харківський ліцей № 85 Харківської міської ради»

Предмет: фізична культура

Модельна програма, до якої створено вправу:

Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Бідний М. В., Ребрина А. А., Данільченко В. О., Коломоєць Г. А., Дутчак М. В.)

Клас: 7

Теми медіаграмотності:

- ▶ Інтерактивні ігри
- ▶ Етика в медіа
- ▶ Інфобезпека
- ▶ Пошук і збір інформації
- ▶ Реклама
- ▶ Стереотипи.

Методи:

- ▶ Аналіз медіатекстів
- ▶ Групова робота
- ▶ Дебати, дискусія
- ▶ Ігрова діяльність
- ▶ Критичне мислення
- ▶ Мозковий штурм
- ▶ Проектна робота
- ▶ Фронтальна робота.

Мета вправи: ознайомити учнів з поняттям «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», навчити використовувати мережі для отримання вірогідної інформації; аналізувати її вірогідність та відрізняти фейк від істини; розвивати увагу, пам'ять, мислення, вміння аналізувати та робити висновки, висловлювати власні судження; удосконалювати навички роботи з інформацією, вміння працювати в малих групах та парах; виховувати дисциплінованість, обережність та культуру поведінки в інтернеті.

Сприяти розвитку інтелектуальних та фізичних здібностей учнів під час рухової активності.

Удосконалювати фізичні здібності у спільній руховій діяльності дітей; сприяти зближенню і організованості дітей, а також підняти емоційний настрій учнів.

Розвивати особистість з високим рівнем національної самосвідомості, готовністю до виконання громадянських (особистих), конституційних та професійних обов'язків, підтримувати спортивні та олімпійські традиції, любов до батьківщини, її спортивної історії, культури, звичаїв і традицій; прагнення сприяти відродженню своєї країни.

В умовах воєнного стану усвідомлювати морально-політичні, професійні, психологічні й фізіологічні фактори, що визначають прагнення особистості до захисту Вітчизни, любові до батьківщини. Сприяти розумінню української ідеї, олімпійських цінностей; сприяти розбудові державної незалежності, засвоєнню національних цінностей спорту; підтримувати спортивні та родинні традиції, взаємозв'язок з військово-патріотичним та національним вихованням.

Короткий опис вправи, анотація: Інтерактивний квест «Спортивні споруди Харкова» складається із 4 станцій (спортивні споруди Харкова). Кожна команда отримує бали за практичні завдання (самостійно розробити вправи з фізичної культури і виконати), теоретичні / інтелектуальні завдання (інтерактивні вправи, ребуси, вікторини).

Команди на СТАРТІ отримують свої маршрутні листи та прямують за вказаними локаціями. На кожній станції необхідно виконати 3 завдання. Час засікається на старті, а на фініші підсумовується.

Розрахований на 2 команди (7 класи), але можна залучати і більшу кількість команд.

Необхідне обладнання / матеріали: м'ячі, гантелі, гімнастичні палиці, гімнастичні килими, скакалки, інтерактивні та медіаресурси.

Очікувані результати:

Медіаграмотність:

розширення у здобувачів освіти знань щодо змісту понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність»; розуміння ними важливості формування навичок із медіаграмотності (відповідно до змісту Державного стандарту базової середньої освіти); здатність розробляти власні медіаосвітні вправи; готовність реагувати на виклики сучасного інформаційного світу.

Фізична культура

Учні / учениці будуть:

- ▶ Дотримуватися правил безпечної поведінки під час фізкультурно-оздоровчої діяльності.
- ▶ Пояснювати, як фізкультурно-оздоровча діяльність впливає на спосіб життя та здоров'я людини.
- ▶ Знати і пояснювати, що вольові якості формуються в процесі виконання фізичних вправ.
- ▶ Аналізувати особливості вправ, їх вплив на розвиток фізичних якостей.
- ▶ Аналізувати та оцінювати правильність виконання фізичних вправ.
- ▶ Аналізувати власне виконання рухових дій, ідентифікувати помилки в себе та інших школярів.
- ▶ Описувати ознаки гарного / поганого настрою під час рухової діяльності.

Практичне виконання:

Виконання вправ різних видів рухової активності, виконання вправ за завданням вчителя; виконання рухових дій під час рухливих і спортивних ігор.

Одночасне виконання однакової, спільної для всіх роботи, колективне обговорення, порівняння і узагальнення її результатів.

Детальний опис вправи

P.S. Квест розроблено для проведення в дистанційному форматі, хоча за умови зміни безпечної ситуації можна проводити й очно.

Перебіг квесту

Ведучий: Добрий день. Раді вітати вас на сьогоднішній гри-квесті «Спортивні споруди Харкова»!

Дозвольте пояснити: квест — це спортивно-розважальна та інтелектуальна командна гра. Під час неї команди змагаються одна з одною за перемогу та головний приз. Усі учасники отримають оцінки. Команди переміщуються від станції до станції та виконують різноманітні завдання.

Цей квест присвячений національно-патріотичному вихованню, здоров'ю та всьому, що з ним пов'язане. Мета команд — виконати всі завдання першими!

Для успішного просування команди вперед і подолання перешкод на окремих етапах дійте по чергово і дотримуйтеся правил.

Правила проведення квесту

Правило 1. Застосовуйте у виконанні завдань вашу енергію та креативність! У вас все вийде, рухайтесь далі та перемагайте!

Правило 2. Відвідуйте станції строго за порядком, написаним у вашому маршрутному листі. На виконання кожного із завдань дається до 10 хвилин.

Правило 3. З помічниками, як із суддями, НЕ СПЕРЕЧАЮТЬСЯ!

Правило 4. Не консультуйтеся із членами інших команд, не заважайте та не допомагайте іншим командам. Це змагання, тому завдання кожної команди — перемогти! За порушення цього правила команду можуть відправити на перший етап змагань чи дискваліфікувати.

Бажаємо успіхів!

Маршрутний лист

С — Станція №1. Стадіон «Металіст».

П — Станція №2. Палац спорту «Локомотив» імені Г. М. Кірпи.

О — Станція №3. Велотрек «Динамо».

Р — Станція №4. Басейн «Акварена».

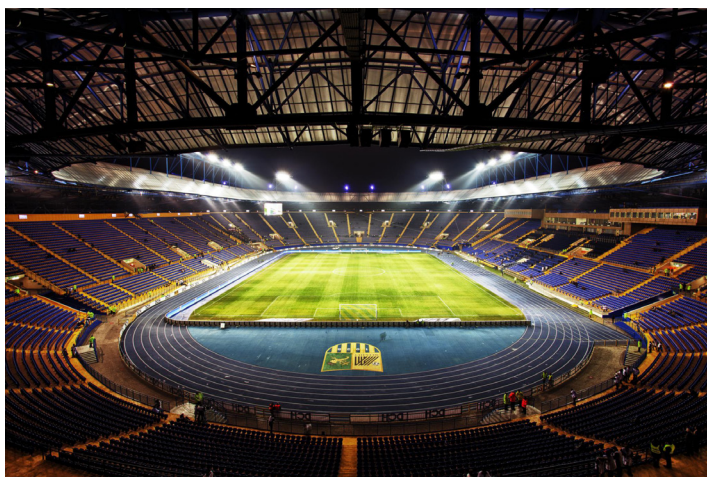
Т — Станція №5. Іподром.

Станція № 1. Стадіон «Металіст»

Адреса: вулиця Георгія Тарасенка, 65

Кількість глядацьких місць: 40 003

Ведучий. У 1926 році робітники і службовці паровозобудівного заводу (тепер «Завод ім. Малишева») побудували футбольне поле, бігові доріжки і невелику трибуну для глядачів. У ті роки це був найбільший стадіон у місті. Називався він «Трактор». За своє існування об'єкт мав кілька назв і реконструювався тричі, аж поки набув сучасного вигляду.

Тепер «Металіст» відповідає всім вимогам для проведення футбольних матчів найвищого рівня.

Цікавий факт: дах стадіону не спирається на трибуни. Він розташований на 24 сталевих V-образних опорах, які встановлені по периметру стадіону. Саме через це «Металіст» дістав неофіційне прізвисько «павук». Така конструкція здатна витримати 8-бальний землетрус.

Подивимося, як змінювалися назви стадіону впродовж минулого століття.

Онлайн-екскурсія для всіх команд за покликанням <https://metalist1925.com/club/all/stadium/panorama.php> або можна скористатися QR-кодом.

Ведучий. Основне призначення стадіону — це футбольні матчі.

Перед виконанням вправ згадаємо правила техніки безпеки, обов'язково перевіримо свій фізичний стан: поміряємо ЧСС (частоту судинних скорочень (*пульс*) за 1хвилину. Нагадаю, норма в стані спокою — 60–90 ударів.

Завдання 1. Команда 1. Вигадати і виконати 4 загальнорозвивальні вправи для м'язів ніг.

Команда 2. Вигадати і виконати 4 загальнорозвивальні вправи з м'ячем.

Завдання 2. Перевір свої знання. Вікторина.

<https://wordwall.net/play/59448/048/557>.

Завдання 3. Розпізнавання фейкових новин.

Команда 1. Учні обирають новину про перенесення матчів команди «Металіст» з Києва до Харкова. Знаходять її в різних джерелах і порівнюють заголовки з різними формулюваннями.

Команда 2. Створюють кілька справжніх і фейкових новин та їхніх комбінацій про відомого українського боксера та ідентифікують кожен тип.

Станція № 2. Палац спорту «Локомотив» імені Г. М. Кірпи

Адреса: вул. Велика Панасівська, 90.

Кількість глядацьких місць: 5000.

Ведучий. «Локомотив» — спортивна споруда закритого типу. Будівництво палацу спорту ініціювало управління Південної залізниці. Його відкрили 23 серпня 2004 року, в річницю 350-річчя Харкова.

Цікавий факт: покриття підлоги в залі «Локомотива» влаштоване так, що його можна змінювати залежно від виду спорту, із якого проходять змагання (волейбол, мініфутбол, гандбол, баскетбол, бокс). Одна з трибун прибирається, звільняючи додаткове місце.

Ведучий. Основне призначення палацу спорту — це спортивні ігри.

Завдання 1. Команда 1. Вигадати і виконати 4 загальнорозвивальні вправи для м'язів шиї і плечей.

Команда 2. Вигадати і виконати 4 загальнорозвивальні вправи з гімнастичною палицею.

Завдання 2. Обидві команди заздалегідь знаходять на ютубі тощо кілька відеоканалів спортивного типу. Протягом одного тижня школярі / школярки мають використовувати кожний медіаресурс, записуючи принаймні один запис на день про спортивну подію. Щоб систематизувати інформацію, запропонуйте їм використовувати графічний органайзер. Потім кожна команда визначає вплив, який справляє на них кожний медіаресурс.

Наприклад, чи можуть медіаресурси переконати їх займатись якимось видом спорту або змінити ставлення до спортивної команди чи певного спортсмена.

Станція № 3. Велотрек «Динамо»

Адреса: вул. Динамівська, 3.

Кількість глядацьких місць: 400.

Ведучий: Велотрек «Динамо» відкрили в 1958 році. Тут проходили чемпіонати СРСР і України. У 2016 році на об'єкті провели капітальний ремонт. Після реконструкції велотрек вміщує: кільце велодоріжок на 333 метри, душові, роздягальні, зали для тренувань і зберігання інвентарю.

Цікавий факт: протягом доби на споруді можуть тренуватися до 600 чоловік.

Ведучий. Призначення велотреку — проведення тренувань / змагань з [велотрекових перегонів](#).

Завдання 1. Вигадати і виконати 4 спеціальні бігові вправи або вправи для розвитку м'язів ніг.

Завдання 2. Інтерактивна гра «Склади та вгадай слово».

<https://wordwall.net/play/63060/005/616>

Завдання 3. Ця вправа допоможе школярам зрозуміти, як рекламодавці впливають на рішення споживачів за допомогою вибору слів і техніки написання. Ведучий повідомив школярів про 2 найпопулярніші типи маркетингових тверджень, які зазвичай підкреслюють перевагу продукту над конкурентами та мають незавершене твердження:

Команда 1. Реклама «Найку» **«Just Do It»** («Просто зроби це»). Можна попросити учнів перекласти слоган.

Команда 1	Команда 2

Команда 2. Реклама [«Адідасу»](#) **«Impossible is Nothing»** («Немає нічого неможливого»). Можна попросити учнів перекласти слоган.

Учням / ученицям пропонується поставити уточнювальні запитання, відповіді, на які рекламодавець замовчує. Кожна команда проводить обговорення, після чого презентує свої дослідження. Ця стратегія допоможе учням / ученицям навчитися визначати, які рекламні оголошення намагаються продати «обіцянки» замість якісного продукту.

Станція № 4. Басейн «Акварена»

Адреса: вул. Клочківська, 43/47.

Кількість глядацьких місць: 400.

Ведучий: «Акварена» — басейн на 10 доріжок, єдиний в Україні, що відповідає олімпійським стандартам. Його довжина п'ятдесят метрів, а ширина — двадцять п'ять. Максимальна глибина басейну шість метрів, бо він спроектований з урахуванням використання вишки для стрибків у воду, максимальна висота якої десять метрів. Саме тут готуються до головних стартів найсильніші плавці нашої країни.

Цікавий факт: В «Акварені» працює відмінна електроніка: її встановили ще 1980 року, коли велося підготування до Олімпіади. Табло дає змогу проводити міжнародні турніри. У басейні на кожній доріжці встановлено щити із спеціальними сенсорами, що реагують на дотик. Зафіксований час виводиться на табло.

Завдання 1. Вигадати і виконати 4 загальнорозвивальні вправи для розвитку м'язів рук та спини або з гантелями.

Завдання 2. Медіавидавництво.

Виступ [українських футбольних клубів у єврокубках сезону 2024–2025](#).

Команда 1. Пише екстрену сенсаційну новину для першої шпальти газети під заголовком: **«Обличчям по газону. Четверта поспіль поразка «Динамо» Київ у Лізі Європи».**

Команда 2. Репортаж про важливу спортивну подію: **«Український футбольний клуб «Шахтар» здобув першу перемогу в сезоні Ліги чемпіонів 2024/25»**

Станція № 5. Іподром.

Адреса: майдан Іподрому, 2.

Ведучий. Іподром у Харкові — найстаріший в Україні. Він заснований у 1848 році. Займає площу понад 16 гектарів і розташований на майдані Іподрому. Його територія належить Міністерству аграрної політики та продовольства України. З 2005 року іподром орендує ТОВ «Харківський кінний завод».

Завдання 1. Вигадати і виконати 4 загальнорозвивальні вправи для розвитку м'язів живота.

Завдання 2. Інтерактивні технології. Конкурс капітанів «Мікрофон».

По черзі капітан кожної команди тримає в руках ручку або олівець, який виконуватиме роль уявного мікрофона. Пропонується говорити лаконічно, швидко. Подані відповіді коротко коментуються ведучим й оцінюються.

У цьому квесті капітани використовують цю технологію в поясненні історії одного з видів кінного спорту.

Капітан команди 1. Тема: «Конкур».

Капітан команди 2. Тема: «Рейнінг».

Завдання 3. Ви творчі та талановиті! «Мозковий штурм»

Кожна команда досліджує приклади популярних логотипів та їх підробок (поєднання кольорів, форми та загальний дизайн), а потім створює власний логотип власноруч або за допомогою комп'ютерної графіки чи колажу.

Ведучий. Наш квест підійшов до кінця. Сподіваюсь, вам сподобалася подорож спортивними спорудами Харкова. Поставте свої вподобайки.

Чи багато цікавого дізналися?

Дякую вам за вашу уважність, винахідливість, спритність, креативність та кмітливість.

Усі учасники отримують оцінки. Нагородження переможців.

P.S. Наприкінці квесту школярі можуть написати синквейн на основі виконаних вправ і виченого матеріалу.

Приклад синквейну, створеного учнями 7-б класу Харківського ліцею № 85.

Спорт

Активний, корисний, захопливий.

Допомагає, надихає, змінює.

Об'єднує людей.

Це спосіб життя

Підсумок / рефлексія за результатами проведення вправи: Вправи з медіаграмотності дають можливість встановити форми взаємодії «учитель — учень», що, своєю чергою, дає можливість вчителю / вчительці спрогнозувати позитивне ставлення учнів / учениць до занять з фізичної культури та спорту.

Використовуючи вправи з медіаграмотності, учитель / учителька спонукає учнів / учениць поглянути на світ фізичної культури і спорту по-новому та змінити своє ставлення до власного фізичного розвитку та здоров'я.

Проти стандартних програм й підходів, використання вправ з медіаграмотності має деякі переваги, а саме:

- ▶ **підвищує** інтерес до занять з фізичної культури, рейтинг занять фізичними вправами з боку учнів та їхніх батьків; емоційність, насиченість і мотивацію учнів до фізичного виховання в школі, відповідно, зростає відвідування учнями занять з фізичної культури.
- ▶ **зменшується** кількість учнів, які мають спеціальну групу здоров'я або зовсім звільнені від занять.

Мета роботи та успіх обраного напрямку щодо використання вправ з медіаграмотності в системі фізичного виховання, безперечно, залежить від самого вчителя, його професіоналізму, творчості й майстерності й, безумовно, бажання впроваджувати інновації в практику своєї професійної діяльності.

Спостереження за здобувачами освіти у процесі використання вправ з медіаграмотності на занятті дало змогу визначити такі позитивні ознаки: у всіх учнів / учениць підвищується рівень свідомої активності під час виконання вправ; кожен учасник групи може обирати

власний темп виконання вправи, що дає змогу індивідуалізувати процес вправлення; під час такої форми діяльності учень / учениця, маючи будь-який стан здоров'я, може зробити свій внесок у колективну справу; означене особливо важливо для тих, хто має психофізичні обмеження; подібна форма діяльності учнів дає змогу вчителю визначити рівень авторитету кожного учня / учениці серед своїх однолітків, та сприяти його підтримці або підвищенню.

Отже, на підставі представленого матеріалу можна стверджувати, що використання вправ медіаграмотності, які впроваджуються на заняттях з фізичної культури, сприяють формуванню стійкої мотивації до збереження здоров'я, фізичного розвитку та фізичного підготування, розширює руховий досвід, вдосконалює навички життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності. Формує практичні навички для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку. Допомогає розвитку творчої особистості, удосконаленню та підвищенню особистого результату. Поетапно організована інноваційна система фізичного виховання з використанням нетрадиційних форм і методів фізичного виховання та різних технологій забезпечує ефективне формування у школярів позитивної мотивації до здорового способу життя.

Завдяки вправам з медіаграмотності стає можливим розвиток особистості, здатної визнавати й поважати цінності іншої людини; розвиток навичок спілкування та співпраці з іншими учнями класу; взаєморозуміння та взаємоповаги до кожного індивіда; виховання таких якостей, як толерантність, співчуття, доброзичливість і піклування, почуття солідарності й рівності; формування загальнолюдських цінностей та загальноприйнятих норм поведінки; уміння об'єднуватися з іншими учнями класу задля розв'язання спільної проблеми; уміння робити вільний та незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності; усвідомлення особистої відповідальності.

Аналіз досліджень свідчить, що за умов впровадження вправ з медіаграмотності в навчання та нестандартних фізичних вправ учень:

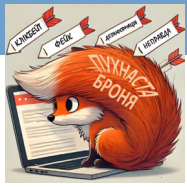
- ▶ **дотримується** правил безпеки під час занять фізичною культурою;
- ▶ **свідомо ставиться** до власного здоров'я та здоров'я інших;
- ▶ **контролює** самопочуття до, під час, після виконання фізичних вправ і власний емоційний стан;
- ▶ **знає та характеризує** історію спортивних споруд Харкова;
- ▶ **усвідомлює**, що фізична культура та спортивна ігри — важливий засіб підвищення соціальної активності людей, задоволення їхніх моральних запитів; роль фізичної культури для гармонійного розвитку особистості, пошанування національних традицій у фізичному вихованні, українському спортивному русі;
- ▶ **використовує** правильно спортивні терміни, спілкується в різних ситуаціях під час занять фізичною культурою і спортом, за допомогою спілкування залагоджує конфлікти, популяризує ідеї фізичної культури і спорту мовними засобами;
- ▶ **називає:** фізичні якості, які розвиваються за допомогою фізичної культури та спорту;
- ▶ **пояснює**, що вольові якості формуються в процесі виконання фізичних вправ, а також їх вплив на розвиток фізичних якостей;
- ▶ **виконує** вправи різних видів рухової активності, виконує вправи за завданням вчителя, рухові дії під час рухливих і спортивних ігор. Одночасно виконує однакову, спільну для всіх роботу, долучається до колективного обговорення, порівняння і узагальнення її результатів;

- ▶ **аналізує та оцінює** власне виконання рухових дій, правильність виконання фізичних вправ, ідентифікує помилки в себе та інших школярів;
- ▶ **бере участь** у вікторинах, теоретичних паузах (розгадування кросвордів, ребусів) з питань легкої атлетики; у рухливих іграх з елементами бігу, стрибків, естафетах з елементами бігу;
- ▶ **шукає, добирає та аналізує** інформацію (історичні факти, цікаві приклади про вплив фізичної культури на організм людини, яскраві моменти із змагань, опис виконання технічних елементів, автобіографічні події з життя відомих спортсменів).

Використані джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
2. Іванов В., Волошенко О., Кульчинська Л. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд. Київ : АУП, ЦВП, 2011. 58 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). Detector media. 2016. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.
4. Литвин А. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2009. № 4. С. 9–21. 5. 35.
5. Маніпуляції на ТБ. URL: https://detector.media/php_uploads/files/books/kniga_tb_teror.pdf.
6. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко. Київ : Центр вільної преси, 2012. 354 с. URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf>.
7. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. Вища освіта України. 2014. № 2. С. 80–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2014_2_14.
8. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика в сучасній Україні: аналіз ситуації. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2013. Вип. 26. С. 3–12.
9. <https://dovidka.biz.ua/virshi-pro-zdoroviy-sposib-zhittya>.
10. <https://naurok.com.ua/sportivniy-kvest-mi-za-zdoroviy-sposib-zhittya-dlya-uchniv-5-8-klasiv-146694.html>.
11. <https://naurok.com.ua/post/interaktivni-kvesti-rishennya-dlya-onlayn-ta-tradiciynogo-navchannya>.
12. <https://naurok.com.ua/post/7-priyomiv-refleksii-v-kinci-uroku>.
13. <https://naurok.com.ua/korotkiy-slovník-terminiv-nush-dlya-profesiynogo-movlennya-vchitelya-2018-rik-17057.html>.
14. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-refleksiya-uroku-fizichno-kulturi-390143.html>.
15. <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-refleksia-uroku-fizichnoi-kulturi-222461.html>.
16. <https://vseosvita.ua/test/sportyvnyi-rebus-1628094.html>.
17. <https://vseosvita.ua/library/sportyvnyi-kvest-sport-tse-kruto-marshrutni-lysty-691450.html>.
18. <https://metalist1925.com/club/all/stadium/panorama.php>.
19. https://24tv.ua/reyning_vid_yizdi_dlya_vitrivalih_vershnikiv_n240201.
20. <https://horseua.com> › konkur-что-eto.
21. https://24tv.ua/reyning_vid_yizdi_dlya_vitrivalih_vershnikiv_n240201.
22. <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita-2/navchalni-prohramy-5-9-klasy-naskrizni-zmistovi-liniji/fizychna-kultura-naskrizni-zmistovi-liniji/>.
23. <https://rivne.media> › Новини › Новини України.
24. <https://galka.if.ua> › Новини.
25. <https://champion.com.ua/ukr/football/dinamo-ferencvarosh-rezultat-matchu-ligi-yevropi-1016550/>.
26. <https://champion.com.ua/ukr/football/golovni-visnovki-z-matchu-ligi-yevropi-2024-25-dinamo-ferencvarosh-1016574/>.
27. <https://original-stuff.info/uk/yak-vidriznyty-oryhinalni-shtany-adidas/>.

28. <https://glavcom.ua/sport/news/persha-peremoha-shakhtarja-ta-inshi-rezultati-ihrovoho-dnja-v-lizichempioniv-1030056.html>.
29. <https://www.aup.com.ua> › Avtorski yroku.
30. <https://verified.ed-era.com/ua>.
31. https://mayakovka.od.ua/?page_id=4552.
32. <https://swbdallas.org/storytellers-without-borders-updates-86840a956c80>.
33. <https://korolenko.kharkov.com/vydannia-biblioteky/publikacii.html>.
34. <https://msu.edu.ua/library/mediahramotnist-korysni-materialy/>.
35. <https://www.aup.com.ua/book-review/praktichny-posibnik-z-mediagramotno/>.
36. <https://medialiteracy.org.ua/osnovy-mediagramotnosti-7-8-klasy-posibnyk-dlya-vchytelya/>.

Додатки на допомогу вчителю

Авторка: Галина Дегтярьова, завідувачка кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», доктор педагогічних наук

Додаток 1

СТВОРЮЄМО МЕДІАОСВІТНЮ ВПРАВУ ДЛЯ НУШ: ПОКРОКОВА ІНСТРУКЦІЯ

(на прикладі мовно-літературної освітньої галузі)

Питання формування медіаграмотності у нашого учнівства, зокрема в тих хто навчається в Новій українській школі, сьогодні на часі. Тожму пропонуємо на допомогу вчителю методичні рекомендації, як створити медіаосвітню вправу для учнів 5-7 класів.

Загальновідомо, що НУШ спрямована на становлення вільної особистості, виявлення індивідуальних нахилів та здібностей кожної дитини для її цілеспрямованого розвитку, зокрема — критичного мислення та впевненості в собі. Концепція НУШ стала підґрунтям для Державного стандарту початкової освіти та Державного стандарту базової середньої освіти, у яких знайшло відображення питання формування медіаграмотної особистості.

Спочатку звернемося до **Державного стандарту базової середньої освіти**, який:

- ▶ подає перелік ключових компетентностей і наскрізних умінь, які мають бути сформовані у випускника НУШ;
- ▶ визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів,
- ▶ містить значний медіаосвітній потенціал.

Пропонуємо розглянути тільки одну ключову компетентність **«вільне володіння державною мовою»**. Вона передбачає формування й розвиток таких умінь, які мають бути притаманні медіаграмотній особистості:

- ▶ здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм сучасної української літературної мови, типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо;
- ▶ здобувати та опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел у різних освітніх галузях і контекстах, критично осмислювати її та використовувати для комунікації в усній та письмовій формі, для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей.

Як бачимо, акцент робиться саме на формуванні вміння **здобувати та опрацьовувати ІНФОРМАЦІЮ з різних** (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) **джерел у різних**

освітніх галузях і контекстах, КРИТИЧНО ОСМИСЛЮВАТИ її та **ВИКОРИСТОВУВАТИ** для комунікації та обстоювання власних поглядів.

Поглянемо на **вміння**, які є **наскрізними в усіх ключових компетентностях** і стосуються аспекту формування медіаграмотності.

Перше вміння — це **читати з розумінням**. Воно передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного **сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації**, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що **охоплює**, зокрема, **уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу, вміння добирати контраргументи**.

Ще одне вміння — це вміння **критично і системно мислити**, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, **здатності аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях**, зважати на протилежні думки та контраргументи, **розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації**.

Наступне вміння — це вміння **логічно обґрунтовувати позицію** на рівні, що передбачає **здатність висловлювати** послідовні, несуперечливі, **обґрунтовані міркування** у вигляді **суджень і висновків**, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів.

Ще одне вміння — це вміння **діяти творчо**, що передбачає **креативне мислення**, продукування нових ідей, доброзичесне використання чужих ідей та їх доопрацювання, **застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей**, уміння випробовувати нові ідеї. Воно є дуже важливим, адже, як стверджує медіапсихологиня Любов Найдьонова, дитину необхідно поставити в позицію творця, тоді вона краще зрозуміє, як функціонують медіа та як вони маніпулюють нашою свідомістю.

Пропонуємо розглянути мовно-літературну освітню галузь як приклад. Серед **базових знань** для такої предметів, як **українська мова, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою), мови та літератури корінних народів або національних меншин**, виокремили такі:

- ▶ **Інформація:** джерело інформації; інформація текстова, графічна, числова тощо; достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації; надійність і ненадійність джерел інформації; критерії добору і способи пошуку інформації; явна і прихована інформація; факти і судження; маніпуляція і пропаганда.
- ▶ **Медіатекст:** аналіз, декодування, інтерпретація

Для іноземної мови такі:

- ▶ **Інформація:** джерела та види інформації; достовірність та новизна інформації; критерії добору і способи пошуку інформації; явна і прихована інформація.
- ▶ **Медіатекст:** аналіз, декодування, інтерпретація.

Як бачимо, що серед базових знань, які має набути наше учнівство під час вивчення предметів / курсів мовно-літературній освітній галузі, є ті, які безпосередньо стосуються важливих аспектів медіаграмотності, зокрема, вмінь працювати з інформацією та медіатекстами.

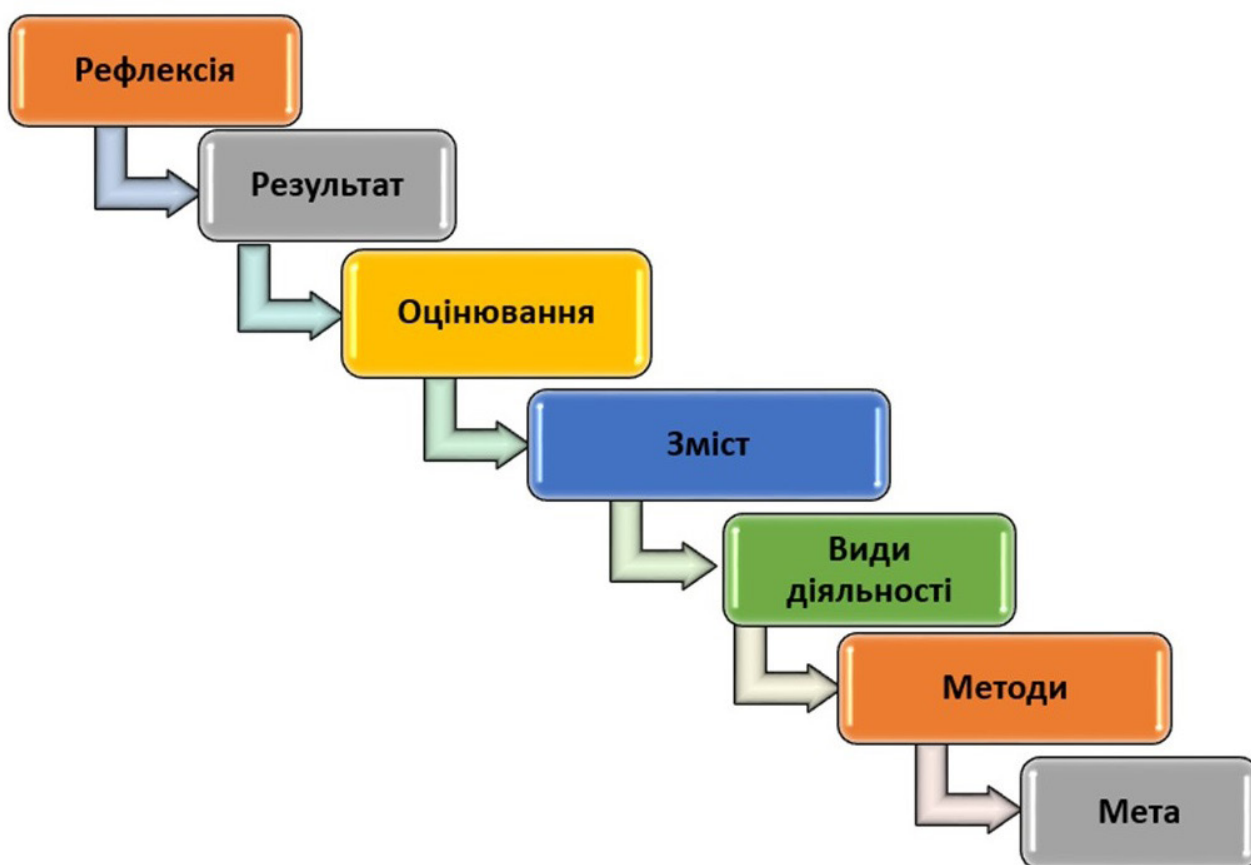
Зверніть увагу на те, що розробляючи медіаосвітні вправи, які можна інтегрувати у предмети різних освітніх галузей, ви маєте орієнтуватися на Державний стандарт та результати навчання, які були сформульовані саме в ньому та знайшли відображення в модельних програмах.

Бажано, щоб, розробляючи зміст медіаосвітньої вправи, ви в першу чергу **пам'ятали про результат**, якого має досягти учень / учениця під час її виконання.

Переконані, що **орієнтація при плануванні завдання на результати навчання**, які чітко зазначені в Державному стандарті базової середньої освіти, дасть вам змогу уникнути пере-насичення контенту вправи інформацією, що не відповідатиме її **меті**.

Окрім цього, це дозволить вам легше обрати 1—2 основні цифрові ресурси, якими варто скористатися під час виконання цієї вправи онлайн або офлайн занятті.

Пропонуємо при розробленні медіавправи рухатися за такою схемою:

Зауважимо, що в мовно-літературній освітній галузі Державного стандарту базової середньої освіти відображено показники сформованості медіаграмотності відповідно до віку здобувачів освіти, яка є результатом медіаосвіти. При цьому **для 5 – 6 класу** передбачена як самостійна робота з аналізу, оцінення інформації та медіатекстів, їх створення, так і діяльність з допомогою вчителя, а **у 7 – 9 класах** така діяльність уже набуває тільки самостійної форми. Не забудьте це врахувати під час розроблення ваших вправ.

Ви маєте звернути увагу на загальні результати, що вміщують конкретні результати і подають орієнтири для оцінювання. Нижче подано фрагменти з вимог до обов'язкових результатів навчання учнів у мовно-літературній галузі, що стосуються таких загальних результатів, як «сприймає усну інформацію», «перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень», «оцінює усну інформацію», «аналізує та інтерпретує текст», «оцінює текст тощо».

ВІМОГИ
до обов'язкових результатів навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі
(українська мова, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою))

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях			
	слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1]	уважно слухає монологічні/діалогічні висловлювання, зважаючи на мету та умови спілкування, особливо художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.1.1-1]	слухає інформацію з різних джерел на відому і нову тематику, подану у вільному темпі, тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) [9 МОВ 1.1.1]	свідомо застосовує прийоми активного слухання [9 МОВ 1.1.1-1]
	реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]	вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.1.2-1]	бере активну участь у комунікації, використовуючи прийоми комунікативної	відповідає на запитання за змістом почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), акцентуючи увагу на важливих деталях,

3

Продовження додатка 2

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2]	<u>передає прихований зміст повідомлення, виражений за допомогою типових невербальних засобів</u> [6 МОВ 1.1.3]	виявляє і відтворює прихований зміст повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), розрізняючи невербальні засоби (інтонацію, силу голосу, логічні наголоси, темп, паузи, міміку, жести, пози), використані для передачі прихованого змісту [6 МОВ 1.1.3-1]	<u>розпізнає і передає прихований зміст повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), виражений невербально</u> [9 МОВ 1.1.3]	вирізняє невербальні засоби, які сприяють розумінню не вираженого вербально змісту повідомлення [9 МОВ 1.1.3-1] виявляє невербальні засоби, <u>що вказують на наявність у почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) прихованої інформації, передає прихований зміст почутого</u> [9 МОВ 1.1.3-2]
	усно відтворює зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), акцентуючи увагу на окремих деталях [6 МОВ 1.2.1]	стисло переказує зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), підпорядковуючи намір висловлення темі та основній думці [6 МОВ 1.2.1-1]	переказує почуте повідомлення (зокрема художній текст, <u>медіатекст</u>) у різний спосіб відповідно до мети і ситуації спілкування [9 МОВ 1.2.1]	переказує почуте повідомлення (зокрема художній текст, медіатекст) докладно, стисло, вибірково, творчо, акцентуючи увагу на змісті в цілому, на окремих важливих деталях або фрагментах почутого повідомлення (зокрема художнього тексту,

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
	з допомогою інших осіб або самостійно добирає і створює графічні та візуальні засоби передачі інформації, зокрема щодо літературного твору (фабула, розрізнення персонажів, установа зв'язків між ними тощо) [6 MOV 1.2.3]	унаочнює та візуалізує почуте повідомлення (самостійно або з допомогою інших осіб), використовуючи різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси тощо) для відтворення змісту, структурування інформації [6 MOV 1.2.3-1] передає з використання окремих способів і засобів візуалізації враження від почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 MOV 1.2.3-2]	самостійно добирає різні способи і засоби візуалізації для передачі інформації, яка стосується почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), у разі потреби вносячи відповідні зміни [9 MOV 1.2.3]	самостійно передає за допомогою різних способів і засобів візуалізації власне розуміння почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), структуруючи інформацію [9 MOV 1.2.3-1]
Виділяє усну інформацію [MOV 1.3]	добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел	знаходить у почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) відповіді на поставлені запитання [6 MOV 1.3.1-1]	виділяє відповідно до самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів,	знаходить потрібну інформацію, відому або нову, в одному чи кількох джерелах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і використовує її відповідно

9

Продовження додатка 2

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
	розрізняє факти, судження та аргументи в почутому [6 MOV 1.4.6]	розпізнає наявні в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) факти, судження та аргументи [6 MOV 1.4.6-1] формулює запитання, щоб уточнити розуміння почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 MOV 1.4.6-2]	розрізняє основні факти і судження, розуміє підтекст в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) [9 MOV 1.4.6]	розпізнає основні факти і судження про них, вирізняє авторські інтерпретації, розуміє аргументацію, коментує підтекст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [9 MOV 1.4.6-1]
Оцінює усну інформацію [MOV 1.5]	обґрунтовує своє ставлення до змісту і форми почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 MOV 1.5.1]	обґрунтовує достовірність, повноту інформації, у разі потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі фрагменти почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту тощо) [6 MOV 1.5.1-1]	оцінює зміст і форму почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [9 MOV 1.5.1]	коментує інформацію (зокрема частково неповну), сприйняту з одного чи кількох джерел [9 MOV 1.5.1-1] визначає достовірність, новизну, несуперечливість інформації, відповідність своїм переконанням, поглядам [9 MOV 1.5.1-2]

Аналізує та інтерпретує текст
[МОВ 2.2]

визначає основні порушення в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) проблеми, пов'язуючи їх із життєвим досвідом
[6 МОВ 2.2.1]

характеризує порушення в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) проблеми
[6 МОВ 2.2.1-1]

визначає і коментує порушення в одному чи кількох текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) проблеми
[9 МОВ 2.2.1]

коментує та обґрунтовує актуальність порушень в одному чи кількох текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) проблем з урахуванням власного досвіду та

18

Продовження додатка 2

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		процінює власний або відомий життєвий досвід на порушення в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) проблеми [6 МОВ 2.2.1-2]		культурно-історичного контексту [9 МОВ 2.2.1-1]
	розрізняє відому і нову, головну і другорядну інформацію, факти і судження в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 2.2.2]	знаходить у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) відому і нову інформацію [6 МОВ 2.2.2-1] визначає головну і другорядну інформацію у прочитаному тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 2.2.2-2] піддає сумніву інформацію з тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) на підставі розрізнення	виокремлює очевидну та приховану інформацію, розрізняє об'єктивні факти і суб'єктивні судження в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) [9 МОВ 2.2.2]	розмежує в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) фактичну інформацію, суб'єктивні судження та прихований підтекст, наводить аргументи для спростування або підтвердження суджень, коментує підтекст, наводить приклади з особистого та суспільного досвіду [9 МОВ 2.2.2-1]

23

Продовження додатка 2

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		формування власного естетичного смаку, читацьких інтересів [6 МОВ 2.3.2-2]		
			пояснює естетичну та мистецьку цінність прочитаних текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) у культурно-історичному контексті [9 МОВ 2.3.3]	обґрунтовує думку щодо естетичної та мистецької цінності прочитаних текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) у культурно-історичному контексті з урахуванням взаємозв'язків української та інших національних культур [9 МОВ 2.3.3-1]
Оцінює текст [МОВ 2.4]	пояснює значення здобутої з прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) інформації в контексті власного досвіду для розв'язання визначених завдань [6 МОВ 2.4.1]	обґрунтовує значення інформації, здобутої в прочитаному тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті), для розв'язання визначених завдань, використовуючи різні жанри, форми і способи представлення повідомлень [6 МОВ 2.4.1-1]	встановлює значення прочитаного в кількох текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) для досягнення визначеної мети діяльності [9 МОВ 2.4.1]	з'ясовує важливість і прогнозує доцільність подальшого використання інформації, здобутої з кількох текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) з урахуванням прочитаного [9 МОВ 2.4.1-1]

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
	встановлює актуальність і несуперечливість інформації в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) на основі власного досвіду [6 МОВ 2.4.2]	визначає актуальність і несуперечливість тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) (наприклад, чи наведена інформація є правдивою, актуальною, не містить суперечностей) на основі власного досвіду та досвіду інших осіб [6 МОВ 2.4.2-1] розкриває актуальність літературних творів у контексті викликів сучасності та власних життєвих потреб [6 МОВ 2.4.2-2] аргументує власну оцінку прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту), наводячи доречні цитати [6 МОВ 2.4.2-3]	визначає якість і достовірність інформації на основі власного досвіду, критично сприймаючи думки інших осіб [9 МОВ 2.4.2]	аргументовано висловлюється про актуальність і достовірність інформації на основі власного досвіду, аналізу прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) та критичних суджень інших осіб [9 МОВ 2.4.2-1] робить аргументовані висновки про наявність у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) ознак маніпулятивного впливу, доречно цитуючи відповідні фрагменти [9 МОВ 2.4.2-2]

Серед результатів можна виокремити:

- ▶ **знання:** що учень чи учениця знатиме наприкінці заняття;
- ▶ **навички:** що учень чи учениця засвоїть;
- ▶ **дія:** що учень чи учениця втілить під час або після уроку;
- ▶ **предмет:** що учень чи учениця створить як результат навчання під час заняття.

Продумуючи вправи, варто запропонувати учням самостійно дати відповіді до означених блоків, наприклад:

- ▶ Чому ця тема є актуальною в наш час?
- ▶ Чому важливо вивчати це явище / поняття?
- ▶ Як навички, які ми будемо розвивати сьогодні, пов'язані з нашим життям?
- ▶ Яке практичне втілення нових знань ви можете запропонувати?

Наводимо приклад, як можуть бути прописані очікувані результати, якщо вправа розробляється для використання на уроці мови:

Українська мова	Інфомедійна грамотність
Учень/учениця • визначає основні порушені в тексті/медіатексті проблеми, пов'язуючи їх із життєвим досвідом [6 МОВ 2.2.1]; • формулює тему та основну думку тексту [6 МОВ 2.2.2-3]; • розпізнає в тексті/медіатексті основні виражальні засоби [6 МОВ 2.2.6-2];	Учень/учениця • критично ставиться до інформації; • уміє аналізувати та інтерпретувати медіатекст; • передає простими фразами прихований зміст повідомлення, виражений за допомогою типових, зрозумілих для сприйняття невербальних засобів [6УМД1.1.3];

Українська мова	Інфомедійна грамотність
аналізує й удосконалює зміст написаного, доповнює окремі його частини відповідно до теми й мети висловлення [6 МОВ 3.3.2]; перетворює тексти (художні тексти, медіатексти тощо) словесно (переказ, мету й адресата, спираючись на власний життєвий досвід; описання й аналіз емоційного стану інших осіб або літературних персонажів, їхніх учинків і/або висловлень; створення власних текстів (опис); логічне структурування власного тексту; удосконалення змісту тощо) тощо [6 МОВ 2.6.1]; створює опис предмета за світлинами; робить висновки на основі почутої/прочитаної/самостійно дібраної інформації тощо.	здійснює самоконтроль, рефлексію; визначає мету інформації; формулює теми та ідеї почутої/побаченої інформації; розрізняє нову й відому інформацію; добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел [6 МОВ 1.3.1]; знаходить, опрацьовує і зберігає інформацію; аналізує її зміст; перевіряє на оригінальність фото за допомогою інтернет-сервісів; аналізує вплив світлин на якість сприйняття інформації людиною, її емоції; продукує повідомлення, дотримуючись принципу повноти інформації.

Теми для медіаосвітніх вправ доволі різноманітні, наприклад: насильство в медіа, відеоігри, громадянські права і свободи, етика в медіа, інфобезпека, комікси, критичне мислення, маніпуляція, медіаринок, медіасоціалізація, медіаспоживання (психологія сприйняття медіа), мова ненависті, новинна грамотність, пошук і збір інформації, реклама, стереотипи, цифрове здоров'я тощо.

Обираючи для вправи тему **медіаграмотності**, не намагайтеся запхати весь сир в один вареник. Краще зосередитися на чомусь одному!!!

Назва вправи має бути влучною, стислою та віддзеркалювати її мету та зміст. Наприклад: «Декодуємо медіа», «Працюємо з фото», «Вивчаю, запам'ятовую – аналізую, відповідаю», «Ловець фейків», «Пошук альтернативи», «Вердикт фактчекара», «Фотоальбом з аду», «Упіймай маніпуляцію», «Детектор брехні», «Розкрита парасолька» (фактчекінг творчості письменника), «Мій медіадень», «Факти чи судження», «Соціальні мережі «під прикриттям»: фейк, маніпуляція фактами, клікбейт, пропаганда чи невинні жарти?», «Розвіюємо фейки», «Пропаганда VS Контрпропаганда», «Телефономанія», «Критичний погляд», «Неологізми війни VS Новомова», «Дослідники медіа» тощо.

Щодо **мети вправи**. Правильне цілепокладання передбачає формулювання мети як із позиції вчителя, так і з позиції учня / учениці.

Формулювання мети з позиції учня / учениці — це своєрідні критерії успіху або «меню інструментів», за допомогою яких можна досягти мети вправ. Критерії успіху допомагають здобувачам освіти відстежувати свій прогрес (самооцінювання) та прогрес своїх однокласників (взаємооцінювання), чітко зрозуміти, що складно, а що добре виходить.

Хочу наголосити, що мета має витікати з кінцевих результатів, які визначені в Держстандарті.

Радимо спробувати **визначити мету за формулою SMART**:

Правильно сформульована мета за формулою SMART має бути конкретною, вимірюваною, досяжною і реалістичною. Для цього, по-перше, опишіть **кінцевий результат**, чого саме Ви хочете досягти. По-друге, **задайте критерії**, за якими можна буде оцінити результат і з якими Ви обов'язково ознайомите школярів. У третій, будьте реалістом і ставте таку **мету, яку дійсно можна досягти**. У четвертих, постійно **запитуйте себе**: «Чому я цього хочу?»

Для того щоб вправа «зайшла» учням, дуже важливо обрати **методи**, які ви будете застосовувати, **розробити матеріали** та, якщо це потрібно, **цифровий контент**.

Спробуйте перетворити принципи універсального дизайну навчання на запитання, щоб поставити їх собі під час вибору матеріалів та медіа. Наприклад:

- ▶ • Чи пропонують ваші матеріали гнучкість і вибір?
- ▶ • Чи висвітлюють ваші матеріали важливі ідеї, чи пропонують вони шаблони, чи демонструють характеристики та взаємозв'язки?
- ▶ • Чи є ваші матеріали доступними та зрозумілими для сприйняття?

Серед методів, які доречно використати, коли ви моделюєте вправу, може бути обрано з таких: аналіз медіатекстів, групова робота, дебати, декодування, дискусія, ігрова діяльність, індивідуальна робота, кейси, критичне мислення, мозковий штурм, проєктна робота, фронтальна робота тощо.

Працюючи над розробленням вправи, ви маєте чітко усвідомлювати, чи органічно вона вписується в структуру уроку, чи дозволяє досягти очікуваних результатів заняття в цілому.

Подаючи **детальний опис вправи**, розлого опишіть методiku роботи з нею, щоб будь-який учитель (початківець чи досвічений педагог) міг взяти вашу розробку і легко адаптувати її під своїх учнів.

Зауважимо, що будь-яка вправа з медіаграмотності повинна звершуватися **рефлексією**, яка є важливою частиною процесу навчання, зокрема дозволяє учням / ученицям зрозуміти для чого вони виконували цю вправу, чого навчились і як зможуть застосувати набуті знання в повсякденному житті. Кожен учитель добирає прийоми та методи на власний розсуд та

враховуючи, що після виконання вправи нас більше цікавить виявлення і коректування схем і засобів можливої майбутньої діяльності (проспективна рефлексія) – тобто проєктування та інтроспективна рефлексія (контроль, коригування або ускладнення розумових процесів під час діяльності) – тобто регулювання діяльності «тут і зараз». Із методик рефлексії можна застосувати, такі як рефлексивна мішень, рефлексивне коло, наплічник, синквейн (сенкан), не-завершене речення, кольорова феєрія, острови тощо.

Не забудьте і про **академічну доброчесність**, укажіть джерела, якими користувались під час створення вправи.

Успіхів у створенні вправ із медіаграмотності для учнів та учениць Нової української школи!

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.
2. Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи) : Навч.-метод. посіб. / О. П. Мокрогуз (розділи 1, 2, 3, підрозділ 4.2), О. В. Волошенюк (розділ 1, підрозділи 4.1, 4.3), Г. А. Дегтярьова (підрозділ 4.1), І. П. Старагіна (розділ 4.1), Р. В. Шаламов (підрозділ 4.2.); за заг. ред. В. Ф. Іванова., О. В. Волошенюк., Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. 63 с.
3. Путівник онлайн-курсу «НУШ: базова середня освіта», ГО «Освіторія», 2023. 93 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/15ygoTnP4XP7Das50pjR9yipRW0czqaQ1/view>.

Додаток 2

МИСТЕЦТВО

Вісім основних методик для вчителя з декодування рухомих зображень

Ці методики дозволяють урізноманітнити способи використання рухомих зображень (анг. moving images) на заняттях. Їх можна використовувати в роботі з усіма віковими категоріями учнів.

Перші три методики зосереджені на образній мові рухомих зображень.

Це термін тут ужито для позначення мультиплікації, кіно, відео, телеконтенту. Методики мають на меті заохотити учня усвідомити, про що «промовляє» рухоме зображення.

Метод 1. «Постав на павзу», концентрується на візуальній мові рухомих зображень.

Метод 2. «Звук і зображення», допомагає учням зрозуміти, який важливий звук в інтерпретації медіатекстів рухомих зображень.

Метод 3. «Відстеж кадр», привертає увагу до процесу монтажу.

Будь-який з цих методів можна використовувати час від часу для дуже коротких сесій, щоб вибудовувати припущення учнів щодо того, як влаштовані/побудовані кінотексти.

Дві інші техніки, **«Верх і низ»** та **«Залучи аудиторію»**, покликані допомогти розібратися, як кінотексти досягають аудиторій. Важливо показати учням, що будь-який кінотекст не існує сам по собі. Вони повинні навчитися усвідомлювати, що фільм, анімафільм, телепрограма чи відеоролик діють задля чийось інтересів, створені з певною метою і задля певного впливу.

«Верх і низ» – це і метод, який можна застосовувати, щоб перевіряти джерела інформації, використані у відеоматеріалі.

Методи 6, 7, 8: **«Переклад»**, **«Порівняй медіа»** та **«Моделювання»**, дають змогу внести в заняття елементи медіаграмотності і виявити, як кінотексти пов'язані з іншими медіа., як і для проєктної діяльності.

Метод 1. Постав на павзу

Мета навчання. Учні повинні усвідомлювати, що:

- ▶ Кожен елемент візуального зображення має певне значення. Візуальні зображення можна «читати», як і інші тексти.
- ▶ Положення елементів у межах зображення, використовувані кольори та освітлення – все може вплинути на інтерпретацію.
- ▶ Як відстань до камери (наприклад, великий план, кут камери та те, як вона рухається, впливають на сенс побаченого?
- ▶ Як чергування кадрів впливає на сенс?

Опис методики

Використовуйте кнопку павзи, щоб допомогти класові обговорити кожен кадр короткого відео (до 60 с).

Запитайте:

- ▶ Що вони можуть бачити коли зображення «заморожені»?
- ▶ Які елементи зображення розміщено в кадрі?
- ▶ Як впливає освітлення та колір?
- ▶ Яка відстань між камерою та предметами? Який кут камери?
- ▶ Як рухається камера під час знімання?
- ▶ Скільки є кадрів і як вибудовується їх послідовність?

Чільні питання:

- ▶ Чому кадр скомпоновано саме так?
- ▶ Що змінилася б, якби він був скомпонований по-іншому?
- ▶ Чому камера розміщена так?
- ▶ Що змінилося б, якби вона була десь в іншому місці?
- ▶ Що зміниться, якщо деякі кадри щезнуть?

Метод 2. Звук і зображення

Мета навчання:

Учні повинні усвідомлювати, що:

- ▶ Саундтреки рухомих зображень можуть мати чотири елементи: музику, звукові ефекти, голос і тишу.
- ▶ Звукові ефекти бувають двох типів: «атмосферний» (тобто безперервний звук) і «точковий ефект» (тобто короткі звуки).
- ▶ Звук, а особливо музика, - формує «настрій» кінотексту та служить жанровим ідентифікатором (наприклад, комедії, трилеру).
- ▶ Звук часто може краще розкрити значення сцени (епізоду), ніж візуальні зображення.
- ▶ Звуки за екраном допомагають створити ефект тривимірного простору.
- ▶ Тиша також потужно впливає на сприйняття кадрів.

Опис методики

Закрийте екран і попросіть учнів уважно слухати звук.

- ▶ Учні повинні визначити, що це, і описати всі звуки, які вони почули.
 - ◆ Потім вони повинні вгадати контент та стиль зображення (візуального образу).
 - ◆ Покажіть знову відео зі звуком і запросіть до дискусії про те, як звуки та зображення впливають одне на одного.

Можливі подальші дії:

- ▶ Спробуйте накласти різну музику, різні звукові ефекти, різні голоси на один і той же або на різні відеотексти.
- ▶ Обговоріть, як це впливає на способи інтерпретації зображень.

Чільні питання

Про музику:

- ▶ Що це за музика?

- ▶ Які візуальні образи вона навіює?
- ▶ Про звукові ефекти:
- ▶ Що саме ти чуєш і що за цим може бути?

Про слова:

- ▶ Що сказано і що можна довідатися про героїв за тембром їхніх голосів?

Про тишу:

- ▶ Чому, саме ці кадри супроводжує тиша? Що може трапитися?
- ▶ Про кінцевий перегляд:
- ▶ Що звук вносить у кадр?
- ▶ Що змінилося б, якби цих елементів не було?

Метод 3. Відстеж кадр

Мета навчання

- ▶ Кількість, послідовність та тривалість кадрів у плані розкривають його сенс і створенні в процесі монтажу.
- ▶ Час на екрані та «час в історії/сюжеті» зазвичай різняться: монтаж «підкорегує» час для нас.
- ▶ Кожен новий кадр вносить нову інформацію або враження: кадри змінюються не просто для утримання уваги глядача.
- ▶ Темп і ритм монтажу та їх зміни застосовуються для донесення сенсу.

Опис методики

- ▶ Після першого перегляду епізоду учні визначають кількість планів (кадрів).
- ▶ Після другого перегляду відзначають кожну зміну кадру, локації та звуків (за необхідності використовуйте кнопку паузи).
- ▶ Після третього перегляду вони уважно дивляться, як це створено та чи відбуваються відповідні трансформації звуку.
- ▶ Учні також повинні зафіксувати довжину кожного плану.

Можливі подальші дії:

Створіть розкадрування (сторіборд), де зафіксуйте аналіз планів з таймінгом.

Чільні питання

- ▶ Скільки часу триває план? А скільки часу відбувається сама подія, яку він репрезентує?
- ▶ Яку нову інформацію чи враження додає нам кожен план?
- ▶ Яку інформацію чи враження додають звукові ефекти?
- ▶ Чому саме такий плану змінює інший? Чому плани саме такі завдовжки?

Метод 4 . Верх і низ

Мета навчання

Назва ідентифікує медіатекст та «продає» його аудиторії; відсилаючи чітко до жанру та мети або ж маскує це, щоб викликати цікавість.

Інформація про те, хто створив медіатекст, хто це фінансував і хто ним володіє, може попередити вас про те, чиї інтереси він представляє, а чиї інтереси не може представляти.

До створення медіатексту причетні багато фахівців і вони мають змогу впливати на його зміст, стиль та сенс.

Опис методики

- ▶ Покажіть назву, чи якийсь із фрагментів кінотекстів, для того щоб учні визначили його жанр, передбачили аудиторію, на яку він розрахований, та основний меседж/ «повідомлення», що він поширює.
- ▶ Покажіть титри на початку та /в кінці кінотексту і обговоріть питання власності і та джерела: хто виробив продукт і яким чином він поширюється.

Чільні питання

- ▶ Це кінофільм чи телепрограма?
- ▶ Це факт чи вигадка?
- ▶ Для кого це?
- ▶ Про що це?
- ▶ Хто це зробив?
- ▶ Хто ним володіє?
- ▶ Чому він створений?
- ▶ Які фахівці були залучені до його створення?

Метод 5. Досягти аудиторії

Мета навчання

Учні повинні усвідомлювати, що:

- ▶ Більшість текстів рухомих зображень змагаються за аудиторію на насиченому комерційному ринку.
- ▶ Тексти рухомих зображень можна рекламувати в багатьох різних медіа; маркетингові та рекламні стратегії – базові рушії для більшості галузей.
- ▶ Більшість виробників і розповсюджувачів – частина більших конгломератів і можуть залучати цілий ряд різних компаній, щоб ті допомагали просувати їхню продукцію.
- ▶ Відгуки аудиторії вимірюються та враховуються під час вибудовування майбутніх стратегій виробництва та просування.
- ▶ Виробництво рухомих зображень найдорожче і найризикованіше.

Опис методики

У парах або групах учні обговорюють, як текст просувався та розповсюджувався серед аудиторій:

- ▶ Наприклад, телевізійні програми, каталоги освітніх ресурсів, відео каталоги, магазини, веб-сайти, фільми, реклама, трейлери, рейтинги телебачення, кінопрокат, інформація, огляди, прес-релізи, новини.
- ▶ Групи або пари представляють свої результати (наприклад, презентації, плакати тощо) і наводять висновки, чи досяг медіатекст наміченої аудиторії.

Чільні питання

- ▶ Які методи використовували для просування цього тексту аудиторії?
- ▶ Чому ці методи використовувались, а не інші?
- ▶ Хто допоміг просувати цей текст і чому?
- ▶ Чи реагували аудиторії так, як планували продюсери?
- ▶ Якщо ні, то чому?
- ▶ Чи розпалювались навмисне дискусії в масмедіа?

Метод 6. Перекладаємо

Мета навчання

Учні мають усвідомлювати:

- ▶ Значення може змінюватися, коли інформація представлена в іншій формі або перенесена на інший носій.
- ▶ Будь-які медіа має власну мову та жанри.
- ▶ Рухоме зображення більше пасує для деяких видів змістів, тоді як літературний твір більше підходить іншим.

Опис методики

- ▶ Учні зіставляють знаково-символьну інформацію з мовною і «перекладають» текст рухомого зображення – наприклад документального фільму, телевізійних новин.
- ▶ Реклами, сцени з художнього фільму – мовою друкованих жанрів, як-от публікації в газеті, анотації роману, новели або вірша.
- ▶ Учні трансформують друкований текст у форму рухомого зображення (метод розкадрування / сторібордінгу).

Чільні питання

Що можна висловити літературним твором таке, чого не скажеш за посередництва рухомих зображень?

Що можна висловити рухомими зображеннями таке, чого не напишеш на папері?

Який засіб, на вашу думку, найкращий для оповідання / інформації / ідеї, яку бажаєте поширити?

Чи можливий повний «переклад» / перенесення з одного середовища в інше?

Метод 7 . Порівняй медіа

Мета навчання

Учні мають усвідомлювати:

- ▶ Групи, проблеми, цінності чи ідеї по-різному представлені відповідно до форми, жанру та цільової аудиторії.
- ▶ Друковані тексти можуть бути адаптовані мовою рухомих зображень.
- ▶ Як документальні, так і художні жанри можуть ефективно представляти тему.
- ▶ Межу між фактом і вигадкою може бути важко вловити.

Опис методики

Учні можуть використовувати основні методи 1–6 для:

- ▶ Порівняння трактування проблеми у двох різних медіа або для двох різних аудиторій;
- ▶ Порівняння ключового моменту в літературному творі та його адаптації рухомими зображеннями;
- ▶ Порівняння трактування однієї і тієї ж теми в документальному та художньому форматі.

Чільні питання

- ▶ Які елементи залишаються однаковими, а що змінюється (і як?) для різних аудиторій?
- ▶ Що додається і що втрачається в кожній формі?

Мета навчання

Учні мають усвідомлювати:

- ▶ групи, проблеми, цінності чи ідеї по-різному представлені відповідно до форми, жанру та цільової аудиторії;
- ▶ друковані тексти можуть бути адаптовані мовою рухомих зображень;
- ▶ як документальні, так і художні жанри можуть ефективно представляти тему;
- ▶ межа між фактом і вигадкою може бути важковловною.

Метод 8. Моделювання

Мета навчання

- ▶ Більшість текстів рухомих зображень під час створення мають редакційні та інституційні обмеження: час, бюджет, контекст, призначення тощо.
- ▶ Зміст та форма залежать від аудиторії та призначення.
- ▶ Звернення до іншої аудиторії може додати етичні чи юридичні фактори, які впливатимуть на те, що можна, а чого не можна сказати чи показати.

Опис методики

- ▶ Пари або групи учнів обирають ролі в групі виробників рухомих зображень, беруть медіатекст і модифікують або реконструюють його для іншої вікової групи.
- ▶ «Продають» текст іншій аудиторії.
- ▶ Створюють альтернативний текст.
- ▶ Плани повинні бути представлені вчителю / вчительці або іншій групі, яка виступає в ролі виконавчого продюсера.

Чільні питання

Чому ви вибрали цю вікову групу / аудиторію?

Які аспекти тексту ви можете використовувати, щоб продати його новій аудиторії?

Які методи були б найбільш підходящими для досягнення цієї • аудиторії?

Використані джерела

1. Методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з інтегрованого курсу «Мистецтво» в НУШ. Навчально-методичний посібник. / О. В. Волошенюк, О.В. Чорний — Київ: Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2020. — 61 с.

НАУКОВІ РЕДАКТОРИ ТА РЕДАКТОРКИ

Оксана Волошенюк, викладачка кафедри кінознавства Інституту екранних мистецтв КНУТКіТ ім. І. К. Карпенко-Карого, експертка АУП з медіаосвіти, Голова Співки кінокритиків України

Галина Дегтярєва, завідувачка кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», доктор педагогічних наук

Руслан Шаламов, учитель біології Харківського обласного наукового ліцею-інтернату «Обдарованість», кандидат біологічних наук, заслужений вчитель України

АВТОРИ ТА АВТОРКИ

Баранова Вікторія Миколаївна, учителька української мови та літератури, КЗ «Городнянський ліцей №2» Городнянської міської ради Чернігівської області

Васильєв Костянтин Олександрович, учитель фізичної культури КЗ «Харківський ліцей № 85 Харківської міської ради»

Вінівіт'єва Вероніка Сергіївна, учителька географії та біології Криворізької гімназії № 31 Криворізької міської ради

Волошина Анастасія Ігорівна, учителька хімії та англійської мови Чечеліївської філії Новостародубського ліцею Петрівської селищної ради Олександрійського району Кіровоградської області

Воляннюк Лілія Михайлівна, учителька історії Борщівської ЗЗСО I–III ступенів імені Я. П. Горошка Тернопільської області

Горленко Ганна Олексіївна, вчитель-методист, відмінник освіти України. 23 роки працювала вчителькою економіки Хмельницької гімназії № 1 імені Володимира Красицького. Медіапедагог, м. Хмельницький

Дегтярєва Галина Анатоліївна, завідувачка кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», доктор педагогічних наук

Желіба Олександр Володимирович, учитель історії Ніжинського ліцею Ніжинської міської ради при НДУ імені М. Гоголя

Зоря Юлія Миколаївна, завідувачка центру STEM-освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Кукленко Олена Сергіївна, учителька зарубіжної літератури, української мови та літератури, інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) КЗ «Мереф'янський ліцей «Перспектива»» Мереф'янської міської ради Харківської області

Мислива-Бунько Іванна Ярославівна, учителька української мови та літератури Княгининівського ліцею Волинської обласної ради

Мокрогуз Олександр Петрович, завідувач кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Посохова Аліна Олегівна, учителька української мови та літератури КЗ «Лиманський ліцей» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області

Просіна Ольга Володимирівна, завідувачка кафедри філософії і освіти дорослих ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Таран Ірина Іванівна, заступник директора, учителька історії, основ правознавства та громадянської освіти Черкаської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 32 Черкаської міської ради Черкаської області

Філончук Зоя Володимирівна, завідувачка навчально-методичної лабораторії географії та економіки КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

Хомякова Юлія Сергіївна, учителька англійської мови КЗ «Харківського академічного ліцею № 45 Харківської міської ради»

Навчальне видання

Баранова Вікторія, Васильєв Костянтин,
Вінівіт'єва Вероніка, Волошина Анастасія,
Воляннюк Лілія, Горленко Ганна, Дегтярьова Галина,
Желіба Олександр, Зоря Юлія,
Кукленко Олена, Мислива-Бунько Іванна,
Мокрогуз Олександр, Приймак Володимир,
Посохова Аліна, Просіна Ольга, Таран Ірина,
Філончук Зоя, Хомякова Юлія

ПРАКТИЧНА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У НУШ. 5–7 класи

Наукова редакція: Оксана Волошенюк, Галина Дегтярьова, Руслан Шаламов

Літературний редактор: Олександр Телемко

Дизайн та верстка: Андрій Чернявський

Дизайн обкладинки: Галина Дегтярьова -

Відповідальність за ілюстративний матеріал несуть автори.

ЦЕНТР ВІЛЬНОЇ ПРЕСИ
Ініціативна група «Медіанушівці»
тел. 067 504 9802 , e-mail: medianushinfo@gmail.com